



D 4617 | 2000

Mi ob ideji OZN

O velikih stvareh radi govorimo z zanosnimi besedami in jih tako odtrgamo od tistega, zaradi česar so stvari resnično velike: od njihove življenjske pristnosti.

Takšna nevarnost preži na nas tudi ta trenutek, ko iščemo primerno besedo, da bi z njo zaznamovali petinštirideset let obstoja Organizacije združenih narodov, ki jo mnogi, zlasti mlajše generacije, sprejemajo in razumejo kot nekaj samoumevnega, kot permanentno svetovno govornico, kot najbolj vztrajno proizvajalko najrazličnejših resolucij.

Čeprav se v OZN srečujejo države z vsemi svojimi interesi, nasprotji in medsebojnimi sovraštvi, je v tej organizaciji še zmerom v obetavni količini, če smem tako reči, tisti duh, ki je bil značilen ob njeni ustanovitvi: duh, ki je uperjen proti vojni in nasilju sploh. Takrat, leta 1945, se je zdelo, da so človeške izkušnje in izkušnje narodov tako sozvočne pa vsem svetu, ki je šel skozi svetovno vojno ali tudi samo občutil njene posledice, da kaj takega sploh ni več mogoče. Vsem, ki smo to vojno kakorkoli doživeli, je že spomin nanjo tako pomemben memento, da se zdita mir in sožitje med narodi ne samo stvar človeškega dostojanstva, ampak tudi in predvsem stvar razuma in razumnosti, temeljno etično vprašanje vseh in vsakogar med nami, saj je življenje, ki ga sleherna vojna množično in najbolj surovo uničuje, ne samo največ, kar imamo, ampak vse in edino, kar imamo. Edina celota, iz katere izvira vse drugo: napredek, materialne dobrine, pa tudi kultura, umetnost, vsa naša intima: ljubezen, družinski odnosi, prijateljstvo . . .

In vendar! bi lahko v slehernem teh povojnih trenutkih vzkliknili, prav to življenje, sveto v laičnem in religioznem smislu, je neprestano ogroženo, pa ne samo od vojn in drugih oblik organiziranega nasilja, ampak tudi, če naj se nekoliko paradoksalno izrazim, od življenja samega, od tega, kako ga živimo, od nerazumnega uničevanja narave pa do socialne negotovosti, ki je tudi pri nas vse večja in psihično razkrajajoča del družbe, morda še najbolj izrazito mlade generacije, ki ne vedo, kaj bo z njimi jutri. Mnogim pa je že današnji položaj bliže obupu ali vsaj malodušju kot pozitivnemu odnosu do življenja. Tudi pri nas v Jugoslaviji in v Sloveniji.

Jugoslavija je bila, kot ena izmed držav zmagovalk v drugi svetovni vojni, med ustanovitelji OZN in se je večkrat ponašala, tudi v okviru neuvrščenih, kot ena najzvestejših vestalk njenega miroljubnega du-

ha in načel sožitja. Danes vsak dan prebiramo razmišljanja in svarila o nevarnosti državljanske vojne pri nas. Svarila pred to nevarnostjo tudi z najvišjih vrhov države in narodov. Hkrati smo pričča dejanjem, ki upravičenost takšne nevarnosti potrjujejo: Kosovo, Knin. Celo v številnih javnih nastopih, izvzete niso niti nekatere skupščinske razprave in soočanja v predsedstvu države, smo vse bolj priče duhu nestrpnosti, nesramežljivemu izpovedovanju vere v silo in prisilo, v nekakšno kvazi naravno pravico biološko močnejšega, ki da naj bi bila naša najbolj uporabna oblika demokracije. Pomen in smisel vsega delovanja OZN je v dogovarjanju, sporazumevanju, uporaba sile naj bi bila resnično zadnja, demokratično dogovorjena možnost, sprožena samo za to, da naj bi zajezila podivjano nasilje. Vendar v tem povojnem svetu se nismo soočali samo z nasiljem med državami, ampak tudi in pogosto v ne manj surovi obliki tudi znotraj iste države. Priznati si moramo, kar nam očita že ves svet,



Ossip Zadkine, Spomenik pesniku Guillaumeu Apollinaireu, 1948, bron, 96x43x62 cm

da smo se tudi pri nas znašli v razmerah, ki so nas že oropale tega, čemur pravimo mednarodni ugled in spoštovanje, pa tudi sami — in to je morda najhujše — se več ne spoštujemo med seboj, drug drugemu se zdimo nevredni spoštovanja in zaupanja, zato je razumljivo, da ju v očeh širšega sveta tudi kot celota ne uživamo več kaj prida, ali vsaj vsak dan manj.

Preveč poceni bi bilo, če bomo še kar naprej ponavljali to, kar že nekaj let tako brezuspešno in nepričljivo počnemo: za vse, kar je slabega, dolžimo drug drugega, sami sebi pa pripisujemo vse dobro, ki pa se le redkokdaj uspe prevesiti iz obljubne retorike v dejanja, v urejanje razmer vsaj z nastavki boljšega življenja, ki bi nas pomirjalo in zbujalo zaupanje. Razlogov za to vztrajno preizkušanje živcev drug drugega ne gre iskati, kar pogosto počnemo, v političnem oportunističnem ali celo genetičnem obremenjenosti tako imenovane »druge strani«, ampak v naši vsesplošni krizi, ki ni samo ustavna, ekonomska in politična, ampak tudi, če ne celo, predvsem kriza identitete. Sesutje dosedanjega družbenega sistema in vsega, kar naj bi bili njegovi temelji, spoznanje, da za združeno Evropo nismo pripravljeni, niti nas vanjo kaj prida ne vabijo, želja, da bi šli narazen, in strah, da bomo prisiljeni ostati skupaj, vse to nas vsak dan bolj sili, da se sprašujemo o svoji dejanski identiteti, ki jo moramo šele ustvariti ali v sebi nanovo odkriti in uveljaviti, če naj bomo vsak zase vendarle zrel narod, sposoben dialoga in življenja z drugimi. In ker nobeden od jugoslovanskih narodov, tudi Slovenci ne, ne moremo z vso trdnostjo reči, kaj smo in kaj v resnici hočemo, in ali smo res zmožni tega, kar hočemo, dokazujemo svojo veljavo s podcenjevanjem ali celo zanikanjem drug drugega. Zato tudi tolikšna nesposobnost pogovora med nami in tako hitro kopnenje našega nekdanjega ugleda v tujini. V očeh svetovne javnosti mora zveneti prav smešno, ko vsak trenutek vemo, kaj bi bilo treba storiti v Južni Afriki, v Libanonu, Palestini, v Iraku, svojih lastnih težav pa ne zmoremo niti poimenovati z njihovim pravim imenom, da bi se sploh lahko o njih razumno pogovarjali.

Rekel sem, da tudi Slovenci nismo povsem zanesljiva izjema. Vzemimo en sam primer: odločili smo se za narodno spravo, pa smo bolj vsaksebi kot kadarkoli v zadnjih desetletjih. Edina svetla točka v tej narodni spravi, ki je vsaj v enaki meri tudi novo ločevanje, je skupno, upam, resnično občuteno spoznanje, da je bilo v preteklosti dovolj vsega hudega in naj bi se kaj takšnega nikoli več ne ponovilo. Jaz bi si v svoji skepsi ob tem zaželel: naj bi se nikoli več ne ponovile razmere, ki bi nas lahko ponovno pahnila v dejanja, nevredna človeškega in narodovega spomina.

Kaj ima vse to opraviti s praznovanjem petinštiridesetletnice OZN? Najbrž veliko. Ta svetovna organizacija je doživela svoj vzpon in osmišljenost, je tribuna sporazumevanja, eno izmed velikih upanj vsega sveta za danes in za v prihodnje. Lahko trdimo kaj takega tudi zase, za svojo skupnost narodov, za notranje odnose v slovenskem narodu? Seveda so izjeme pri različnih naših opredelitvah, so

ljudje in kraji, kjer je najboljše iz listine in duha OZN tvorno navzoče. Med take izjeme prav gotovo sodi tudi vaše mesto, Slovenj Gradec. Morda je bila na začetku samo zanesenjaška ideja, osmišljena samo kulturno in živa samo v nekaterih ljudeh. Potem — razmišljam — se je to zanesenjaštvo moralo ozemljiti, postati del življenja, vrednota, ki je ni treba pedagoško priporočati, ampak postane zgled, norma in možnost življenja na višji ravni. Vse kulturne, društvene in strokovne dejavnosti, ki potekajo od Umetnostnega paviljona do slovenjgraške bolnišnice, so prav gotovo več in višje, kot bi bilo pričakovati v tako majhnem okolju. Ideja je spodbudila življenje, življenje sproti daje zemeljski smisel ideji. Slovenj Gradec je lep primer tega, kaj je mogoče doseči, če plemenitost duha neke svetovne ideje preneseš v svoj mali svet, če si jo postaviš za cilj ali celo za merilo življenja. Internacionalnost in narodnost sta si tu podali roke in dokazali, da se ne, ko sta prisotni, izključujeta, nasprotno: skupaj spodbujata civilizacijsko raven vseh, ki ju zajemata. In prav to je pomembno: z voljo in požrtvovalnostjo smo v preteklosti ustvarili marsikaj, na kar bi lahko bili danes ponosni, vendar se je pozneje to sesulo, ker je zraslo v neprimernem humusu, včasih v že kar praznem prostoru. Sleherna rast je, če naj bo učinkovita in trajna, odvisna od skladne rasti vsega, kar jo obkroža. In prav to je civilizacija v pravem pomenu besede.

Ob taki zavesti ni tudi praznovanje petinštiridesetletnice OZN le eden od številnih praznikov, ki jih pogosto uprizarjamo kar tako, brez globljih razlogov, ampak občutek in ocena, da smo bolj ljudje, kot smo bili včeraj.

Ciril Zlobec

Prešernov praznik 1991

Žive naj vsi narodi...
(Poudarki iz prazničnega nagovora)

Po toliko letih je misel našega pesnika, dr. Franceta Prešerna, še vedno aktualna. Navdaja nas s ponosom in zanosom, pa tudi z upanjem. Navdaja nas s spoznanjem o univerzalnosti kulture, kulture kot celote materialnih in nematerialnih stvaritev človeške družbe. In čeprav univerzalna, je kultura izrazno, geografsko in časovno specifična. Zanikanje in omejevanje tega posega v pravico človeka, ljudi, narodov do njihove svobode ustvarjanja, do razvoja, do življenja. Slovencev nas je malo po številu, tudi domovina ni velika. Toda imamo veliko kulturno bogastvo, imamo

kulturo, s katero smo se tudi ohranili. V matični domovini, pa tudi povsod po širnem svetu, kjer živijo naši rojaki.

Če že nismo imeli v zgodovini velikih voditeljev — politikov, ker smo pač živeli mnogo stoletij v okviru držav z dominantnim tujim narodom, jezikom, navadam, imeli pa smo veliko velikih sinov, med njimi — Primoža Trubarja, Jakoba Gallusa, Franceta Prešerna, Ivana Cankarja in mnogo drugih, ki so bili stebri ideje slovenstva. Danes je ponovno potrebno in prav, da se tega zavedamo, da uredniško zavestno in smelo vse poteze, da obstanemo, da postanemo resnično suvereni in ponosni v sosedstvu z drugimi narodi, z drugimi kulturnimi okolji, z

drugimi državami. Nedavni plebiscit je seveda daljnosežno politično dejanje, pa tudi izjemno kulturno dejanje, izraz prepričanosti vase, v vse nas in s tem potrditev vseh vzvišenih in globokih misli naših kulturnih ustvarjalcev v preteklosti in sedaj.

In kje smo, kako je s kulturo v Slovenj Gradcu, v naši občini? Sloves kulturnega kraja, razvitega kulturnega okolja, smo lani utrdili. Ni mogoče prezreti prireditvev in razstave ob jubileju Huga Wolffa, velikega skladatelja samospevov, pridobitve in postavitve Zadkinovega dela v obnovljenem atriju Galerije likovnih umetnosti, dokončne ureditve ateljeja prof. K. Pečka, prostora, ki se ponuja kot možnost, primerna širši kulturni

rabi, pa srečanja pevskih zborov, tedna kulturnih prireditev v Mislinji, nastopov naših likovnikov v galerijah zunaj občine, rednih prireditev v glasbeni šoli, koncertov godbe na pihala itd. Navada je, da ob slovenskem kulturnem prazniku v Slovenj Gradcu podeljuje mo Bernekerjeva odličja. Teh pomembnih družbenih priznanj so deležni kulturni delavci, ki so posebej ustvarjalno prispevali k rasti in razvoju kulturne dejavnosti v naši občini. Izbor nikoli ni bil lahek in tudi letos je bilo tako.

Gospo in gospodje, dovolite mi, da ob tej priložnosti spregovorim še besedo o kiparju Francu Bernekerju, našem rojaku. Premalo ga poznamo, čeprav je bil na začetku stoletja najvidnejši

slovenski kipar. Pri nas je premalo prisoten: končno bomo iz Narodne galerije le pridobili eno njegovih pomembnih del za naše mesto. Res je, da je Galerija likovnih umetnosti v sodelovanju z Umetnostno galerijo Maribor in Narodno galerijo iz Ljubljane leta 1985 ob 110. obletnici umetnikovega rojstva pripravila odlično retrospektivno razstavo in izdala ob tem bogat katalog, res pa je tudi, da bi kaj več lahko storili za obnovo spominskih obeležij o Bernekerju.

Znano je, da je dejal R. Jakopič leta 1900, ko so objavili izid natečaja za spomenik Francetu Prešernu v Ljubljani, kjer je kot neznan kipar dobil častno priznanje Franc Berneker, sledeče: »Bila je ta skica tako

lahko, igrajoče, brez truda narejena, skratka, edino izvorno delo — neka ilustracija Prešernovega življenja in njegovih poezij...« Kakor je Jakopič dojel Bernekerja, kakor je Berneker razumel in predlagal upodobiti Prešerna, tako poskusimo razumeti pomen Bernekerjevih priznanj za širši pomen kulture. Naj bodo vsaj v nekaterih trenutkih nepomembne neposredne materialne možnosti in stiske našega vsakdana, kakor za nesmrtnost del in pomena za naš narod niso pomembne življenjske stiske in problemi Franceta Prešerna, Franca Bernekerja in mnogih drugih.

Peter Petrovič

POROČILO

o kulturnih in znanstvenih prireditvah v Slovenj Gradcu v počastitev 45-letnice OZN s skupnim naslovom BITI

Leto 1990 je bilo v Slovenj Gradcu v znamenju prireditev ob jubileju OZN. Organizacijski odbor je imenovala Občinska skupščina Slovenj Gradec, pokroviteljstvo pa sprejel Perez de Cuellar, generalni sekretar Združenih narodov. Gospod Nabuaki Oda, direktor Informativnega centra ZN v Beogradu, je v posebnem pismu v februarju 1990 potrdil prim. dr. Plešivčniku, da je »gospod Perez de Cuellar, generalni sekretar Združenih narodov, počaščen in da z zadovoljstvom sprejema pokroviteljstvo nad vašimi prireditvami v letu 1990, posvečenimi miru v svetu.« To odločitev je generalni sekretar še enkrat potrdil v začetku maja 1990, ko se je zahvalil Nabuaki Odi za poročilo o udeležbi na slovesnosti ob 130-letnici rojstva Huga Wolffa v Slovenj Gradcu ter obisku pri dr. Janezu Stanovniku, predsedniku Predsedstva Republike Slovenije, z brzojavko, ki jo je poslal Virende Dayala, šef kabineta generalnega sekretarja OZN.

V brzojavki med drugim piše: »Odločno podporo Združenim narodom, ki jo kažejo voditelji in ljudstvo Republike Slovenije, moramo samo toplo pozdraviti. Naj še enkrat sporočim, da je bil generalni sekretar OZN, Perez de Cuellar, resnično počaščen, ker je lahko prevzel pokroviteljstvo nad letošnjimi prireditvami v Slovenj Gradcu. Vse prireditve v poča-

stitev OZN v tem kraju bomo še naprej spremljali z velikim veseljem.« Poleg listine Glasnik miru, s katero je OZN izrazila priznanje našemu mestu in občini za mednarodna kulturna prizadevanja, mir in sodelovanje (v septembru 1989), je ta odločitev pomenila ponovno priznanje in zavezo za nadaljnja kulturna prizadevanja v skladu z ideali OZN. Prireditve so tekle vse leto v znamenju osrednje ideje Biti, struktura pa kaže, da se je program še razširil na druga delovna in poustvarjalna področja: v okviru te zamisli so si predvsem znanstvene prireditve zastavile konkretne življenjske naloge in cilje. Namen in pomen prireditev je označil prim. dr. Drago Plešivčnik, predsednik organizacijskega odbora mednarodnih kulturnih in znanstvenih prireditev v Slovenj Gradcu ob simpoziju Zaželen otrok naj se rodi in raste zdravo. Takole je zapisal: »V Slovenj Gradcu nadaljujemo na svojevtrsten način leta 1966 začeto: z izrazi hrepenenja po mirnem uravnavanju življenjskih tokov, s klici za boljši svet v človečnosti in prijateljstvu med ljudmi in narodi, z odločnostjo — biti in ostati. Biti varuh svoje zemlje in njen umen gospodar, biti varuh življenja in vsega živega nasploh. Mir je veličastna preventiva življenja, prijateljstvo je žive duše cvet.« Program je bil zahteven in obsežen. Glasbeni del prireditev je bil posvečen 130-letnici rojstva skladatelja domačina — Huga Wolffa, ki mu je svet že zdavnaj odmeril visoko mesto v glasbeni zgodovini, domačini

pa smo komaj kaj več vedeli o njem, kot da je domačin. Organizacijo je vodil republiški odbor, ki mu je načeloval prof. Marijan Lipovšek, v Slovenj Gradcu pa organizacijski odbor domačinov — delo sta usklajevala Jože Leskovar in Franjo Murko — v tesnem sodelovanju z organizacijskim odborom prireditev Biti. Več koncertov je bilo v Slovenj Gradcu, Mariboru in Ljubljani. Koncert samospevov sta pripravila tudi Celovec in Trst. Spored so dopolnile še druge prireditve. Tudi radijske in TV oddaje, ki so prispevale k popularizaciji umetnosti tega velikana glasbene ustvarjalnosti. Posebno mesto si je utrdila in vzbudila veliko zanimanje in pozitivne odzive svojevrstna in evropsko zastavljena razstava o njegovem življenju in delu v prostorih Galerije likovnih umetnosti.

Sredi aprila 1990 je bil v Slovenj Gradcu simpozij perinatološke, ginekološke in pediatrične sekcije Slovenskega

zdravniškega društva ob sodelovanju Svetovne zdravstvene organizacije z naslovom Zaželen otrok naj se rodi in raste zdravo. Na srečanju je več kot 25 zdravnikov, psihologov, demografov in sociologov iz Ljubljane in Maribora predstavilo najnovejša spoznanja o teh vprašanjih: razčlenjevali so problematiko rodnosti, njenege uravnavanja in prebivalstvenega načrtovanja v Sloveniji z demografskega, sociološkega in medicinskega vidika ter pregledali uspehe celotnega perinatalnega varstva (prednosenčnostno, predporodno, obporodno in poporodno varstvo). V razpravah so posebno pozornost posvetili fizičnemu razvoju prezgodaj rojenih otrok, pa tudi dejavnikov, ki vplivajo na njihovo rast in razvoj, hkrati pa so se dogovorili o neposrednih organizacijskih in strokovnih nalogah na tem področju. Povzetke razprav je organizacijski odbor objavil v posebni brošurici.



Dekliški pevski zbor Šmartno - zborovodja Janez Kolerič

V mesecu maju je bila zelo tvorna okrogla miza novinarjev in pisateljev, domačih in tujih, o temi — Biti (in — ali imeti). Srečanje je izzvenelo v podporo razumevanju in kulturnemu sodelovanju ljudi in narodov in poudarilo prvinsko idejo — biti. Osrednji organizator in moderator je bil Bogdan Pogačnik, novinar iz Ljubljane in rezervni Slovenjgradčan. O tem smo že obširneje pročali v 19. št. Odsevanj. V okvir prireditev v počastitev 45-letnice OZN je sodila tudi mednarodna razstava izdelkov domače in umetne obrti Alpe—Jadran: le-ta je odprla nove možnosti sodelovanja v tem prostoru ter spodbudila nadaljnje dogovore za ohranjanje tovrstne kulturne dediščine, identitete in razvoja. Dr. Janez Bogataj, predsednik strokovne žirije, je v uvodu v katalog med drugim poudaril: »... domača in umetna obrt kot povezovalni sestavini v prostoru dežel Alpe—Jadran nista neka novost, ampak le oživljanje in posodobljeno razumevanje večstoletnega modela. (...) Zato se zdi, da nam tudi za bodočnost bienalnih predstavitev domače in umetne obrti dežel delovne skupnosti Alpe—Jadran ni treba biti v skrbeh.« Janez Komljanec, predsednik IS občine Slovenj Gradec in organizacijskega odbora razstave, pa: »Naša razstava, ki mora postati tržno zanimiva, ima za cilj zbrati okoli

sebe vse, ki se trudijo ohraniti to narodovo bogastvo prostora, v katerem živimo in ki nas povezuje. Državne meje so črte, ki se razločno razpoznajo le na zemljevidih, človeška misel in um jih v dobrih namerah nista nikdar opazila.« V skladu z nalogami UNESCO za ohranjanje kulturnih spomenikov je organizacijski odbor aktivno sodeloval s Turističnim društvom Slovenj Gradec in župnijskim uradom v Starem trgu, organizatorjema, ki sta vodila obnovitvena dela cerkve na Uršlji gori (1. faza) — najvišje stoječe cerkve na Slovenskem. Cerkevno slovesnost in blagoslovitev je opravil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Slovesnost so obogatili: Pihalni orkester iz Slovenj Gradca, moški pevski zbor Vres s Prevalj in moški pevski zbor s Sel. Ob tej priložnosti je namenil papež Janez Pavel II. Slovenjgradčanom kot odgovor na vabilo, naj pride v Slovenj Gradec in na Uršljo goro, poslanico, ki jo je naslovil na škofa dr. Krambergerja in ki jo je podpisal kardinal A. Casaroli, vatičanski državni tajnik: »Sveti oče je vzel na znanje, da boste v mestu Slovenj Gradec obhajali 45-letnico ustanovitve Organizacije združenih narodov. Hkrati se iskreno zahvaljuje za pisno izraženo vdanost Skupščine slovenjgraške občine, gospodu županu in sopodpisnikom ter želi, da bi obhajanje

obletnice ustanovitve Organizacije združenih narodov v Slovenj Gradcu obrodilo zaželene sadove. Prvi in glavni zaželeni sad naj bi bila sprava med posameznimi deželami. Ta sprava bi s svoje strani veliko pripomogla k razvoju narodov in pospešila ter utrdila mir med ljudstvi. Z željo, da bi se to uresničilo, podeljuje Sveti oče vsem spoštovanim prirediteljem, pokrovitelju in vsem udeležencem proslave apostolski blagoslov. V Vatikanu, dne 21. septembra 1990.« Udeležencem slovesnosti — kljub slabemu vremenu se jih je zbralo okrog tisoč — sta na Uršlji gori spregovorila tudi dr. Drago Plešivčnik, predsednik organizacijskega odbora, in dr. Matjaž Kmecl, član Predsedstva Republike Slovenije. Matjaž Kmecl je med drugim dejal: »Plemenitost vseh plemenitosti — mir, odpuščanje in dobrota! Slovenj Gradec je mesto miru in tu smo se zbrali v imenu miru in dobrote. Kot je rekel Kristus: Mir ljudem na Zemlji! Tako tudi mi s tega razglednega balkona koroških gora kličemo: Mir vsem Slovincem, da si ne bomo kar naprej dopovedovali najslabše, kar se kdo spomni, da se ne bomo jezili, zmerjali, očitali za naprej in za nazaj, da se ne bomo na koncu sami sebi zagnusili kot narod samih škandalov, pobojev in neskončnih jam. Spoštujmo vse in ne pozabimo tudi na Šarha in njegovo stotnijo, ki je padla sredi pohorskih gozdov!«

Sredi oktobra je bil simpozij jugoslovanskih zdravnikov z naslovom Poškodbe glave, vratu in hrbtenice; srečanje sta pripravila Medakademijski odbor za travmatologijo v izjemnih razmerah in Splošna bolnišnica Slovenj Gradec. Na otvoritveni slovesnosti sta spregovorila akad. dr. Janez Milčinski in akad. dr. Franc Novak. Spored je zaključil oktet Lesna.

Udeleženci so soglašali, da so tovrstne poškodbe vse pogostejše in usodne, da je v vseh primerih nujna medicinska pomoč — od zdravnikove oskrbe ponesrečenca na kraju nesreče do strokovnega in hitrega prevoza v zdravstveno ustanovo. Razvoj terja, da bi morali imeti za take priložnosti na voljo »leteče« ambulante z vso potrebno strokovno opremo in zdravstveno ekipo. Najpomembnejše misli so strnili v strokovni brošuri.

Osrednja slovesnost ob 45-letnici OZN je bila na predvečer dneva Združenih narodov v atriju Galerije likovnih umetnosti — ob odkritju Zadkinovega bronastega kipa Pesnik Apollinaire, darilo kiparja in častnega občana Ossipa Zadkina Slovenj Gradcu (1966): dogovori in postopki so trajali in tekli skoraj 25 let. Osrednji go-

vornik je bil Ciril Zlobec, član Predsedstva Republike Slovenije.

Poudarek pomenu prizadevanj:

»... Ta svetovna organizacija je doživela svoj vzpon in osmišljenost, je tribuna sporazumevanja, je eno izmed velikih upanj vsega sveta za danes in za v prihodnje. Lahko trdimo kaj takega tudi zase, za svojo skupnost narodov, za notranje odnose v slovenskem narodu? Seveda so izjeme pri različnih naših opredelitvah, so ljudje in kraji, kjer je najboljše iz listine in duha OZN tvorno navzoče. Med take izjeme prav gotovo sodi tudi vaše mesto, Slovenj Gradec. Morda je bila na začetku samo zanesenjaška ideja, osmišljena samo kulturno in živa samo v nekaterih ljudeh. (...) Vse kulturne, društvene in strokovne dejavnosti, ki potekajo od UP do slovenjgraške bolnišnice, so prav gotovo več in višje, kot bi bilo pričakovati v tako majhnem kraju. Ideja je spodbudila življenje, življenje sproti daje zemeljski smisel ideji. Slovesnost večera so z razmišljanji dopolnili še: Ivan Uršič, predsednik SO Slovenj Gradec, Drago Plešivčnik, predsednik organizacijskega odbora, in Karel Pečko, ki je označil Zadkinov opus, ter predstavniki pokroviteljev — Gorenje iz Velenja ter Sidex iz Pariza.

Karel Pečko je te misli povzel tudi v Katalogu, ki je izšel ob razstavi del O. Zadkina 1991: »Drzne zamisli, včasih v okoliščinah skromnih razmer že skoraj utopične, vendar vselej dobrohotne, visoko spoštljive do duhovnih vrednot dobromislečega človeka, do njegove najzlahnejše zmogljivosti — umetnosti, so v nekaj desetletjih profilirale na evropskem zemljevidu komajda zaznavni kraj, predvsem pa njegovo galerijo, v pojem, ki na kulturnih meridianih sveta vzbuja vsaj kulturniške asociacije. Prav zavoljo tega so se v teh desetletjih že nekajkrat likovno umetniški meridiani stekali v Slovenj Gradec.« Program je zakrožil oktet Lesna.

28. septembra 1990 je TV Slovenija slovesno promovirala TV film o H. Wolfu v kulturnem domu v Slovenj Gradcu. Janez Komljanec je uvodoma pozdravil republiškega ministra za kulturo, dr. Andreja Capudra. Dr. Capuder je izrazil priznanje za kulturne dosežke, pozitivno ocenil skrb za ohranitev podobe starega dela mesta ter čestital Karlu Pečku za njegovo 70-letnico.

Ivan Uršič, predsednik občine, je obvestil prisotne, da je pričujoča prireditev zaključna prireditev ob 130-letnici rojstva H. Wolfa, da so se sestali župani krajev, v katerih je Hugo Wolf živel, ter poročal o srečanju predstavnikov mest,



Ossip Zadkine, Ifigenija, 1940, patiniran bron, 78x22x24 cm

ki so dobila listino Glasnik miru; srečanje je bilo v New Havnu. Po predstavitvi 45-minutnega filma Brede Kovič — film temelji na razstavi, ki je prikazala delo in življenje tega umetnika — je pozdravil navzoče še Drago Pečko, tedanji urednik dokumentarnega programa TV Slovenije.

Spored prireditve se je iztekel z razstavo fotografij, plakatov, gledaliških listov in drugega propagandnega gradiva, ki ga je na številnih popotovanjih po svetu zbral Emil Frelih, vsestranski kulturni delavec iz Maribora, sicer pa operni in dramski režiser, dramatik, pisatelj, teatrolog, predavatelj na mednarodnih muzikoloških in teatroloških simpozijih in kolokvijih, svetovni popotnik, ki je umetniško deloval na vseh celinah in študijsko neposredno spremljal umetniške tokove in smeri. Otvoritev je bila 10. dec., na dan človekovih pravic. K otvoritveni slovesnosti je sodila tudi predstavitev Frelihove knjige Po gledališkem svetu; ta je več kot informacija, je tenkočutno tehtanje izkušene gledališkega poustvarjalca in poznavalca gledaliških dogodkov. Avtor je bil še posebej navdušen, da je sodeloval v okviru prireditve Biti in je v knjigo dal natisniti posebno posvetilo: »Ob 45-letnici ustanovitve Organizacije združenih narodov pod pokroviteljstvom generalnega sekretarja Pereza de Cuellarja in v okviru slovenograških prireditvev — Biti. Slovenj Gradec, 24. 10. 1990.«

Nekako sami po sebi — idejno neposredno, organizacijsko posredno — sodita v poročilo še dve prireditvi oz. dogodka! Najprej: potovanje slovenjgraškega župana Ivana Uršiča v New Haven (ZDA7, kjer je bilo prvo srečanje prvih mož mest oz. krajev (in ustanov), ki so dobili listino Glasnik miru. Iz organizacijskega odbora se mu je pridružil Franjo Murko. Ivan Uršič po vrnitvi: »V New Havnu sva predstavila naše delo in doslejšnja kulturna prizadevanja ter sprožila misel, da bi leta 1995, ob 50-letnici OZN, bilo tako srečanje v Slovenj Gradcu. Pobudo so sprejeli na znanje. Bila sva tudi na zasedanju Generalne skupščine OZN, se osebno zahvalila Perezu de Cuellarju, generalnemu sekretarju OZN, za odličje Glasnik miru in pokroviteljstvo prireditvev ob 45-letnici Združenih narodov ter ga zaprosila za poslanico miru. Udeležila sva se številnih različnih srečanj in pogovorov, kjer sva predstavila Slovenijo in Slovenj Gradec ter naše delo in življenje.«

28. septembra 1990, na večer pred 70-letnico Karla Pečka, je IS občine Slovenj Gradec priredil svojemu častnemu občanu (1989) sprejem v Pečkovem

ateljeju (mansardni prostori nad galerijo in muzejem). Janez Komljanec, predsednik IS, je označil Pečkovo življenjsko pot, mu čestital za visoki jubilej ter izročil spominsko darilo, Drago Plešivčnik je orisal rast galerije in vsestransko Pečkovo delavnost, Jože Žagar, direktor SMELT, pa je izročil jubilarntu zlato plaketo SMELT za dolgoletno plodno in vsestransko sodelovanje — Galerija in podjetje SMELT. Bogdan Pogačnik, Pečkov prijatelj in dolgoletni sodelavec, je doživeto in poglobljeno esejistično portretiral Pečka in njegov ustvarjalni in delovni nemir. Med drugim: »70-letnica je lep in srečen dogodek in tudi žalosten. Žalosten zato, ker opozarja, da je vsak dan, ki smo ga preživeli, že preteklost in se ne bo vrnil, sreča pa, da je človek, kot je Pečko — ustvaril ogromno in da je vsak dan bil poln in ploden. Pečko je povezan v živo tkivo Slovenj Gradca, z njim živi in diha, mesto pa čuti to naklonjenost in mu nesebično in s spoštovanjem vrača. In ta medsebojna naklonjenost je konstanta njegovega dela...« Posebno vezilo je jubilarntu na-

menil oktet Lesna in zapel šopek ljudskih in umetnih pesmi. Vse prireditve so terjale veliko organizacijskih naporov in usklajevanj: ob stvarnih ciljih je bilo to seveda mogoče doseči. Domači in tuji tisk, radio in TV so jim posvetili veliko pozornosti. Financiranje: vsi, ki so združili interes — tako kulturni kot poslovni — so se trudili za uspeh. Oblike: sofinanciranje, pokroviteljstva, sponzorstva itd. Le tako je bilo mogoče tudi ta — morda najbolj čutiljivejši in najzahtevnejši — del organizacijskih nalog uspešno zaokrožiti. Odziv občinstva je bil nad pričakovanji; glede na prireditve se je struktura spreminjala, veliko je bilo tujih obiskovalcev (Wolfove prireditve) ter šolskih skupin (razstava o Wolfu) in posameznikov, ki so spotoma ali namenoma prišli zaradi tega v naše mesto. Prireditve so bile razen strokovnih, kulturnih in umetniških dosežkov in uspehov klic v teh nemirnih časih, ki jih doživljamo, v časih pritiskov, strahu in rožljanja z orožjem doma in v svetu, v času, ko se podirajo zaupanje, spoštovanje in razumevanje, ko nestrp-

nost do drugačnega seje razdor in pogloblja prepade, ko največkrat ni dovolj moči in pripravljenosti, da bi vsakdo odkrito pogledal vase in si rekel »mea culpa«, ko se z blatom obmetavajo različno misleči in ko pod strelji padajo nedolžne žrtve: v ta čas so prireditve povzdignile klic k razumu in razumevanju, povabile na pot iskanja človečnosti in k strpnosti, sodelovanju, delu za blaginjo in pomoč sočloveku, bile so nagovor k spoštljivemu ravnanju in upanju v boljši svet, bile so glasnik miru in sožitja med ljudmi in narodi in potrditev, da je za dobro in prihodnost vredno vlagati napore in delati za te cilje, kajti blaginja ne pride sama od sebe in zlo ni pripravljeno storiti samomora. Prepričani smo, da so bile tako sprejete in da so trkale na vest in zavest; prepričani smo tudi, da pomenijo spoštljiv in odgovoren prispevek k afirmaciji prvinskih ljudskih idealov — živeti boljše in srečnejše. Prihodnost bo izmerila tudi te naše razdalje in smeri!

Tone Turičnik

Pregled ljubiteljske kulturne dejavnosti 1990/91

Zveza kulturnih organizacij občine Slovenj Gradec je skupaj z Galerijo likovnih umetnosti pripravila v mesecu oktobru drugo razstavo otroških likovnih del iz koroške krajine. Na razpis je prispelo več kot 500 del, ki so jih poslale vse osnovne šole in vrtci iz koroških občin. Vsa dela je pregledala strokovna žirija, jih odbrala za razstavo ter podelila nagrade in priznanja. Že pri izboru je bilo opaziti nesporno kvaliteto in po mnenju žirije tudi dobro in strokovno učinkovito delo likovnih pedagogov. Razstavo je dopolnil katalog, v katerem je bilo natisnjenih 21 reprodukcij najboljših del nagrajencev. Upamo in smo prepričani, da je tudi tokrat prireditve pomenila izziv in potrditev znanja mladih ustvarjalcev in da je bila priznanje pedagogom za njihovo delo, likovnemu občinstvu pa prijetna osvežitev ter možnost spoznavanja in razumevanja otroškega sveta.

ZKO koroških občin naj bi v prihodnje resno in tvorno vključevalo otroško likovno ustvarjalnost v programe svojega dela, seveda ob pomoči in zavzetosti ustanov, ki jim je otroška likovna ustvarjalnost tudi vzgojni smoter. Gledališka dejavnost odraslih gledaliških skupin se je v letoš-

nji sezoni zoper razmahnila, usihanje pa je opaziti pri otroških in mladinskih skupinah. Na osnovnih šolah je povsem zamrla, podobno velja tudi za lutkovno dejavnost. Letos je na občinskem srečanju gledaliških skupin sodelovalo pet gledaliških skupin. Gledališka skupina KD Podgorje se je predstavila z Brechtovo Malomeščansko svatbo, GS KD Splošne bolnišnice z Ljubezensko komedijo Noela Cowarda, GS KD Mislinja s Finžgarjevo Verigo, mladinska skupina Srednje šole E. Karde-lja je uprizorila gledališko pri-

redbo romana Ulricha Plenzdorfa Zid ali novo trpljenje mladega W., otroška gledališka skupina Mislinja pa je pripravila Obtoženega volka Zarka Petana.

Srečanja se je udeležil strokovni sodelavec in selektor za gledališko dejavnost iz Maribora Bojan Marošević ter določil gledališki skupini srednje šole in Splošne bolnišnice za področno srečanje: le-to je bilo na Ravnah.

Literarni klub še vedno združuje pesnike in pisatelje začetnike (in tudi starejše) in ljubitelje lepe slovenske besede iz



Srečanje folklornih skupin Koroške regije

vseh koroških občin in pripravljala redna mesečna srečanja članov. Letos je ZKO Slovenj Gradec organizirala srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov iz koroških občin. Odziv je bil velik. Žirija je izbrala 11 najboljših del (4 prispevke med odraslimi, 4 med osnovnošolci in tri med srednješolci), avtorji so nastopili na literarnem srečanju v Slovenj Gradcu.

O plesni dejavnosti v tej sezoni ne moremo kaj poročati, saj je domala zamrla.

Zato pa lahko več spregovorimo o pevski dejavnosti v občini Slovenj Gradec, saj je tudi daleč najbolj razvita in razvejana, tako glede števila zborov kot glede števila sodelujočih. V sezoni so se zvrstili naslednji pevski dogodki:

- koncert moškega pevskega zbora Ksaver Meško Sele ob 25-letnici delovanja; koncert je bil na Selah;
- občinska revija odraslih pevskega zbora v mesecu aprilu v avli srednje šole; nastopilo je 12 zborov iz naše občine; trije zbori so se uvrstili na sklepno srečanje v Dravogradu, in to: moški pevski zbor Kope (zborovodja Janja Linasi), dekliški pevski zbor Šmartno (zborovodja Janez Kolerič) in mešani pevski zbor iz Slovenj Gradca (zborovodja Almira Čegovnik);
- meseca maja je bila občinska revija otroških in mladinskih pevskega zbora, nastopilo je sedem zborov; trije so se uvrstili na sklepno srečanje v Slovenj Gradcu, in to: otroški pevski zbor OŠ Šmartno (zborovodja Neva Kozelj), mladinski pevski zbor OŠ Slovenj Gradec (zborovodja Anica Ilijaš) in mlajši mladinski pevski zbor OŠ Podgorje (zborovodja Peter Valtl);
- koncert dekliškega pevskega zbora Šmartno ob 5-letnici delovanja; koncert je bil na srednji šoli v Slovenj Gradcu;

- mešani pevski zbor Slovenj Gradec in moški pevski zbor Kope sta se udeležila srečanja slovenskih zborov Pesem 1991;
- dekliški pevski zbor Šmartno je šel v mesecu maju gostovat na Češko;
- oktet Lesna je nastopil skoraj na vseh večjih kulturnih prireditvah v občini itd. Občinsko revijo in kvaliteto zborov je ocenila prof. Žvarova takole:

»Veseli me, da je tudi tokratna revija pokazala še nadaljnje kvalitetno napredovanje.

Mešani pevski zbor Slovenj Gradec je postal res prepričljiv izvajalec in vam kot organizatorjem pevskega življenja na vseh nastopih v Sloveniji zagotavlja le dobro ime. Njemu ob bok se postavljajo oktet Lesna, moški pevski zbor Kope z Legna in — razveseljivo — dekliški pevski zbor iz Šmartna. Vsi naštetni se brez predsodkov lahko prijavljajo na vsa republiška srečanja in tekmovanja;

upam, da jih boste spodbujali in tudi finančno podpirali. Letos je pokazal kvaliteten napredek tudi Lovski oktet. Novost, ki lahko postane dobra, je zbor Fidelis iz Mislinje.« V občini delujejo štiri folklorne skupine (Podgorje, Stari trg, Sele, Šmartno), ki so predstavile dosežke na občinski reviji v Slovenj Gradcu. Vsekakor pa v okviru ljubiteljske kulture ne smemo spregledati naslednjih kulturnih prireditev:

- tradicionalni koncert Družina poje in gode v Podgorju;
 - dobrodelni koncert, katerega izkupiček je bil namenjen prizadetim v poplavah;
 - koncerti Pihalnega orkestra v Mislinji, Slovenj Gradcu, Gornji Radgoni itd.
- ZKO je skupaj z Glasbeno šolo Slovenj Gradec organizirala nekaj koncertov v glasbeni šoli. Ob kulturnem prazniku so v Mislinji zasnovali Teden kul-

turnih prireditev. KD Splošne bolnišnice je pripravilo več likovnih razstav v galeriji dr. S. Strnada ter okroglih miz z vidnimi javnimi in kulturnimi delavci (v kulturnem domu).

Klubska dejavnost se v naši občini dokaj počasi razvija in bo v prihodnje potrebno posvetiti več pozornosti tudi temu področju. Največ zagnanosti kažejo v KD Mislinja.

Zveza kulturnih organizacij je tudi v letošnji sezoni skrbela, da so razpise za strokovno izobraževanje, ki ga je organizirala ZKO Slovenije in ZKO Maribor, dobili vsi vodje oz. člani kulturnih društev. Odziv je bil zadovoljiv; seminarjev so se udeležili predvsem zborovodje odraslih, mladinskih in otroških pevskega zbora ter organizatorji oz. vodje folklornih, gledaliških in likovnih skupin.

Jasmina Uršič

Bernekerjeva nagrada in plakete

BERNEKERJEVA NAGRADA 1991 — dobil jo je Matevž Čarf iz Sl. Gradca

Matevž Čarf, roj. 1. 1919 v Topli v kmečki družini, se je po osnovni šoli zaposlil pri grofu Thurinu. V zadnjih letih pred 2. svetovno vojno je dokončal dopisno trgovsko šolo v Ljubljani in se je leta 1940 vpisal na gozdarsko šolo v Mariboru, šolanje pa je dovršil leta 1946 v Ljubljani. Med vojno je aktivno sodeloval v NOB, strokovni izpit za gozdarskega tehnikarja je opravil leta 1954 in delal v gozdarski stroki vse do upokojitve leta 1983. Vse življenje je aktivno deloval na ohranjanju kulturne dediščine. To zanimanje izhaja že iz otroških let, ko je spoznaval kmečko arhitekturo, izdeloval makete mlinov, preš, kmečkih

orodij in priprav in zbiral stare kovance, znamke in fotografije. Najpomembnejša tovrstna dejavnost pa je zbiranje panjskih končnic. Največ primerkov je našel po kmetijah, precej jih je kupil, nekaj so mu jih darovali ljudje, ki so prepričani, da bodo pri njem najbolj na varnem. Danes šteje zbirka 325 originalnih panjskih končnic in je največja v Sloveniji. Najstarejši eksponat ima letnico 1769, precej jih je iz let 1800 do 1820, največ pa je starih okrog 100 let. Veliko vrednost Čarfove zbirke potrjuje odlikovanje Antona Janše, ki mu ga je podelila slovenska čebelarica organizacija 1983. Sodeloval je na različnih razstavah: prvič v Črni na Koroškem v okviru turističnega tedna, pa v Slovenj Gradcu, Celovcu in še kje. Zbirko je slovenski javnosti predstavila tudi televizija v oddaji Naša srečanja, Slovenska izseljenska matica pa je leta 1971 izdala koledar, opremljen s fotografijami teh panjskih končnic. Matevž Čarf pa pripravlja tudi knjigo o tej kulturni dediščini, izšla naj bi v letu 1992.

Drugo pomembno področje Čarfove dejavnosti je zapisovanje starih običajev, pravljic, pripovedk in anekdot. Zbrano gradivo objavlja v glasilu Viharnik.

Že precej časa pa zbira tudi dokumentarno gradivo o koroških in pohorskih domačijah, žagah, mlinih, kaščah, cerkvah in cerkvenih znamenjih. Podatke dobiva iz pisnih virov, zbira ustna izročila in jih zapisuje, fotografira. Tudi tega gradiva je precej objavljenega v Viharniku, pripravlja pa še posebno brošuro.

Omeniti je treba še Čarfovo lju-bezen do sadjarstva. Posebno ceni domače vrste jabolk in hrušk in jih je opisal že preko 80 vrst. Sodeloval je v TV oddaji Ekslibris in dobil prvo nagrado za tovrstno zbirko ter za prispevek o razvoju slovenskega ljudskega sadjarstva. Tudi to gradivo objavlja v Viharniku.

V njegovi zbirki starih ljudskih izdelkov najdemo še več kot 20 stenskih in žepnih ur, stare kovance, znamke in knjige, pisane v stari slovenščini in bohoričici, in še nekatere druge predmete slovenske ljudske kulture.

Komisija zato meni, da je delež Matjaža Čarfa za rast in razvoj kulture v občini, še posebej na področju zbiranja, urejanja, publiciranja in ohranjanja kulturne dediščine, tolikšen, da si zasluži najvišje občinsko priznanje na področju kulture in umetnosti — Bernekerjevo nagrado. Bernekerjeve plakete 1991 — so dobili:

Irena Knez iz Starega trga, Mihael Kavnik iz Podgorja in Marija Gornjak iz Mislinje

Irena Knez iz Starega trga je že kot učenka osnovne šole in pozneje kot srednješolka aktivno delovala v Kulturnem društvu Stari trg. Nastopala je z recitacijskimi in pevskega zborov točkami na proslavah ob dnevu žena in različnih zabavnih prireditvah. Postala je članica gledališke skupine in je odigrala veliko glavnih in zahtevnih vlog, in to v naslednjih dramskih delih: Večna lovišča, Zares čuden par, Tri dni direktor, Tolmun in kamen, Ščuke pa ni, Ribe na plitvini, Županova Micka. Našteta dela je pripravila gledališka skupina



Odrasla gledališka skupina Splošne bolnišnice Slovenj Gradec

Mladi oder. V gledališki skupini odraslih — ta gledališka skupina je nosila težo poletnih kulturnih prireditev — je odigrala več glavnih vlog: Francko v Cankarjevi drami Kralj na Betajnovi (režiser Ivo Ban), Veroniko v Novačanovi drami Herman Celjski, Veroniko v Krestovi drami Celjski grofje (režiser Igor Prodnik) ter glavne junakinje v delih: Miklova Zala, Rokovnjači, Matiček se ženi, Tripče de Utoleče, Dundo Maroje in Ribiške zdrahe.

Irena Knez je tudi prizadevna članica UO Kulturnega društva v Starem trgu.

Mihael Kavnik iz Podgorja se je že v zgodnji mladosti naučil igrati harmoniko in je dolga leta sodeloval in nastopal z različnimi skupinami: glasbeno je spremljal folklorne nastope podgorske skupine, skupine osnovne šole Franjo Vrunč ob različnih priložnostih, sodeloval pri pionirski skupini Pastirji (pozdravni nastop za generalnega sekretarja P. de Cuellarja v Slovenj Gradcu), pozneje je postal član mladinske folklorne skupine Pastirji in sodeloval pri vseh njenih nastopih tako doma kot v tujini. Leta 1979 se je včlanil v podgorski pevski zbor, od 1985 pa je predsednik tega zbora.

Zelo dejaven je še v gledališki skupini, kjer je odigral nekaj zahtevnejših vlog, in to v delih Na svidenje nad zvezdami, Ljubezen po bukvicah in Malomeščanska svatba.

Pomemben je Kavnikov organizacijski delež pri delu UO KPD Podgorje, saj nosi glavno organizacijsko breme tradicionalnih prireditev Družina poje in gode. Podobno velja za prireditve ob krajevnem prazniku, drugih družabnih prireditvah in vsakoletni razstavi ročnih del. Kot predsednik KS Podgorje ima še posebej občutljiv odnos do kulturne dejavnosti in uspešno pomaga reševati številne tovrstne težave.

Marija Gornjak iz Mislinje je po študiju za učiteljico matematike in fizike službovala kot vzgojiteljica v Ljubljani, od leta 1977 pa živi in dela v Mislinji. V pevskem zboru je pela že v osnovni šoli, pozneje v gimnazijemskem pevskem zboru, pa pri APZ in komornem zboru RTV Ljubljana. Po prihodu v Mislinjo se je pridružila pevsem moškega pevskega zbora in z njimi prepevala vse do razpustitve zbora 1988. Takrat je zbrala pevce in ustanovila oktet Mislinja, ki ga uspešno vodi že tretje leto.

Ljubezen do umetne in večno lepe slovenske ljudske pesmi zna prenašati in posredovati mladim in starim, zato dosegajo pevci pod njenim vodstvom vidne uspehe. Glas o njenem pevskem poslanstvu ji prinaša pohvale in nalaga nova bremena.

Tako je v letu 1990 prislunhnila krajanom Završ in pričela vaditi cerkveni pevski zbor, v Mislinji

pa raste pod njenim vodstvom cerkveni otroški pevski zbor. Skoraj poldrugo desetletje aktivnega glasbenega delovanja in zavezanost kulturnim prizadevanjem naj potrdi Bernekerjeva plaketa za leto 1991.

Bernekerjevo priznanje 1991 je dobil Jure Šmon iz Mislinjske Dobrave

Jure Šmon je že iz mladostnih let povezan s kulturnim delovanjem v naši občini. Najprej je bil aktiven član igralske skupine v KD Stari trg, potem je prepeval v mešanem pevskem zboru Slovenj Gradec, od 1983 pa je član KD Ivan Cankar Šmartno in pevec pri MPZ Kope: leta 1984 je postal predsednik tega zbora in to funkcijo opravlja še danes. Ta zbor trenutno sodi med najboljše moške pevske zборе na Koroškem in je doslej izvedel preko 80 koncertov doma, v občini, Sloveniji, pa tudi v Avstriji, Nemčiji in na Češkem.

Vse breme organizacije gostovanj, intenzivnih vaj, prevozov, sodelovanja pri vseh vidnejših kulturnih manifestacijah v občini prevzema Jure Šmon in s tem ne obremenjuje niti pevovodje niti drugih članov zbora. Kljub napornemu delu v službi posveča velik del prostega časa afirmaciji zbora in tako tudi našega zborovskega petja v občini in na Koroškem. Uspešno navezuje stike s slovenjgraškimi podjetji in ustanovami in vabi k sodelovanju ljudi, ki imajo posluh za tovrstno kulturno delovanje.

Jure Šmon je aktiven tudi kot član UO ZKO Slovenj Gradec ter član UO Ivan Cankar Šmartno.

Podelitev Bernekerjevega priznanja za tako široko zastavljeno kulturno angažiranje naj bo spodbuda tudi za prihodnje vztrajanje v kulturnem poslanstvu.

Berneško pod Malo Kopo na Gradišču,

rojstni kraj kiparja Franca Bernekerja

Pod Malo Kopo na zahodnem Pohorju ob potu čez Vel. sedlo na nmv. 920 m leži sedaj opuščena domačija — p.d. Berneker.

Ta kraj je bil zgodaj naseeljen. Od kod izvira ime Berneker ali Werneker — na kartah Franciskovega katastra iz leta 1823 je zapisano Werneker? Podobnega imena ne najdemo v bližini in tudi v Sloveniji ne. Posestvo Werneker je spadalo po urbariju št. 109 pod gra-

ščino Legen, faro Št. Martin.

Kot se vidi iz zapiskov, je bilo to posestvo zgodaj prodano, saj so bili že starši Franca Bernekerja na tem posestvu najemniki. Na novo nastavljena zemljiška knjiga okoli leta 1878 ne omenja več imena Werneker, temveč novega lastnika Julija Smuka in ženo Kuniundo, roj. Papež.

Franc Berneker se je rodil na Berneški domačiji — kot se je pozneje pisalo 4. oktobra 1874. Bil je nezakonski sin Marije Berneker, hčere najemnika Lovrenca Bernekerja in Neže, roj. Erdečnik. Do četrtega leta je stanoval pri stari materi, po njeni smrti ga je vzela k sebi mati, ki je služila v Starem trgu pri Slovenj Gradcu kot služkinja v starotržkem župnišču.

Berneker je obiskoval ljudsko šolo v Slovenj Gradcu, kjer je končal štiri razrede. Ravnatelj osnovne šole v Slovenj Gradcu je bil tedaj Jože Barle.

Ko je leta 1890 umrl župnik Davorin Trstenjak, prvi Bernekerjev dobrotnik, je pri novem župniku Antonu Šlandru leto dni služil kot hlapec.

Leta 1891 je šel Berneker iskat delo na Prevalje na tedanje fužine, pa ga ni dobil. Skromno se je preživljal s

priložnostnim delom. Mati je takrat služila na Selah pri župniku Juriju Koprivi (1882—1903). V tem letnem času je prišel na Sele prenavljat oltar Ignacij Oblak, podobar in pozlatar iz Celja. Tedaj se je Bernekerju ponudila priložnost za uk. Začel je 1. maja 1891.

Leta 1894 je umrla Bernekerjeva mati, stara komaj 42 let. V Oblakovi delavnici se je učil štiri leta, vendar je delo zapustil pred opravljenim pomočniškim izpitom. Iz Celja se je vrnil v rojstni kraj in se za kratek čas ustavil in poslikal Sekavčnikovo kapelo. S plačilom, ki ga je dobil za opravljeno delo, je šel na pot preko Koroške do Salzburga, od tam pa na Tirolsko, v Innsbruck. Tu se je ponovno zaposlil v Colljevi tovarni za umetno obrt in kmalu postal nadzornik v kiparskem oddelku. Vendar je po šestih mesecih zapustil dobro delovno mesto. Želel je odpotovati v Benetke. Ko je prišel do Celovca, se je vrnil v domači kraj. Po vrnitvi s Tirolske leta 1896 je v Kotljah dobil naročilo za novo prižnico. Obrtnega dovoljenja ni imel, zato so ga preganjali. Umaknil se je v Gradec. Po hudi bolezni pa je bil preslab, da bi ga sprejeli na delo, zato se je vpisal na obrtno šolo. Zanj se je zav-



Hiša kjer je preživel svojo mladost kipar Franc Berneker

zel grof Gregor Winkler, kipar in arhitekt za notranjo opremo; svetoval mu je nadaljnji študij na akademiji. Berneker je bil študent v letu 1897/98 na akademiji za upodabljačo umetnost na Dunaju. Po štirih letih je končal študij na splošni kiparski šoli pri prof. Edmondu Helmerju in dobil skromno posojilo pri Celjski posojilnici.

Med študijem je Berneker še nekajkrat dobil podporo pri posojilnici v Celju in iz rojstnega kraja Slovenj Gradec. V denarnih stiskah je prosil za oprostitev šolnine, pri čemer so mu večinoma ugodili, ne pa vedno. Njegov mecen je bil dr. Franc Vidic, publicist, literarni kritik, v letih 1909—1918 urednik slovenskega uradnega lista na Dunaju. Zanj je Berneker zapisal tudi svojo prvo avtobiografijo, drugo pa za Draga na Šando.

Leta 1900 je Berneker drugič sodeloval na natečaju za Prešernov spomenik in prejel častno priznanje. Za osnutek spomenika cesarju Francu Jožefu — je dobil drugo nagrado. Vrstila so se razna priznanja. Leta 1905 je izdelal relief sv. Martina in berača za župno cerkev na Bledu in bronasto glavo pesnika Otona Župančiča. Veliko je delal. Razstavljal je na številnih razstavah. Dobil je naročilo za Trubarjev spomenik in ga kon-

čal leta 1910. Leta 1911 je dobil večje zasebno naročilo za vodnjak sv. Janeza Nepomuka v Kranju in ga končal leta 1913. Leta 1915 je bil Berneker vpoklican k vojakom, vendar zaradi telesne okvare ni šel na fronto. Vojaščino je služil v Zagrebu. Zadnji dve leti je imel možnost tudi kipariti. Po vojni (1918—1930) se je Berneker nastanil v Ljubljani, na Dunaju so mu porušili atelje, ko so razširjali želez. postajo. Občasno se je mudil v Celju, kjer je zbiral naročila za nagrobne spomenike. Živel je revno, primerne službe ni dobil, kiparska naročila pa so bila skromna. Honorarno je delal na teh. srednji šoli v Ljubljani in stanoval v prostorih Narodne galerije. Največja in najlepša dela je ustvaril na Dunaju.

Po kratki boleznii je umrl leta 1932.

Po smrti Lovrenca Bernekerja in žene Neže tega imena ne zasledimo več. Izselili so se proti Koroški na

razne kraje; pozneje je bil v Mežici čevljar, ki se je pisal Berneker.

Domačijo pa je doletela taka usoda kot številne druge hribovske domačije, ki so prišle v roke raznih prekupčevalcev. Tako je po smrti Jureta Smuka prišla polovica posestva v last Martina Papeža. Po kupni pogodbi 10. februarja 1905 se prepíše posestvo na Jožefa Rotovnika, p.d. Plesnika.

Februarja 1948 se na podlagi listine z dne 3. 2. 1948 knjiži lastninska pravica na osebe:

Berta Vrunč,
Kristina Tretjak,
Antonija Kremžar,
Jožefa Vernik in
Marija Krpač.

Na podlagi odločbe okrajne komisije za agrarno reformo 18. marca 1947 preide lastninska pravica na splošno ljudsko premoženje.

Ko na Berneškem niso več stanovali lastniki, so imeli novi gospodarji najemnike, da so obdelovali zemljo, ne-

kaj pa so tudi redili ovac in delali v gozdu.

Zadnji najemniki so bili neki Uršniki, ki so po agrarni reformi dobili v last obdelovalno zemljo. Okoli leta 1960 je strela udarila v gospodarsko poslopje, da je do tal pogorelo. Tedaj so se zadnji najemniki odselili in posestvo vrnili agrarni reformi. Kmalu nato je propadla stanovanjska hiša, da je danes viden le kup razvalin, obraslih s plevelom in grmovjem. Na večjem temeljnem kamnu je skromno vklesan napis: Tukaj se je rodil kipar Franc Berneker. Zdi se, da se Franc Berneker po smrti svojih rejnikov ni vračal na Berneško. Rad pa se je spomnil rojstnega kraja, saj je v avtobiografiji zapisal, da se je rodil pri enem najvišjih kmetov pod Malo Kopo v fari sv. Martina pri Slovenj Gradcu.

Po pripovedovanju starejših ljudi in na temelju dokumentov oz. listin

zapisal Matevž Čarf

Po sili vojak

Razstava, ki sta jo pripravila Muzej revolucije Celje in Gorenjski muzej Kranj in ki jo odpiramo danes v Slovenj Gradcu, odstira še eno tančico z naše polpretekle zgodovine. Obelodanjena je še ena tabu

tema. Petintrideset tisoč fantov in moč z območja Štajerske in Gorenjske (za Koroško še nimamo podatkov) je nemški okupator v letih druge svetovne vojne nasilno in z grobo kršitvijo mednarodnega vojnege prava vključil v svoj vojaški stroj; to je tolikšno število, kot je štela borcev slovenska partizanska vojska v času največjega razmaha narodnoosvobodilnega gibanja v letu 1944. Okrog šest tisoč nasilno mobiliziranih vojakov iz obeh pokrajin je padlo na raznih svetovnih bojiščih; koliko je bilo ranjenih, obolelih, in ki posledice vojnih naporov čutijo še danes, ni niti približno ugotovljeno. Vemo le, da je približno polovici mobiliziranih uspelo, da so ob prvi priložnosti, ko so dobili dopust, dezertirali in šli k partizanom, se predali, bili ujeti na frontah in se pozneje vključili v prekomorske brigade, v jugoslovanski brigadi, nastali v Sovjetski zvezi ter v evropska odporniška gibanja. Vsa Evropa, pa tudi severna Afrika je posejana z vojaškimi pokopališči — znanimi in vzdrževanimi, pa tudi neznanimi, kjer počivajo tudi naši možje in fantje, ki so se morali daleč od domovine in od svojcev boriti za tuje interese. Nihče ni šel rad v okupatorjevo vojsko; večina jo je prezirala. Morali so iti, kot že mnogokrat v slovenski zgodovini. Potrebno je poudariti, da je na primer na Štajerskem okupator pričel z molibizacijami sredi leta 1942, ko je bilo osvobodilno gibanje v krizi, ponekod ga sploh še ni bilo, in ko je bil teror okupatorja nad našimi ljudmi največji. Kdo izmed teh mladih ljudi se ne bi ustrašil groženj s strani nemških oblasti, da bodo zaprle in izgnale njegove svojce, če se ne bo odzval mobilizaciji. Kdo se tudi ne bi ustrašil številnih rdečih plakatov, ki so domala vsak teden naznanjali smrt desetih talcev v Celjskem piskru, dvorišču mariborskih sodnih zaporov in drugod. Nihče nikoli ne bi mogel popisati kalvarije, ki so jo doživeli naši fantje in možje kot nemški vojaki na vzhodni fronti, zlasti pri Moskvi, Salingradu, Kursku, Krimu in drugod, nadalje pri Narviku, Tobruku, Monte Cassinu, na severni francoski obali. Nihče tudi ne bo mogel opistati osebnih tragedij mnogih izmed njih ter njihovih družin, nadalje domiselnosti, ki so se je posluževali mnogi, da so dezertirali in odšli v partizane, obenem pa zaščitili svojce pred represalijami okupatorja. Za slednje velja poudariti, da so bili najboljši borci, saj so bili vojaško izurjeni in disciplinirani, vedeli pa so tudi, kaj jih čaka, če jih Nemci ponovno dobijo v roke: vojaško sodišče in strel, pogosto tudi obglavljenje. Noben zgodovinar, pa tudi psiholog še ni analiziral njihovega počutja in



občutkov, ko so bili že v partizanah mnogi kljub sposobnostim zapostavljeni pri dodeljevanju funkcij, po vojni pa kot »švabski vojaki« deležni prezira. Malokdo bo tudi razumel žrtev nemškega vojaka, ki je ostal v nemški vojski, da bi s tem zaščitil družino, ki bi jo sicer nemški okupator zaradi brata — znanega partizana odpeljal v taborišče. Zgodovinska znanost se pri nas do nedavnega ni kaj prida razpisovala o tem. Omenjeni so bili samo tisti nemški vojaki, ki so dezertirali in se vključili v odpor, drugi pa v glavnem ne. Pisari zgodovinskih del se s tem niso ukvarjali, zato še danes nimamo natančne in celovite študije, ki bi nam podala realno sliko tega pojava ne samo v obeh omenjenih pokrajinah, ampak na slovenskem etničnem ozemlju kot celoti — tudi na Koroškem, Prekmurju, Primorskem ter pozneje v tako imenovani »ljubljski pokrajini«. Razstava je torej samo vzorčni primer, ki nas hoče opozoriti na neobdelan zgodovinski problem. Marsičesa se ne bo dalo več ugotoviti, ker so mnogi bivši nemški vojaki že pomrli (do sedaj jih nihče ni popisoval, in tudi mnogi si ne bi upali govoriti o svojih doživljajih), mnogi dragoceni arhivski fondi pa so bili uničeni,

ali pa zaklenjeni ležijo v tujih arhivih. Današnja priložnost naj bo spodbuda vsem bivšim »soldatom«, da napišejo svoje spomine.

Prof. Marjan LINASI,

**GS Srednje šole
ZID ALI NOVO TRPLJENJE
MLADEGA W.**

Gledališka skupina srednje šole iz Slovenj Gradca — pravzaprav 4. b razred EKT — je ob mentorskem vodstvu razredničarke Karle Zajc-Berzelak in ob pomoči Staneta Berzelaka pripravila svojevrstno dramsko-pripovedno predstavo, zasnovano po romanu Ulricha Plenzdorfa *Novo trpljenje mladega W.* ter glasbenem albumu Zid Pink Floydov. Odrsko priredbo sta oblikovala Karla in Stane Berzelak, profesorja na srednji šoli.

Besedilo nima dramskega zapleta in ne stopnjevanja, zato nedvomno terja še več naporov, da obdrži občinstvo v radovednem pričakovanju umevanja in spremljanja. Pripoved je odmev na nesrečno smrt (samomor?) mladeniča, ki ga pozna širok krog mladih ljudi in ki iz spominskih srečanj ob različnih priložnostih stopa nje-

gova tragična usoda pred nas, njegovo trpljenje oz. nerazumevanje z domačimi ter odtujevanje — skratka, med najbližje se postavi zid, ki je vedno višji. Zdi se smiselno, da so na vabilo zapisali tudi citat, samooznačbo junaka, kar neka-ko pojasnjuje jedro, okrog katerega se splete dogajanje in ki pomaga k razumevanju in doživljanju: »Mislim, nikoli v življenju se ne bi prostovoljno stegnil. To ne. Ampak zares se nikoli v življenju ne bi vrnil domov. Ne vem, če kdo to razume. To je bila mogoče moja največja napaka. Enostavno ničesar nisem mogel požreti. Jaz, idiot, sem vedno hotel biti zmagovalec.«

Nastopili so domala vsi učenci razreda, zato je bilo režiserki predvsem težko obvladati živahnost in usklajenost prizorov ter učinkovitost in izenačenost dramsko-dialoško-pripovednih blokov oz. vložkov, v katerih je bilo premalo odrske sile. Zato pa so vnesli v radovednost in doživljajsko pripravljenost več dinamičnosti glasbeno-zvočni elementi, podobne pa dopolnile projekcije silhuet mladeniča (in mladenke) kot spominska podlaga za žive monologe oz. dialoge o življenjskih načelih in idealih ter razmišljanjih o sebi. Do pretresljivosti se je povzdignilo spominsko slovo matere od sina in slikovno podprto razhajanje in odtujevanje. Trdo resničnost nepremostljivih ovir pa je vnesla v predstavo pretehtano odmerjena projekcija dias, ki kaže, kako se zid opeko za opeko viša. Lirsko razsežnost in nasprotje so poudarile skoraj romantično pristrene podobe narave, ki mladega človeka navdušujejo in mu vnemajo iskricice sanjskega sveta, ter dinamična igra barvnih svetlob, ki mladostno ne ugnanost in optimizem še podčrtavajo. Poskus pripovedno-dramskega musicala? Morda! Predvsem pa iskanje izraznih možnosti, ki bi — kljub navedenim težavam — prepričale mladega gledalca — predvsem tem je bila predstava namenjena — da jo sprejme, doživi in podoživi usodo junaka in doda kamenček k svojemu življenjskemu spoznanju, bogastvu in človečnosti. Predstava je bila lepo in prijazno sprejeta.

Predvsem je razveseljivo, da mladi ljudje s takim entuziazmom, voljo in požrtvovalnostjo namenijo ure in ure pripravam in vajam (seveda, ob enaki vztrajnosti mentorjev) in doživijo zanos nastopa, hkrati pa že prevzemajo odgovornost za tovrstno kulturno štafeto od prejšnjih generacij. Zase in za prihodnost!

T. T.

**KUD Mislinja
VERIGA**

KUD Mislinja je ob 120-letnici Finžgarjevega rojstva v režiji Petra Tovšaka pripravilo ljudsko igro *Veriga*. Dovolj primerna odločitev za možnosti ljubiteljske igralske skupine. Tudi sporočilno aktualna za naš čas, ki ga preživljamo. V gledališkem listu, ki je pospremil predstavo, so zapisali temeljno misel: »Greh rodi greh, nasilje rodi nasilje, le dobrota, ljubezen in žrtev lahko storjeno krivico popravijo.«

Kar uvodoma velja povedati, da je bila realizacija za skupino lep in v okviru možnosti zaokrožen poustvarjalni dosežek, čeprav bi v posameznih prizorih še lahko priostriili odrsko učinkovitost. Režiser se je odločil dovolj trdno slediti Finžgarju. Od igralcev je predvsem terjal, da so besedilo gladko obvladali n da so se trudili za lepo izgovorjavo.

Osrednji igralci, tisti, ki so oblikovali vloge starejših kmečkih ljudi, so dobro ujeli utrip tega ravnanja: v nekaterih prizorih bi bilo odrsko doživetje mogoče še poudariti in stopnjevati dramatičnost. Škoda je, da je scena bila preveč pomaknjena v globino prostora, pa se je tišji izgovor izgubljal, mizanscensko pa, da včasih — predvsem v skupinskih prizorih — posamezniki niso našli najustreznejšega igralskega prostora in konteksta. Podobno velja za nekatere detajle. Kostumografija je bila primerna, tudi oprema, poudarjajoča kmečko okolje. V dramačno stopnjevanje so posegali pevski in glasbeni vložki, kar je bil predvsem lepotilni in čustveni dodatek. Zaključna scena je preprosto močno učinkovala, bila shakespearevska dramatična, sporočilno neposredna: žrtev je pot k spravi! Režiser, se zdi, ji je pripisal posebno vrednost!

Torej, predstava je pokazala resen napor ljubiteljske igralske skupine, da iz izkušenj, volje in znanja izoblikuje dovolj kvaliteten igralski dosežek: pričakujemo, da bo tudi v prihodnje tako!

Nastopili so: Mirko Tovšak, Franc Tovšak, Nevenka Čas, Mateja Tovšak, Jernej Tovšak, Nataša Gornjak, Vojko Vovk, Marija Krajnc, Tone Vavkan, Gregor Tovšak, Miro Kralj, Jure Drobnič, Janez Tovšak in Peter Čas.

Še to! Škoda je, da za slovenjgraško predstavo ni bilo večje propagande: dvorana kulturnega doma je bila domala na pol prazna.

T. T.



Fran Berneker, *Zrtve, ni dat.*, marmor

Cigler Milena ✓

PISMO TONIJU

Dragi Toni,
pozno je že,
poslušam Marjana Kralja
in hčerko, ki se uči
zemljepis.
Kljub temu,
da sva se danes sporekla,
sem srečna,
da nisem v Avstraliji
ali v katerikoli od obeh
Amerik.
Toni,
nočem, da bi najin
standard dosegel evropskega:
tako rada nabiram regrant s teboj!

VČERAJ

Včeraj
se je po dolgem času
spet enkrat zgodila nedelja.

Sredi loncev in kuhalnic
so se najini prsti
prepletli
in poljubi
so bili sočni
kot korenček, ki sva ga rezala
v juho,
in kot čebula, ki se je žgala
na plošči,
je bilo rezko spoznanje,
da je takih trenutkov
vse manj.

ZAKAJ LJUBIM DELAVSKI RAZRED

Ne zato, ker sem prebirala
zgodovino delavskih gibanj,
tudi ne zato, ker prihaja njihov čas,
ko so končno spoznali,
da jih vlečejo za nos,
tudi ne zato,
ker imajo enkrat priložnost,
ki je še ne znajo izkoristiti,
itd. itn. —
ljubim ga predvsem zaradi
Tonija,
ker je v plavem kombinezonu
z navihanimi plavimi očmi
in tudi jeznimi, da bliskajo,
tako presneto čeden,
da postanem kar omotična
in nimam nič proti,
če me kot predstavnik
delavskega razreda
nežno podre na tla!

Marijan Mauko ✓

NA MOJI GMAJNI

Na moji gmajni
je zraslo jezero.
Pastirji so
šli po svetu.
Medtem
so si jezero
prisvojili tujci.
In
ko sem se vrnil
kot turist
in splaval čolniček,
so se name drli,
kot da so domačini
in
neki bes je v meni rasel,
kot da se je na gmajni pasel.

MIMAVA

Včasih se srečava,
ko hitiva
zaspana na
delo
in ko se
mimava,
se nasmehneš
s kotličkom ust
novemu dnevu.

POBI, ADIJO

V Peco se pogreza sonce.
Stari Franc na klopi v parku
sam
lovi toploto.
Otroci gledajo lutke,
ki jih meče TV stolp
z Urške ali Šumahovega vrha.
Na vrtu pred hotelom Peca
gleda prazne steklenice piva
nekaj Mežičarjev.
En fantič se priziblje
iz točilnice
in sede na kolo,
pa mu kar odreže.
Eden pride iz Totnkamre
in ga zamenja.
Nekaj jih gre k Mehkemu.
Šumc se zaganja v Mežo.
V tišino zareže škopnik
na motorju.
Eden robanti, da je zamudil
avtobus.
Za Črno ali Prevalje?
Pove, da hodi s šihita,
pove, da vstane, ko že odpelje.

Voda pada
po velikih črnih kristalih
in veter orosi bronasti surogat.
Kje so meščani mladega mesta
Mežice?
So šli spat?
Ne.
Vsi čakajo na
Dinastijo.
Pobi, adijo!
Čez dvajset minut se začne.

Tone Turičnik

IVERI PRELOMLJENIH MOČI

(odlomek) 3

Oj, mladost ti moja...
In tako naprej! Kamen, še ta kamen...

Ah!

Lila ožarjeni spomini ob vsaki priložnosti silijo v možnost. Na že slutnje komaj zaznavni namig prijazno pridejo — zdaj razposajeno, zdaj starčevsko. In razpotegnjeno zverženo razpostavljajo tiste davne dogodke: vesele, neobremenjene, srečne. Pa zaplavajo drugam in so žalost, tudi obup. Tedaj veš: točka več, da je slovo bliže. Mar pogostnejša razočaranja in nervozni odzivi že odkrito cikajo na to? Čas mineva!

Če le morem, se pomaknem k oknu! Največkrat, kadar sem sam sebe poln. Živa razglednica: Uršlja, Pohorje, hribčki, čas postoji. Pa so drevesa. Na polici je cvetje, ki ga žena krmi in čisti od pomladi do jeseni. Izbira poljubno sliko: pomaknem se bliže in vidim in čutim rast, napetost popkov, ki jim počasi pokajo šivi, in čebele in barve in vse; pomaknem se nazaj — kot zum — okvir se manjša in meglijo podobe v vtis in razkošno mavrično razpoloženje. Na tistem drevesu, glejte, se sestajata grlici — fant in dekle. Zavzeti sta s sabo in ju ne vznemirja vik in krik vrabcev, lahkotna gimnastika sinic ali filozofsko razpravljanje črnih kosov. Nobene strasti, nobenega sovraštva, za vse je dovolj prostora. In tako od pomladi do jeseni in zime, ko

premrle mežikajo v mraz in se upirajo ledenemu vetru in ždi-jo v turobnost umirajočega dneva ali večera. Ko jih zalezuje mrak, zbežijo kdove kam. Ali sila letnih časov: danes ga še ni, jutri je prva slutnja, od tisoč komaj druga niansa barve, svetlobe, meglje, vsega. Ves čas tako.

Ali preteklost:

Mati — naj živi njen spomin! — se je vedno pognala v zaskrbljenost: — Ne hodi, sin zlati, v planine: lej, tam se jih je že pobilo, umrlo. Ne sili, moj up na stara leta, v nesrečo! Ah, kako me boli strah!

— Mati, le mirno, nič se mi ne bo zgodilo! Pustite skrbi! Prišel sem zmeraj in bom prišel. Zdrav! Ne, ne, usode pa ne izivim!

Če bi zdaj vedela, kako je z mano, ta žrtvujoča in večno skrbeča mati, bi jo stisnilo in ji strlo pamet in srce.

Tudi nečaka je obsedlo, pravi brus, hudič, dobro mislim, to hribolazništvo. Ko me je tako ujel pri oknu, je tenkočutno zaslutil, kako plačujem stare račune. Kot balzam so bile začrtane podobe:

— Stric, si tudi ti doživel, povej, dotik zemlje, tople in hladne, varen korak, poln miru in ciljev, mehko prsti — iz katere smo in kamor smo namenjeni?

Da, da, jabolko ne pade daleč od drevesa!

Pa zimski dan in pravi sneg,

po dolgem času spet: neskončni vrelec spominov. Podili smo se za prvimi snežinkami, gnetli kepe, natanko ciljali za vrat, kiparili snežaka, spreminjali poti v drsalnice, brskali za razgubljeno opremo. Pa trdi padci in prezebajoče veselje. Davnost lepega.

Vozel niti sive niti bele podobe:

Snežinke padajo pobožno slovesno in utrujeno. Mednje se požene veter in zaraja v divjem loku, moč je še večja, srka jih, v šopih pobira s tal, jih podaljša v trakove in živčno zлага v zameti. V odblesku neonske beline se spremeni sanjska mehko puha stih zvezdic v nešteto srebrnih odsevov in odblikov, ki živijo povsod — na tleh, na drevescih, posebej na omoriki. Tu zunaj. Včasih — ni mogoče pozabiti — je bilo tisoč in več iskric v mrzlih in jasnih luninih nočeh, ko je jecajoče škripalo pod korakom, zrak pa je zmznjen ko gora prezebal goloto. Silovito zaplesajo mušice, dolg pramen, ki se pijano zamaje v levo. Pa trak, ki se pijano zamaje v desno. Pomirjeno padanje. Kot vtisi s slik. Malo dalje omahne v zlato sivo, pa temnejšo in temno temo.

Potem velika krogla, napeta in nemirna, balon, ki mu pohaja sapa in kmalu uplahne. Kot bi se štele, se poženejo navzgor, se ustavijo in počakajo, kot da bi iskale, kam naj zbeže, pa se

spet jezno poženejo navzdol v prepad in bliže so zemlji, mirneje plavajo in končno lahkotno pristanejo. Zdaj gosteje, zdaj redkeje. Kmalu se vse ponovi znova, pa malo drugače. Občutiti ta pogon in nebrzdano silo — je pomirjenje. In krožnice: po katerih obrobni krožnicah se mota moja polovičnost?

Včasih sem dremoten, pa me zaprede spanec.

— Sem že tu, sem že doma!

Svetel pogled, včasih oguljeni cmok.

— Čuj, novosti: ta in ta je umrl, zgrizel ga je rak, tista frkljica, skoraj otrok, včasih je s šolarji zbirala star papir, ah, seveda, se je spominjaš, še pravi otrok je, je rodila, fantek, menda drobčka, bo ostal, tistega starega pijančka, saj veš, brez roke, tam zadaj za mestom je doma, so odpeljali v bolnico — infarkt, težko bo z njim, vse, kaj, kdo, kje, zakaj, kako. Čeprav kar kaj ne vem, komaj se koga domislim, jih vseeno vse poznam, slišim jih, korake slišim — hodijo. Vsi hodijo!

Hoja! Mimo okna hodijo letni časi! Pod oknom hodijo ljudje! Hodijo — kamor hočejo! Tja, tja, tja! A včasih se zgodi varljiv preblisk, sili v čudež: tudi ti boš še hodil! Od zunaj gledal sem, a tu tedaj ne bo nikogar!

In zvijugana realnost:

Dolgo je raslo v zbir in mučilo, obema in oba, ženo in mene, in moralo se je razgnati: dokončno spoznanje namreč, da je vročih skupnih in norih noči in nebeško prešinajoče naslade za zmeraj konec. Kakorkoli: tudi prazno upanje mora dozoreti v pepel.

Prevelika sila se sama uje! Trda misel je odskakovala od zvesti do vesti in nazaj in je pentljala zanke in vozljala stiske in gnala sile ljubosumnosti na bojne položaje do zadnjih vlaken ponosa in časti, dokler se izpodjedena gora ni začela rušiti in se končno zrušila:

— Presekaj, fant, zamotanost, odločno, z jasno besedo, nepreklicno — kar bo, bo! Pa začeti! Ko si pripravljen, pride samo:

— Žena, povej, če si... Ne, ne, ni treba! Vem... Nič nočem vedeti! Otroka imava! Vi-diš in čutiš — z mano je konec: mrlič v postelji! Vem, vem, žrtev je velika. Brišiva krivdo: le molk naj velja, kdaj, kdo in kako! Poslovni sporazum...

Predsolze. Najstniška rdečica. Podaljšana tišina. Potem:

— Ne vem... Ah!

— Vozel je presekán, črto pod ta račun! Le tuj otrok...

— Nič, nič! A naprej... ne vem! Le, da si živ!

Po objemu leteči poljub, pa še tožba, težka do obupa:

— Sem nesrečna! Kako me tepe! Kateri trenutek mi je nako-



Josef Tichy, Brazgotine I, 1988, jedkanica, 58x88 cm

pal to palico? Zmeraj sem hotela biti dobra, delati dobro! Kot da bi mi odmerjalo greh, ki ga nikoli nisem storila. Ah! Vzdih — kot očitaneje in poraz! A breme se je skotalilo z robov vesti, vse je oživel v lahkotnejše in okretnejše in vsakodnevno je bila drugačna.

Vedno sem vedel, kdaj je bilo: komaj opazen svetel poblisk pogleda, odtonek glasu, ki je še bolj ženski, vonj, ki je bil obeh znoj in soparica, praznična frizura in zlato v ušesih.

Stiskal sem zavest in vest in zobe: besede nisem prelomil. In tega je vse manj: tegobe in starost!

Razumem in tudi ne: Moje životarjenje nima več veliko glavnice in postavk v računih njenih in obračunih, a trmasto vztraja, požrtvovalno, neutrudno. Orjaška moč: iz katerih vrelcev vre ta neustavljiva sila. In moji vrelci: pot od romantičnega gruljenja in obsedenosti do hladnih računov in knjigovodskih pripisov in odpisov! Kakšen padec!

Et cetera!

In tako dalje!

Poslal sem glas, da bi se naša družčina spet zbrala — slavni trije mušketirji. Prvi sem v cvetu let za nostalgčno in slovesno ceremonijo: protokolarni sprejem gospoda Abrahama.

— Se spoštljivo klanjam, gospod Petdeset, in se tovariško pridružujem legiji, ki ji je bilo dano, je in bo, da se na štiri oči sreča s tabo! Glej, prijatelji, ki tudi prihajajo!

Abraham:

— Čestitam! Pričakoval sem te! Pozdravljen!

Žena je nekaj dni ahala in čarala in praznična grmada dišečih dobrot je narasla za večdnevno procesijo k obloženim mizam. Velika žlica! Up — eno samo vznemirljivo pričakovanje. In razpoloženje si nadene praznični metuljček, še kozarci odbliškavajo svetleje. Luči se pobožno čudijo. Domača gavda je glasna, ni za povedati, in je samo naša: — Ati, radi te imamo! Še na mnogamnogamnoga leta!

Cmokanje in solze! Nič o sfiženih težavah, ki se potulijo: pozabiš, da je kaj bilo in da te klešči bolezen! Miza se zvija, prižgemo sveče — kot v davnih časih, svetel in zvonek je zvok čaš, ko pritisne piko na i željam in zdravicam! Škipajoče alimo melodijo domače pesmi, ki je šopek naše medsebojne naklonjenosti. Toplina je vseobsežna.

Pa čakam mušketirja!

Popoldan je vroč in soparen: zdaj se zalotim, da se motam po kuhinji, se začudim, kako sem v dnevni, jezdim po hodniku, kolesarim kot na tekmi, grmadim misli, sebe sem poln in odveč in komaj kaj odsekano in odrezavo bleknem, ko sem vprašan to ali ono. Ob vhodnih vratih kar naprej tenko vlečem na uho: ne, še nikoli

me ni preganjalo kako pričakovanje tako naelektreno in dosledno. Vsakogar z leve ali desne ali zgornje sosesčine poznam po tok-tokanju korakov, kar naprej štokljajo — kot za stavo — in zvoki mrgodijo skozi tanke stene in zdi se, da jih je več kot včeraj in predvčerajšnjim in da so naročeni, da hodijo po mojih živcih. Kar naprej revskajo stopnice. Trdo zadrda nekdo in mahhama in toktoka — zdaj vem, odkod te okrogline robnikov — tok, tok, tok in tik, tik, tik — čas hiti od koraka do koraka. Včasih je odmor celo večnost. Hrup: kot divja jaga se ženejo otroci in razgrajšaški klobčič grmeče odhumi na dvorišče.

Ja, ja, tisti možakar s palico — tam na vrhu stanuje — terbasto krevsa in godrnja in palica v odmerjenih počitkih pritrjuje kratkemu koraku: trikrat sili po vsej sili starost svojo mimo. Kar naprej se smili sebi: — Nimam sreče, pravi, pa je nimam: če bi padel na hrbet bi si zlomil nos!

Le kaj ga danes tako naganja? Je vedno tako?

Sosedi glasno meljeta in obirata nekoga in zaletavo, kot da drobenceljeta, si ob pomembni misli zaustavljata hod, najprej dol, čez uro ali kaj nazaj, prav tako goreče, celo glasneje in za kakšno stopinjo bolj živčno. Skozi odprto okno se z vetrom vsiljuje rezko mijavkanje težkega svedra, ko in ki pod tonami železa rije v nedrje zemlje dan in noč in noč in dan, da bi se dotaknil žile vroče zemljske krvi — vode. Potem se zgoraj nekje razhudi kuža — lej, tudi

ta je v hiši — gromovniško pogumno, kot da bi ga neusmiljeno zgrabila pošast, in tega zagamanega otepanja ali puntarstva ni ne konca ne kraja. — Končno mir. In na vse strani tišina. Oster pok in zvok: odločno zazvonklja pokrovček kangle, celo neskončnost se onegavi po stopnicah, kaj ne more že vendar priti do dna! Flavzi se sebi! Kratek premolk! Potem neznan korak: morda zdaj prihaja?!

Ta stara sablja, kot gora velik, silen in močan, moški, ki so ga morali opaziti in na njem obviseti ženski pogledi. In želje! Znal je poti naprej in navzgor! Sposoben. Drzen. Delaven. Ob ženitvi je obljubil:

— Sem za biznis in kurbarijo: eno pravico mi puščaš, da bom še kje druge kdaj kaj kljunil. Zate in otroke bom skrebel kot super mož in oče. In ni bilo drugače!

Na delovnih in uradnih poteh ga je spremljal ženski okras, tajnica, lepa ko pomlad, v izživajoče nabranih oblekah, opehtih kavbojkah, prilegajočih bluzah, poslovna miška in pri roki seks, bog ne daj, da bi se je kdo dotaknil, lastnina, ki je močnejše od močnih napitkov lisjaško mehčala trde pogajalce, zadnji adut, in lajšala njemu dušo in telo po napornem delu in je bilo praktično in ekonomično:

— Poroči se, da ne bo očitno! Pa tudi sicer . . . moja mucika! Ko se je mucika razvlekla, jo je zamenjal. Pa tudi zakonska je spretno uravnava tehtnico: in dobro je bilo. Zdaj je umirjen, pešajo strasti in moči,

zdravniki resno grbančijo čelo, ko slišijo opozorila in svarila v zapletenih napravah!

Veselo vznemirjenje zvonca: je, vendarle je, je mušketir, ni zabarantal mladostnih spominov!

Ženo takoj vrže iz drobnih življenjskih koordinat in jo potisne v drugačno krožnico v drugačno rotacijo: popravlja si frizuro, se obrača pred ogledalom, v bokih in ramenih podarjeno, s palcem in kazalcem začrta nekaj potez po obrazu, iz navade popravlja obleko v pasu in pri prsih, s prsti poščetka ramena, kot da bi bilo tam polno las ali prhljaja, potem me pogleda vzravnan in slovesno odvrtil ključ.

Med podboji se je orjaško razširil poštar:

— Tu je telegram, čestitka!

Potem počaka, da z vozičkom prikorakam do vrat in mi ponudi lopatasto dlan:

— Tudi jaz čestitam! Vse želje se naj izpolnijo!

Telegram je suh in prazen: nič zvočnih besed, da bi poskočila praznično čustvo in zaplesalo z mojim veseljem. Ostaja pa čudno lepljiv okus in raztrgano razočaranje, pisana meglica prelomljenega upa. Kot hladno opozorilo!

Res, morda pa le ne more! Potem: noče!

In še: Komu mar polovični mrtvec!

Si, kripelj si!

Občutek nadležne odvečnosti! Optimizem se lomi in pada v praznino: obisk bi pomenil — vse!

Tako pa si odpisan! Za zmeraj. Pozabljen! Odveč! Et cetera!

Peter Petrovič

Zlati fazan

*Kletka,
v kletki mreža,
mreža z zlatim fazanom,
tihim in mirnim,
kot da je onemel.*

*Vrabci,
vrabci v kletki in v mreži,
v mreži, kadar se njim hoče,
razigrani, glasni,
kdo bi jih ne razumel.*

*Nebo,
nebo in sonce,
spodaj pa senca pod lipo,
pritisnjajo na kletko,
da je zlati fazan ves ovenel.*

Zvezdi

*Kot dve zvezdi
v poostrenem vesolju
sva si vsaksebi.*

*Le misli in želje,
te mogočne prijateljice
vežejo nitke.*

*In včasih pogled v oči,
bežen poljub.*

Od kod?

*Od kod ti danes
lep in svež
pogled, ki me objema?*

*Od kod ti danes
čist in jasen
smeh, ki me prevzema?*

Od kod?

*Od kod ti danes
vroč poljub,
objem krepak, ljubeč
in nežen dih?*

*Od kod ta pesem,
tiha poezija,
od kod lahkotnost in toplina?
Od kod sem zate jaz?
Od kod?*

Pa drugi?

Vedno je bil ljudski, širok in srčen, dobričina, a trmast ko pohorska skala, zakopal se je v študije in dobil papirje. Uradnik je. Poročil se je. Ločil. Spet poročil. Spet ločil. Zdaj živi v divjem zakonu, na koruzi. Vse zaradi otrok, ki jih ni. Tudi njega so uročile planine. Še hodi po strminah in kozjih stazah. Hodi, hodi! Mož beseda za mladostno zavezo: do zadnjih moči. Stricev in tet — še precej jih živi — malo morje! Njegov ded — relata refero — se je govorilo, je zasejal skoraj dva ducata pamžev. Živel je tam nekje na oddaljeni kmetiji, v hribih, daleč od ljudi in sredi temnih gozdov — pa kdo od nas ni povezan z zemljo? — zase in za svoj rod. Rodila je žena in rodile so dekletke. Še v sosesčini je plodil. Dobrodušno je prisegal:

— To so naši, vsi so naši ta mali!

Pa ga je na levite povabil gospod fajmošter in mu slikal

srečanje z bogom in peklom:

— Bog te bo vrgel skozi nebeška vrata; peklenšček te bo kuhal ...

— Nič ne bodite hudi, gospod, vsi delajo bogu veselje, ti angelčki, in ga častijo, in zato jih je poslal na svet. Saj vi vedno pravite, da so po božji volji. In dela imajo dosti in lačni niso.

Pa pri krstu:

— Koga naj zapišem za očeta?

— Gospod, kogar hočejo! Oni že vedo! Tu imajo za dobro delo! Blesk tolarjev. In nič več spovedi.

— Pa še šnopsa jim bom prinesel!

Vsi so bili zadovoljni: ljubi bog, gospod fajmošter in oče ded. A njegov vnuk je suha veja: cepil je, a se nič ni prijelo. Tudi zdravniki niso mogli pomagati. Zdaj ga izčrpava pijača! Bo prišel? Tožila si bova žalosti in odmetavala prazne upe! Med znanimi koraki znova neznan. Ustavi se. Čaka, škrtne. Zatopota, kot da otrasa blato. Pritisne. Zazvoni. Kratko, živčno. Tišina in čakanje. Je, je!

Odškrnem ključ: skozi vrata se zapodijo okorni in počasni in globoki glasovi drugega poštarja:

— Praznična brzojavka! Se pridružujem željam!

Torej: ni ga! Le na belem papirju v ocvetličeni ovojnici čistitka, želja, opravičilo. Prijaznejše besede in več. In nekaj stare razposajenosti:

— Eks do dna naj velja!

Ne, ne bo ga!

Nikogar ne bo! Smotano je to.! Fučka se jim! Odpisan si! Pokopan! Sit venia verbo — da tako rečem: pokopljejo te, ne smrt!

Ne, ne more biti resnično. Nikogar! Je to namig na slovo?! In prijazna je ta misel!

Kot včasih vseenost.

Tako: s časom prijateljujeva po občutku in volji. Zdaj mi potisne v roko knjigo, potem ploščo ali kaseto, včasih me nagovori za dolgo opero, ki je prej nisem maral, ali simfonijo, katere zvoki se me praznično dotikajo po vsem životu, kjer je živo. TV me postavi v sredo političnega teatra — in tragedij in komedij in fars ni ne konca ne kraja. Spet sem na potezi: rezljam figurice in sestavljam igrače. Zabava, veselje, otroško navdušenje:

— Glej, stric, moj je volkec lepši in hitrejši! Kako si to napravil, da teče, potem pa poskakuje? Mi pokažeš?

Radoživost in radovednost! Potem druge strune:

— Stric, povej, dedej, povej, zakaj si samo na vozičku? Je res, da te je eden vrgel s ceste? Zakaj nisi tistikrat skočil iz avta?

Hop! In onemu pokazal figo in jezik! Takole: Nnnn!

Pa potisne kratko ošiljeno konicico daleč predse! In zloži prijazno figo.

Včasih so dolgi večeri in se nikomur nikamor ne mudi. Pa je čas za klepet: v dvoje, troje, četvero. In pet, kadar smo vsi: a tedaj je mali središče sveta. Včasih še kdo. A skrbi naslednjega dne se počasi zalezejo v krog in trdo bitje ure oznani konec.

Ah, sile rasti, strasti in razpadanja! Ob rojstvu vriskajo, ob krsti pojejo črne bilje. In vse drugo je vmes: pa je tega tako malo. In še bolj proti koncu: dokler si mlad, skrbi zate mladost, ko si star, moraš sam. In ko si kripelj, še bolj! Upanje na čudež? Ostaja le resnica: nikoli se ne bo zgodilo. Sile pešajo, prijatelji me pozabljajo! Zamahnejo z roko in prepodijo nadležno misel. Meja je tedaj in tam, ko se zapustiš sam! Včasih plahutne smrt: zaveš se, kako vse beži! Ubi bene, ibi patria! Kjer mi je dobro, tam sem doma.

Ko občuteno vidim in slišim korake, kako hitijo, bežijo, tečejo, lahkotno poskakujejo, so okretni in gibki, pa težki, okorni, krevsasti in počasni, ko kličem spomin, da mi razpostavi podobe davnih časov — svetlobo v gozdu, sončne prelihe, težak smolnat zrak, delo v tovarni — in slutnjo gona rasti, ki požene sile in nastajanje, pa jih umika v pojemanje, ko lažim za tišino in jo poslušam in slišim, kako počiva in se ne gane in je strašljiva in je lepa, ko stojijo na obzorju trdno in zvesto hribi in gore in imajo čas zame, ko spet prepoznam slutnjo, kako diha lesovje v mogočnem zdravju poleti in se premrlo mrgodi pozimi, ko obledele strasti hoče biti moč, pa je le bolečina in neizprosna resnica, ki brez sramu govori o obsekanosti, nebogljenosti, nepotrebnosti, ko se kriki razletijo na dno in povsod in se silijo v vest, zavest in podzavest, ka-

ko se smilim sebi: tedaj se razločno in ostro zavem, da sem, da sem še; tedaj hodim zunaj sebe in si dopovedujem, da sem živ, da vidim, tipam, se dotikam, okušam, vonjam, dojemam in mislim in čutim, čeprav se z druge strani motajo in kobalijo ledene megle, iz katerih se kričече pisani in do ne-spoznavnosti razpotegnjeni znani obrazi režijo životarjenju in vabijo, naj napravim križ ... kurc, pa tako življenje ... in namigujejo, kdaj in kdo bo zaonegavil tisto različico zaokrožene kljukice — ni ga več! Ni ga več! Ah, pustimo žalost!

Naj se smeje, kapljica zlata, ta je moč! Užiti to blagodat narave — z molitvijo! Kakšen cvet: v svetlem in visokem kozarcu se zgosti in valóvi božajoče dosežejo dotik končičev. Še je boljše, čeprav je že najboljši! Vino! Razstaviti ga moraš po jeziku, ga dostaviti vsem točkam na obnebu tja do grla. Ravno prav hladnega, tedaj je okus najnatančnejši. Po kosilu. Malo moraš, za nekaj desetink, gibanje umiriti, potem so užitki polni in skladni. Pravo število trenutkov. In potem božanski požirek! Z vseh točk pošiljajo sporočila o dotiku in nasladi na vse strani: in svet postaja prijaznejši! Ponavljam dvakrat, trikrat, potem počivam.

Oni dan — naš hodnik je prvacati oder — je najprej krevsalo, brundalo nekaj pesmi podobnega, si očitalo ... sem se ga spet nažrl, zato naj rožice cvetijo ... adijo, žalost in skrbi ... na prisilnega so me poslali, kako naj živimo ... meni je vseeno, a otroci? ... in nazadnje še nekaj zagodrnjalo in padlo. Pa so koraki pritekli z vseh strani. Vmes je planilo: — Vstani, krava pijana! Na, na!

Cviljenje in nekakšni udarci. Pa malo molka. Pa glas:

— Spravite ga domov, saj vidite, kako je!

Pa ihtenje. Zatem obupna tožba:

— Nihče me ne mara! Tako sem sam. Najraje bi umrl.

Še nekaj mrmranja in vse se je pomaknilo po stopnicah navzgor. Poznam možakarja: sva vsak na svojem koncu iste usode?! Ali pa ne? Tudi meni se zamaje: nenavadno vre, se kobali, ponuja usmiljenje. Solze in tožbo. Vseenost in naveličanost. Prijaznost smrti. Domači vedo: položijo me v posteljo, spanec me hitro vzame. Naslednji dan imam mačka, preganjam bolečino in težo svinca in me je sram. Vse je zoprno in neskončno odurno. Tako!

Na zdravje!

Tak je ta Abraham stopil v moje življenje!

Oj, mladost ... Ja, ja, kamen se obrne ...

Kdaj odpovedo človeku kompasu, da zaleze v nesrečo? Za trenutek prezgodaj ali prepo-

zno? Mnogim je usoda naklonjena, pogumne spremlja razposajena sreča: ne, nisem imel niti vsakdanje! Kripelj sem, kripelj!

Čas teče!

Vsem dosledno in pravično! Ko odideš, te pospremi nekaj solza in okornih govorov, padanje zemlje in bobnenje po ozkih vratih tvojega poslednjega doma. Tako: Sic transit gloria mundi!

Pa mine tudi slava sveta!

Kako prijazno, da ne vemo ne ure ne dneva.

Et cetera! In tako naprej!

V Starem trgu je zazvonilo in je dolgo zvonilo.

Včeraj.

Danes se je razvedelo, da je nenadoma preminil.

Jutri bo pogreb!

Duška Meh

Ostala bi s tabo

neskončni čas.

Nekoč, morda kmalu,
ne bo med nama
niti sence.

Postala bom del

tvoje tišine,

tvojih skrivnosti.

Ni me strah, veš ...

Malemu rožnatemu medvedku

V svojem naročju

šepetam resnice

o svetu

in življenju,

o sreči

in žalosti,

o ljubezni

in begu.

Malemu rožnatemu medvedku
nežno brišem solzna lica ...

Sama

Sama objokujem

mrtve liste

jesenskih poti.

Ostajam z njimi,

vedno bolj nespoznavna

tudi jaz,

vedno bolj skrita

tudi jaz,

vedno bolj sama

tudi jaz

Magični krog

Prispela sta do lesene bajtice. Z zarjavelo pločevino prekrita streha, dimnik tak kot izpušna cev pri avtomobilih. Leta so jo nekoliko upognila. Le eno od treh oken je bilo iz zdravega, še svežega lesa. Drugo vse živo in črno, prhnelo in črivo.

Nikogar ni bilo doma. Odšla sta. Po nekaj metrih ju spet obkroži gozd.

»Poznam vsako stezo, tam nižje, kjer sva hodila prej, pa tudi drevesa,« je S pomenljivo dejal.

»Res?« je odrezal D in spremenil temo.

»Kako mehka tla. Mah. Ko da bi hodil po blazini. Pri nas na Primorskem nabijaš noge po skalah, kamenju, in če pod sabo nimaš pravih podplatov, je bolje ostati doma.«

»Tu sem se že dvakrat izgubil,« čez čas spet spregovori S in prične pripovedovati to zgodbo:

»Bil sem še otrok. Ko sem se prvič izgubil, smo bili trije. Še dve deklici. Prva na začetku, druga na sredini, jaz pa pri koncu osemletke. Naši družini v naravi, na klopeh ob koči. Mi otroci pa v gozd. Vsak s svojo vrečko. Gledamo po tleh. Mah, takšen kot tu. Gol. Gob nikjer. »Ko bo konec mahu, bomo našli gobe,« ju hrabrim. Trmasto kljubujemo mahu in času. Potem najdemo gnilega jurčka, se spominjam. Še sedaj ga vidim, najbrž ga bom celo življenje hranil v spominu. Povlekel nas je naprej. Mah je izginil. Res, gobe so nenkrat vstale od mrtvih.

»Poznaš pot?« me vpraša starejša deklica.

»Ja, seveda jo,« ji odvrnem. Izpod suhih borovih iglic nam je pomežiknilo nekaj sivk.

»Glej!« sva s starejšo hkrati vzkliknila in prijela mlajšo, ki bi jih bila skoraj pohodila.

Bile so mlade in lepe. Zapeljale so nas še globje v gozd, ki mi je nenadoma postal skrivnosten in tuj. Potiplje me dvom.

»Gremo nazaj,« rečem in se obrnem.

»Poznaš pot, ne?« zaskrbljeno zašepeče glas starej-

še deklice.

»Seveda jo poznam, le ta del mi je tuj. Vrnimo se k gnilemu jurčku, od tam bo enostavno,« ji med hojo odvrnem.

»Pa si prepričan, da je v tem gozdu le en gnili jurček?« me vpraša.

»Ne bi ga mogel zamenjati z drugim,« sem bil prepričan.

Kmalu ga najdemo. Tudi oni dve sta se ga spomnili. Hodili smo po mehkem mahu, tako kot midva sedaj,« se je obrnil k prijatelju in nadaljeval: »Morda je bilo ravno tu, ali kje blizu. Koča, kjer so nas najbrž že pogrešali starši, je od tu le dvajset minut stran. Spominim se velikega macesna, ravnega ko puščica, izstreljenega v nebo. Dosti višji je bil od borovcev okrog sebe. Pa saj so ga že posekali. Lahko, da je tu kje njegov štor. Spoznal bi ga. Vse, kar je pokončno, visoko, posekajo in ponižajo. Ljudje ne prenesejo drugačnosti. Vsak beli osel nas vznemiri. Le drevesa, ki smo jih na-

menili za rekorde, jih odredili v spomeniško varstvo, le ta smejo živeti, da se potem bahamo na račun njihove starosti in velikosti. Razkošatijo se, ko smo jim vse tekmece odžagali.

No, kje sem že ostal?«

»Lagal si,« ga spomni D.

»Aha, laž ima kratke noge,« se izmotava S in nadaljuje pripoved.

»Tako hodimo po tem mahu. Minute tečejo. Njun dih slišim za sabo. Le dih, šum hoje vsrka mah vase in je neslišna. Poti so se skrile. Le tu in tam kakšna stezica, ki se po nekaj metrih kot ponikalnica skriva v mahovju ali med brusničnimi in borovničevimi grmički.

»Pa je prav tu?« me spet vpraša starejša deklica.

»Prav, prav! Le cesto moramo najti,« ji odvrnem.

»Katero cesto?« vpraša začudeno.

»Tisto, po kateri smo prišli, ki pelje h koči.«

»Če bi našli tisto cesto, potem bi tudi jaz znala nazaj,« odvrne. Mlajša deklica je molčala. Videti je bila mirna, sproščena. Najbrž ni vedela, zakaj gre.

»Sedaj pa mislim, da smo že blizu ceste,« skušam sebe in njo opogumiti.

»Misliti se pravi nič vedeti,

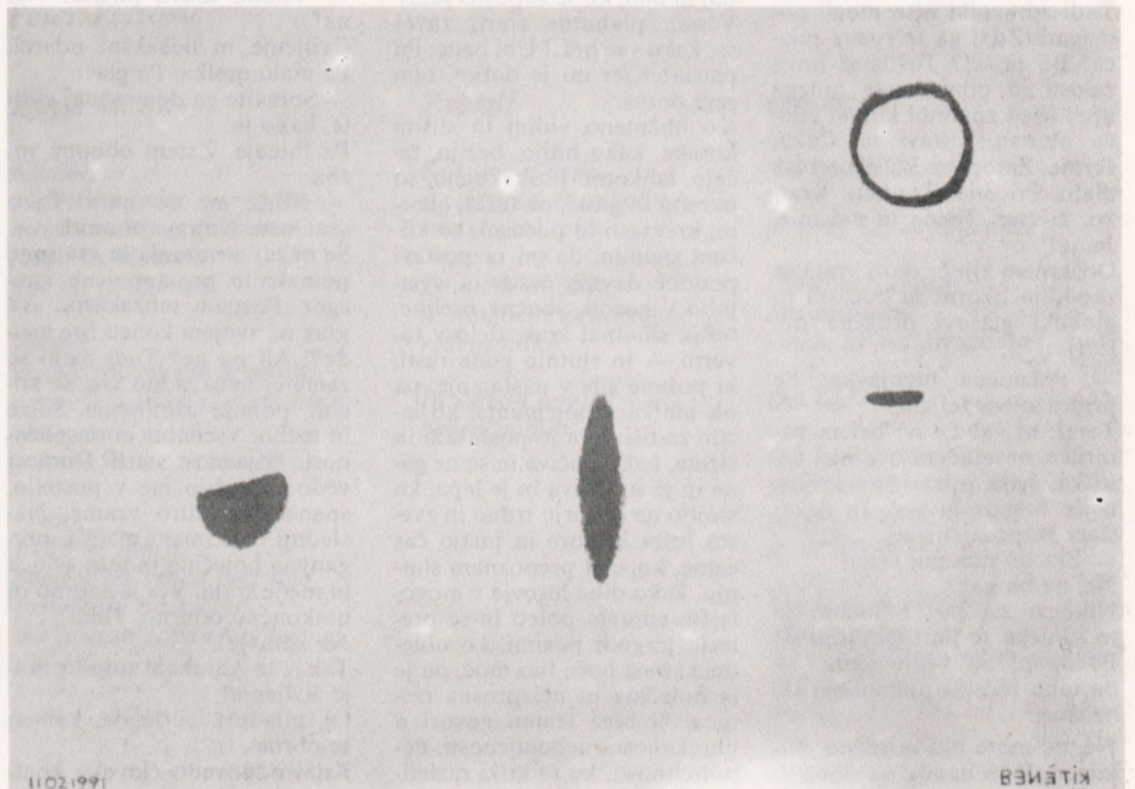
so nas učili v šoli. Glej, ali ni to tisti jurček,« vzklikne starejša.

Stopim korak nazaj, kot takrat, ko sem skoraj pohodil gada.

Bil je isti. Odlomljen klobuk, delo mojih rok. Naguban kot starka in mehek. Odrgral sem ga in ga prelozil na polovico. Roj črvov je pomigljaj skozi luknjice. Bilo je, kot bi držal v roki črvičke in luknjice, ne pa jurčka. Vrgel sem ga na tla. Zakopal bi ga v zemljo, pa smo prej odšli. Da sem ga zadnjikrat videl, o tem nisem dvomil.

»Prišli smo tja, od koder smo prišli,« je bolj sebi kot meni rekla starejša deklica. Mlajša je odsotno pogledovala v krošnje dreves, po katerih je poskakovala veverica. Nisem znal z besedo na dan. Zdelo se mi je, da se bo vse, kar bi rekel, spremnilo v laž. Odšli smo v drugo smer kot prej. Starejša je mlajšo prijela za roko. Nekaj metrov sem bil pred njima. Drevesa so se motala okrog nas. V bližini je zazvonilo.

»Preblizu cerkve smo, gremo bolj desno,« rečem in se obrnem. Oči mi raztrešči gnili jurček. Razpolovljen, črviv.



Rudi Benetik, Vse je izgubilo svojo vrednost, 11. 2. 1991, voščenska na lepenki, 10,4x14,3 cm

»Ne, ne desno, gremo kar naprej,« ju skušam ustaviti. Vendar ga je že zagledala, mlajša pa se je spet ozrla v krošnje.

»Kaj naj storimo? Iščejo nas. Bomo sploh kdaj našli prehod, izhod iz tega kroga?« je mirno vprašala, najbrž bolj sebe kot mene, starejša deklica.

»Bomo, seveda bomo,« sem zatrjeval.

»Nekoč že bomo,« me je dopolnila deklica.

»Hodimo počasi, dokler ne pridemo ven iz tega kroga, potem pa pohitimo,« sem predlagal.

»Bomo spet nabirali gobe?« je nenadoma vprašala mlajša deklica.

»Ne, ni več časa. Počasi hodimo zato, da ponovno ne zgrešimo koče,« sem ji pojasnil.

»Si hotel reči tistega jurčka,« se je zaskrbjenosti navkljub pošalila starejša deklica.

»Splezal bom na tisto drevo, morda zagledam cesto, kmetijo ali celo kočo,« sem dejal in pričel plezati. Košata smreka me je potegnila vase. Njeni bodičasti lasje so me zbodli po telesu. Pri vrhu se je deblo upognilo. Pogledal sem okrog. Le gozd. Vrhovi borov, smrek, jelk in macesnov so se zlili v eno samo drevesno vrsto. Stopil sem še višje in daleč stran zagledal hribovje in na njem travnike in njive, ki so se stapljali v gmotasto pokrajino, prepredeno z gozdovi. Krošnje višjih dreves okrog mene so zrle tudi v bližnje kmetije, najbrž tudi v kočo. Pa kaj, ko njihova debela niso bila tako košata, kot to, da bi lahko splezal nanje in bi mi potem prišepnile, kod in kam.

»Sedaj vem, kar tu naprej in takoj bomo zunaj,« rečem, ko stopim na tla.

Primeta se za roko in pohitita za menoj. Ne da bi se zavedal, sem tekel. Mlajša ni več mogla slediti in je pričela jokati.

»Daj počasneje, vidiš, da ne more tako hitro,« nekaj metrov za mano zakliče starejša.

Zasopli obstojimo. Spet pohitimo. Po nekaj metrih se vsi hkrati ustavimo.

»Jurček je,« vzklikne najmlajša. Midva samo prikimava. Tišino pretrga klic. Znan glas preseže tesnobo.

»Tu smo!« se oglasimo vsi hkrati.

»Kje?« se zasliši klic že čisto blizu.

»Tu, pri gnilem jurčku!« zavpije mlajša deklica.

S starejšo se zasmejeva, ko se hkrati zazreva v gnilega jurčka.

»Kaj bi pa storil, če vas ne bi našli,« ga vpraša D.

»Ja, trije krogi. V tretje gre rado, pravi pregovor, v četrto bi gotovo iztirili,« odvrne S.

»Drugače bi pa zakopal gnilega jurčka,« se nasmehne D in nadaljuje: »Pa si se potem še enkrat izgubil?«

»Ja, bilo je leto po tem. Takrat so bili le moji starši. Jurčkov je bilo veliko in potegnili so me v neznanu, da sam nisem vedel kdaj. Enkrat, ne pravzaprav dvakrat, sem naredil krog do iste kapelice, ki tudi ni daleč od tu. Pa sem se v tretje izmotal. Polna vrečka jurčkov me je rešila pred jezo staršev.

»Vas je tudi takrat rešila polna vrečka gob?« je vprašal D.

»Ne, kje pa! Starejša deklica sploh ni prišla poceni skozi. Jaz pa bogve zakaj. Zato sem se pa naslednje leto spet izgubil,« je razmišljal S.

»Sedaj bi pa že morala biti na cesti,« je čez čas dodal S.

»Kaj pa pesnikova bajta, ali kako ji že pravite?« ga opomni D.

»Najbrž sva jo zgrešila. Pri-povedovanje me je, zdi se zaneslo s prave smeri. Ko se bova vračala, se ustaviva tudi tam,« odvrne S.

Nenadoma se gozd pretrga. Vanju se začudeno ozre hišica, ki sta jo prej zapustila.

»Pa tudi cesto sva najbrž nekoliko zgrešila,« reče D in doda: »Pa kljub temu, da v tem času jurčki ne rastejo več!«

MATJAŽ ŠALEJ

SPOZNANJE

*Kaj peterokraka,
kaj svastika na listu,
kaj L'ao — tse,
kaj hieroglif, pa srp, kladivo,
za to predrago je črnilo.
Le prazen bel papir
prinese mir,
odstre slepilo,
da sam spoznaš,
kaj pušča ti črnilo.*

Slavka Dragolič

Poletje na peči

Avtobusi so bruhali ljudi kot po tekočem traku. Iz ljubljanskih ulic so se stekale postave pred železniško postajo, kot da bi jih nosil veter, brez cilja in odsotno. Izpiti in brezizrazni obrazi so gledali v tla, jaz pa sem se drenjala med njimi, v eni roki s prtljago, v drugi pa s štiriletno hčerko, ki je ob vsakem srečanju z avtobusom hotela pobegniti in je neprestano spraševala: »Gre ta avtobus k babici?« »Ne ta, drugi!« sem ji nakazovala z glavo in se prebijala naprej. Vsa zmešnjava se mi je zdela kot mravljišče. Nazadnje mi je le uspelo, avtobus je bil že na mestu. Punčka se je zapodila na prve proste sedeže, jaz pa sem se zleknila k nji, ramena so se mi povescila, kakor da je padla z mene mora, da sem sklonila še glavo in zaprla oči.

»Do kod?« me je dramilo vprašanje.

»Do babice!« je sledil odgovor.

Tresenje avtobusa me je prepričalo, da se že peljemo; zato sem dvignila pogled. Nasmeh nad mano me je prepričal, kje sem, zato sem si rekla, da je to nekaj lepega; na obraz sem priklicala nasmešek ter dahnila: »Da, do babice!« »Če te ne bi poznal, bi nekaj rekel!« je dejal sprevodnik.

»Ne, rajši ne!« in pokazala sem na punčko.

»Ali je babica še na gasi?« je prišlo izza mene.

»Seveda!« sem dejala in naštevala denar za vozne karte.

»Ali ima še peč v hiši?« je spet vprašala.

»Seveda!« sem ponovila.

»Ali jo bo zakurila?« je vztrojala. Zbala sem se, da ji ne bo zmanjkalo vprašanj.

»Ne vem, če bo, preveč je toplo!« Spet sva se s sprevodnikom spogledala in nasmešek mu je še vedno počival na obrazu.

»Oh, saj bo, zame!« je ponovila punčka in se mi zleknila v naročje ter zaprla oči. Pogladila sem ji lase in jo objela, da ne bi padla. Ko je med vožnjo zamrlo rohenje motorja, se je deklet-

ce predramilo in vprašalo: »Bo zakurila?« Na domači postaji sem jo morala prebuditi, verjetno je tudi sanjala, ker je rekla: »Ali grem zdaj lahko na peč?« Celo pot do doma me je vlekla in priganjala, ker nisem dovolj hitro stopala. Že od daleč je klicala dedka, ki je stal na pragu in gledal verjetno za vremenom, ter ga spraševala, ali je babica doma. Oče je pozdravil otroka in mi prišel naproti. Še mama je stopila na prag, punčka pa je stala ob njej in jo samo gledala.

Sedeli smo v kuhinji, mama je kuhala, oče pa si je čistil očala ter prekladal časopis. Podajali smo si novice in pili kavo. Na dnu skodelice je ostala kavna usedlina, iz katere sem že ne vem kolikokrat posrkavala kapljice, ki so se še nabirale. Čas je izgubil svojo vrednost, bila sem doma. »Joj, čisto sem pozabila, prinesla sem vama neko malenkost: otroci so rekli, da bosta zelo vesela!« sem hitela pripovedovati in brskati po prtljagi. »Saj res, kje imaš pa otroka?« se je nenadoma spomnila mama.

Obstala sem vsa trda sredi kuhinje z zavitkom v roki in gledala zdaj enega, zdaj drugega: »Morala bi biti tu, saj sva prišli obe!«

»Videl sem jo že, le kam je izginila?« se je oglasil oče. Strah in napetost sta za hip popustila, da sem zavitek položila na stol in stopila v spalnico ter pogledala po prostoru. Ni je bilo tam! Stekla sem preko kuhinje v drugo sobo, kjer je praznina dahnila vame. »Prišli sva!« sem dejala bolj sebi kot njima. Stopnice so ropotale pod mano, brez trkanja sem odprla vrata v kuhinjo: »Je moja punčka tu?«

»Ne, ni je bilo, tudi Maje ni, je še v šoli!« je rekla sva-kinja.

»Oprosti, še dober dan ti nisem rekla, nekam je izginila!« sem govorila brez povezave in že zapirala vrata. Zapodila sem se za hišo, pogledala v hlev in svinjake. Živali so me začudeno

gledale in tišina je bila moreča. Pred skednjem sem obstala za trenutek in izgubljeno zatavala dalje na cesto. Kakor upanje je stala sosedna na pragu svoje hiše: »Ste videli mojo punčko?« »Ne, ali si prišla z njo?« me je vprašala z značilno pojočo govorico, ki sem jo tolikokrat pogrešala, sedaj pa mi je bila odveč.

Vrnila sem se v kuhinjo, ki se mi je zdela sedaj prazna in moreča: »Nikjer je ni, pa tako si je želela, da boš zakurila peč!« sem dejala potrto mami.

Oče se je skrival za časopisom, odmaknil ga je le toliko, da je šel glas mimo: »Potem pa poglej tja!«

»Marija devica, pa ja ne sredi poletja!« se je zasmejala mama.

Če bi jeza gorela, bi bil časopis že davno v plamenih, sem si mislila, ker je oče skrival za njim navihan nasmešek. Nisem vedela, kaj bi storila, zacepetala sem na mestu in nevidna sila me je vrgla v spalnico. Temno zelena peč me je pozdravila, da sem prislomila lice ob mrzle ploščice. S pogledom sem zajela klop ob njej, zlizano od tisočerih zadnjic. Napetost se je pričela tajati, nežnost, ki sem jo čutila do te peči, je bila neizrečna. Hotela sem še pobožati zapeček, pa sem z glavo butnila v nekaj, kar ne bi sme-

lo biti tam. Rdeči čevlji moje punčke so viseli s peči in začudeno sem jih gledala. Oprijela sem se roba in klop je zaječala pod mano. Odmaknila sem jebas, v katerem je mama hranila perilo, in zagledala blažen obrazek speče punčke. Ena roka ji je oklepala veliko čokolado, v drugi je bila vrečka bonbonov, pod glavo je imela škatlo keksov in na kupu so bile lepo zložene mamine dobrote. Še jaz sem naslonila glavo na peč in solza sreče se mi je potrkljala po licu. »Presneti otrok!« sem dahnila.

»Zakaj mi nista povedala?« sem jima poočitala potem v kuhinji.

»Saj nisva vedela!« sta mi odgovorila v en glas.

Še bolj začudena sem bila, ko se je punčka pojavila med podboji vrat z vsemi dobrotami v naročju, in dejala mami: »Saj ni kaj, če nisi zakurila peči, lepo je, da si to pripravila zame! Ali si vedela, da pridem?«

Ne meneč se za nikogar več, je odšla pred hišo, od koder sem jo zaslišala: »Maja, poglej, koliko dobrot!«

Stegnila sem vrat, da sem videla na dvorišče. Sredi kupa hlodov in zavrtov ter škatel sta čepeli punčki in se pogovarjali s polnimi usti. Papir je kar naprej šuštel in dopolnjeval idilo.

Mira Cajnko

Ena figa je biti Mavriček, če si napihnjena Izolda domišlja, da se ves svet vrti le okoli nje

Mavriček je pisani pajacek, takšen pač, kot ga lahko z barvnimi kredami nariše še nespretna Pegonoskina roka. Posebna vez, ki se splete med deklico in pajackom, Mavrička počloveči, in ko ostane samcato sam, je v njem že toliko hrepenenja, da nerodno stopicne s stebra na tla in se poda v širni svet iskat svojo Pegonosko.

Odlomek je iz otroške pravljice In vendar je sreča, če si Mavriček; knjiga bo prihodnje leto izšla pri celovski založbi Drava.

Mavriček je prespal hladno noč pod rožnim grmičkom. Vse je bilo mokro od jutranje rose in zeblo ga je v nos in v pete. Malo je zlezel vase, da bi mu bilo topleje in skozi priprta vrtna vrata smuknil v širni svet.

Pridrobila jo je pudlica z visoko dvignjenim smrčkom in rdečo pentljo na črnem kodru. Po petih korakih se je ustavila, nagnila glavo postrani in ozko pogledala, kot da bi jo bil Mavriček ugriznil v rep.

»Ti, živalca, če sem ti všeč, še ne pomeni, da lahko zijaš vame, kot da sem afriška opica.«

Mavriček je bil nekoliko zaspan in nekoliko zmeden.

»Pardon, gospa, saj nisem...« je s težavo vlekel iz sebe.

»Gospodična, vendar,« je očitajoče pogledala pudlica.

»Pardon, gospodična,« je bleknil pajacek, čeprav sploh ni vedel, čemu se je opravičil.

»Sicer sem pa Izolda,« je zavrtela žive oči pudlica in dvignila desno tacco.

Ker se Mavriček ni niti za mišjo dlako premaknil, je pasja dama nestrpno pozvonila za dvignjeno desnico in se očitajoče započila vanj:

»Noooo?«

»Prosim, kaj, »no?« je šepnil mali nevedno.

»Živalca, živalca,« je pudlica ogorčeno otresala črne kodre, da je pentlja kar poskakovala, »kje je vendar tvoja izobrazba? Če ti pasja gospodična ponudi tacco, jo moraš poljubiti. To je dunajska šola, pasji oddelek, če tega ne veš.«

Mavriček je seveda ubogal, kaj pa drugea. Pudlica pa spet ni bila zadovoljna.

»Cencencen,« je odkimavala z glavo in repom hkrati. »Zdaj moraš vendar povedati svoje ime, živalca.«

»Mavriček sem,« je tiho rekel, v grlu pa se mu je nabiral cmok.

»Mavriček?« je pudlica na široko odprla oči. »Si pa res zmišljujejo nemogoča imena. Uboga živalca!«

»Nisem živalca,« je še tiše povedal Mavriček, pudlica pa je kar nakladala svoje.

»Moje ime je zelo imenitno, veš! Nekoč je živela Izolda, prekrasna punca, vsi po vrsti so vzdihovali, tako je bila elegantna.« Skozi na pol priprte oči je vrgla pogled na neblogljene-ga Mavrička in se odločila: »Veš kaj, živalca, zame boš Mavricij. To se že bolje sliši. Pridi, greva se sprehat!«

Pa je Mavriček stopical ob

jur juričan

ekvivalent

*o grbavka
božansko grda
naj se dotaknem z ustnicami
tvoje grbe
in zanetim ogrlico strasti in ognja
da zaplameni
skoz in skoz telo
in takrat morda
vzravna boš usločen hrbet
a jaz povzdignjen bom v moža
ekvivalent božanskega*

spominčica za dobrana

*znenada si stekel
iz prekrasnega gozda na plano
in prestregel
šestnajsto snežinko
v rožnato kapo
zakričal si od veselja
in potem si s konico čevlja
zarisal
nekaj v sneg
kakor znamenje —
kako čas sneži*

dežni plašč

*že zdavnaj je odslužil
svoje
a nekoč je bil
zdaj pa je le še bivša rariteta
z nesramno luknjo tam ob robu
in z rokavoma
ki sta lepljiva od znoja*

*a šele gumbi:
vsak je različne velikosti
in drugačne barve
prav kakor naša življenja*

*zares ponošen je
ta slavni in šušteči
modri dežni plašč
in do razporka je scefiran*

*morda le jaz
ki sem njegov lastnik
navkljub vsem modnim trendom
ter dodatkom
ponošen sem še mnogo bolj
in v podobne verze se še vnaprej
oblačim*

Izoldi in sestavljal besede, da ga zopet ne bi kaj polomil.

»Poznate morda Pegonsko?« je bojzljivo vprašal. Izolda jo je v lahнем teku drobila dalje in malomarno rekla:

»Ne, nobene pudlice ne poznam s tako špasmim imenom!«

»Oprostite, Izolda, Pegonska je punčka,« si je Mavriček še kar upal vztrajati.

Pudlica se je mahoma ustavila in strogo pogledala:

»Gospodična Izolda, Mavricij! In nobene Pegonske ne poznam, pravim.« Mavriček je obmolknil, kot da bi si z vročim kakavom opeknel jezik.

Na pločniku je mehanik menjaval kolo na rdeči stenkli. Niti pogleda ni dvignil, ko sta onadva koračila mimo.

»Je pa že od sile,« se je razburila Izolda. »Moški so nemogoči. Neprestano zijajo vame.«

Mavriček si ni upal ničesar reči.

»In veš, Mavricij, zakaj sem zdajle tukaj in ne na svoji mehki svileni blazini?« je pudlica zopet visoko dvignila smrček. »Že teden dni mi gospodična Alfonzina ni zamenjala okrhnjene skodelice. Že teden dni! Pogledaj me v oči in mi povej, če sem po vsej pravici užaljena!« je bila Izolda silno huda.

»Seveda ja, oziroma seveda ne,« je raztreseno čveknil Mavriček in pogledal svojo novo znanko naravnost v oči.

Tacala sta mimo plakata, ki je vabil na pasjo razstavo. V desnem kotu je bila okorno narisana pudlica.

»Poglej no, Mavricij,« se je sladko nasmehnila Izolda, »gospodična Alfonzina me že išče.«

Mavriček je zamomljal, kar

bi lahko pomenilo ja ali ne ali pa bonbon ali pa gnilo jajce.

Postala sta ob odprtem oknu stare sive hiše. Iz radija je prihajala poskočna glasba. Nenadoma so jo prekinili in moški glas je povedal, da je cesta na Trojanskem klancu zaradi prevrnjenega tovornjaka zaprta.

»Si slišal?« je Izolda zmagoslavno dregnila Mavrička. »Tudi v radio so že dali obvestilo. Gospodična Alfonzina se najbrž blazno sekira.«

Mama je mimo sladoledarja vlekla kriččega otročka.

»Ne pred kosilom, macek,« je potrpežljivo dopovedovala, fantič pa je tulil kot zverinica.

»Kaj morem,« je zopet dvignila smrček Izolda, »če fantu nočejo kupiti pudlice, kot sem jaz.«

Znenada je oba obililo nekaj milnato hladnega, kot da bi se nad mestom utrgal oblak. Domišljava Izolda je bila v trenutku nesrečni polulan kužek. Milnica je v potokih tekla po njenih krasnih črnih kodrih in rdeča pentlja je spominjala na gnili paradižnik.

»Gremo, pasji potepini, gremo,« je zarobantila frizerska vajenka, ki je tisti hip še enkrat fljocnila vedro umazanije na pločnik.

Mokra nesrečnika sta strelala s sebe lepljivo nesnago. Izolda bi se sicer morala raztogotiti, da bi vajenki od samega strahu padlo vedro iz rok. Pa se ni!

»Veš kaj, Mavricij,« je polito rekla in tudi smrčka ni stegovala tako pokonci kot prej, »mislim, da je gospodična Alfonzina v hudih skrbeh. Pa še slabo srce ima. Najbrž bo prav, če grem pogledat!«

Zasukala se je in odtacala proti domu.

Literarno srečanje

Na razpisani tečaj za medobčinsko srečanje pionirjev, mladincev in odraslih (razpisovalec je bila ZKO Slovenj Gradec) se je oglasilo s prispevki kar razkošno število snujočih in nekaj tudi že literarno čisto zares oblikujočih oseb — recimo temu tako — iz koroške krajine. Število sodelujočih — ta podatek bo za ljubitelje statistike še posebej imeniten — je bilo naslednje: 42 osnovnošolcev, 10 iz srednjih šol in 13 bolj ali manj odraslih. Z mogočnim svežnjem prispevkov — literarnih besedil — smo se spopadli: Tone Turičnik prof., g. Niko R. Kolar in Andrej Makuc, prof.

Ugotovitve žirije smo strnili v naslednje:

1. mnogi teksti (ne imenujemo jih literarna besedila) bolehajo za boleznimi — to so še vedno otroška obolenja bodočih pisateljev, pesnikov in dramatikov — kot so neznanje pravopisa, izrazna okornost, nepoznavanje besednih pomenov, neobvladovanje literarnih zvrsti, oblik itd.;

2. med prispelimi teksti številčno prevladuje poezija, ki je, kar se zgoščenosti izraza in blagoglasnosti verzov tiče, najtežje obvladljiva, zato ni čudno, da je prav pri njej opaznih tudi največ pomanjkljivosti;

3. med na natečaj prispelimi besedili je tudi izkus dramskega oblikovanja, sicer še dramaturško šibak, vendar razveseljiv zaradi zvrstnosti (ta je na Koroškem sila redka) in komedijskega naboja, ki mu hoče služiti;

4. prozna besedila boleha-jo za gostobesednostjo — v njih se o dogodkih pripoveduje (glej Levstikovo Popotovanje . . .), bralec pa bi po ustvarjalčevem vodenju moral stopati skozi junakovo akcijo v predstave in doživetja;

5. razveseljivo je, da ima nekaj avtorjev za sabo obsežno produkcijo, in reči je treba, da le trdo delo producira tudi kakšen kvaliteten dosežek — če seveda avtor dovolj dolgo vztraja pri jezikovnih popravkih in v iskanju najustrežnejšega leksikalnega gradiva in

6. pri izboru za nocojšnji večer smo vztrajali pri predstavitvi tistih avtorjev, ki tovrstne promocije še niso doživeli in bi jim lahko bila v spodbudo in trajnejšo zaveznanost literaturi.

Ob recitacijah izbranih besedil (to bodo opravile dijakinje Srednje šole E. Kardelja) in muziciranju učencev Glasbene šole Slovenj Gradec želimo obilo prijetnih doživetij.

(Iz nagovora A. Makuca, prof.)

Nastopili so: Saška Fužir, Mateja Kljajič, Rudi Mlinar, Berta Pavlinec, Jerica Pirtovšek, Blaž Prapotnik, Irena Razboršek ter osnovnošolci: Karmen Pogorevc (5. r.) in Katarina Rošer (5. r.) iz Mislinje, Barbara Jurič (7. r.) iz Dravograda in Saška Breznik (8. r.) iz Podgorja pri Slovenj Gradcu. Objavljamo izbor pesmi in proznih odlomkov srednješolcev in odraslih, za nagrajence iz osnovnih šol pa smo predlagali, da njihove prispevke objavijo v šolskih glasilih.

berta pavlinec

vikend

*Sem vikend napravil, ko bil sem še mlad,
in vsako soboto sem vanj hodil spat.
Dekleta sem vabil, na vikend peljal,
in vsako soboto tam z drugo sem spal.
A sedaj je drugače, družina je tu,
podnevi, ponoči nikjer ni miru.
Na vikend še hodim, spomine budim,
in vsako soboto z družino tam spim.*

matjaž šalej

odrešitev

*Ko bi vedeli
kako me boli.
Pognal bi si kroglo,
tiho, v oči.
Ne bi oslepel,
ne omedlel,
le možgani
bi mi zavreli.
Iz rane bi kri se
počasi razlila po tleh,
na ustih
pa se mi zavedno
zarisal bi lahen nasmeh.*

MATEJA KLJAJIČ, raven-
ska srednješolka, je svojčas
sodelovala v glasilu Samo-
rastniki, oglašala se je v Fu-
žinarju in Pilu, lani je v An-
teni objavila zgodbo »mor-
ske sorte«, kot je zapisala.
Sicer pa pravi, da se s pisa-
njem ne ukvarja načrtno, ob
tem pa jo okupirajo učenje
angleščine, poseben interes
za slovenščino, psihologija
in predvsem glasba.

Sašo

(odlomek)

Upirati se pijanemu očetu, ki je v najhujših trenutkih s svojimi lopatastimi rokami lomil vse pred seboj, je bilo popolnoma brez smisla. Kolikokrat se je Sašo jezil nad naravo, ki mu je namenila tako šibko telo, kolikokrat je opazoval mišičaste velikane na plakatih v izložbah in si želel biti eden izmed njih, kolikokrat si je v duhu predstavljal, kako se bo kljubovalno in hkrati pogumno postavil pred očetom v bran in ga mahnil po tem prekletem pijanem, večno žganja željnem gobcu...

Mati si je želela biti sinu dobra mati, a bila je po duhu in moči za to prešibka. Tričlanska družina je živela v hiši, sicer res majhni in prej revni kot ne, pa vendar — bila je njihova. Kako srečna družina bi lahko bili, ko bi oče ne segal toliko po steklenici!... Pravzaprav je bila hiša najprej materina last, a se je že pri njenih dvajsetih letih sem priženil oče, se kmalu udomačil in skupaj s pijačo v roki postal trd, neizprosni gospodar. Službo voznika tovornjaka je izgubil kmalu zatem, ko je začel na veliko popivati. Sašo se je spominjal dneva, ko je pozvonilo pri vratih in se je osebno zglasil celo direktor prevoznega podjetja APO.

— Daj, Joža, sediva za mizo, pa v miru hitro rešiva to stvar, je miroljubno predlagal očetu, ki je imel tisti popoldan že nekaj čez mero kozarčkov pod kapo. Dvignil se je s stola, lopnil s pestjo po mizi in nahlulil osuplega šefa:

— Kaj se bom jaz s tabo pogovarjal, črv bogati! V moji hiši nimaš kaj iskati, ven, ven! — V jezi je zalu-

čal pepelnik v steno in direktor jo je zares raje pobrisal, kot da bi poskusil pogovoriti se z razjarjenim človekom. Oče se je potem še ves popoldan usajal in nazadnje ugotovil, da je prav, da pusti to službo. Šef Hodnik, ki se je resda sam odpravil k Lužnikovemu Jožetu, da bi ga pregovoril, naj gre na oddih v zdravilišče in obenem na zdravljenje alkoholizma, saj je bil Jože zelo zanesljiv in točen voznik, je v nekaj dneh sam poslal Lužniku delovno knjižico. Ta se je nato ženi in sinu izgovoril, češ: saj nam bo pomagalo socialno skrbstvo. Res je od tam prikapljal nekaj denarja, ki pa se je stekal v blagajno Samuraja, bara na koncu ulice. Mati je bila vse življenje le gospodinja, zdaj pa je pogostokrat odhajala z doma k Žunkovi, invalidki.

Delo je bilo naporno in žena je komajda prenašala večno nezadovoljno starko.

Ob delu je stiskala z zobmi in molče prenašala Žunkine krivične opazke glede opravljenega dela, do katerega se je sila težko dokopala.

Večji del zasluženega denarja je skrivala pred možem. Včasih je stisnila kak dinar v roke tudi sinu, a mu prej še posebej zažugala, naj o tem ne govori z očetom. Pob se ji je smilil, a ni imela nobenih sorodnikov, ki bi ga bili pripravljene vzeti k sebi.

Ko je Sašo prišel pretekli konec tedna iz šole, je našel mater v solzah s krvavimi potpludbami po obrazu.

Ležala je na razmetani postelji in tiho ječala. Zasmilila se mu je v dno srca in ni prav vedel, kaj naj stori.

Vsa okolica je vedela za dogajanje v hiši, a pomoči ni bilo od nikoder. Oče je večkrat grozil:

— Če me ovadita in pridejo pome, se bom vrnil, enkrat, a zagotovo, in takrat bo še huje, zato ne delajta neumnosti, pa bo še vse lepo in prav! Črno so zavezala njegova velika, režeča se usta, v katerih je manjkalo že precej zob. Zeleno-rdeče oči so zasmehovale in poniževale trpeči osebi pred sabo, mater in sina, ki sta nemočno čakala na naslednji udarec.

RUDI MLINAR, Lešan, zaposlen v železarni na Ravnah, piše predvsem prozo. Doslej je objavil v Fužinarju in Mentorju, za njim pa je že samostojna knjižica — Pekoče zvezde.

Češnja

(odlomek)

Prav to leto pa je češnja rodila kot še nikoli. Zrele in slastne so se zibale na vejah in kar vabila otroška usta, da bi zagrizli v njih. Nihče ni pozneje vedel, kdo se prvi spomnil na Tineta, da bi jim lahko nabral te slastne češnje.

Ker pa so vedeli, da tega ne bo hotel so si zamislili ukano.

Tine je tisti dan zamaknjen opazoval mravljo, ki je s težavo vlekla skozi travo poginulo gosenico. Nežno jo je prijel skupaj z gosenico in jo ponesel v bližino mravljišča.

Tisti hip sredi najbolj zavzetega opazovanja, ko je strmel v žuželke, ki so migetale na mravljišču, ko jih je v svojih mislih spodbujal in jim govoril kot je znal le on, so se iz trave vse naokrog dvignili otroci in zagnali tak trušč, da je kar okamenel. Prvi hip je potegnil svojo veliko glavo med ramena, z rokama pa si je pokrnil obraz.

Potem se je pognal v beg. Nagonsko je začel teči tja, kjer je bil vedno najbolj varen. Tja proti češnjam.

Tekel je nerodno, mahajoč s svojimi dolgimi rokami, kot nekdo, ki odganja nadležne ose. Vse naokrog so se mu režali v oči obrazi kričavih otrok. Skozi njegova občutljiva ušesa pa so bobnele grde težke besede.

»Hudič, pokveka, debeloglavec, budala, kresalo...«

Za mnoge besede niti vedel ni kaj pomenijo. Vedel je le, da niso lepe, ker so za njimi navadno takoj priletele udarci, teh pa se je bal.

Doma jim pogosto ni mogel ubežati... tudi tu jih je pričakoval, zato je še bolj tekel.

Besede in udarce je občutil kakor nekaj nerazumljivega in tujega, kar ni mogel razumeti, saj on ni nikoli nikomur vrnil niti ene take besede niti enega udarca.

Če bi vedel, kako je močan... ampak tega kot še mnogo drugih stvari ni vedel. Kar naenkrat se je znašel pod češnjo, hotel je zlesti v tisto nižjo dostopnejšo, ampak tam je zagledal nekoga, ki mu je grozeče mahal s palico. Planil je kot prestrašen ptič v tisto drugo.

Češnja je grozeče zamrmrala. Razumel jo je. Moral bi dol. Pa ni bilo več časa.

Otroci so se že zbrali okrog češnje in glasno zahtevali, da jim nabere sadeže in jih meče na tla.

On pa je videl le spačene obraze, kako so vihteli palice, videl je, kako so nekaj krilili in spoznal je, da mora naprej.

Pogledal je v krošnjo drevesa. Tja... tam bom varen, je pomislil. Skozi listje je završalo in v drobovju češnje je nekaj grozeče zahreščalo. »Pojdi nazaj,« mu je ukazalo drevo. »Kam?« je vprašal in lezel naprej.

»Nazaj...« je tulilo v drobovju drevesa... »Ne morem...« so mu odgovarjale njegove prestrašene oči. Ni opazil, kako so otroci spodaj že davno utihnili in tisti največji so ga začeli klicati nazaj. Morebiti so tudi oni začutili te svarilne klice.

On pa se je vzpenjal vedno višje... zgoraj je bilo nebo, tam so bile ptice in ptice so svobodne... njih ne more nihče ujeti kadar letijo. Ko je vrh zaječal in se odlomil je videl, kako so čez nebo poletele ptice proti soncu.

Skupaj z vrhom je poletel proti zemlji tudi on. Ko je obležal na zemlji in so se otroci prestrašeni razbežali, je presenečen pomislil, da ga ničesar ne boli. Umril je z nasmehom na ustih in ptice so mirno odletele iz njegovih široko odprtih oči. Vse naokrog pa so ležale debele rdeče češnje in vabila lačna otroška usta. Pa ni nihče pobral niti ene.

BLAŽ PRAPOTNIK je Slovenjgradčan, tu se je po končani strojni tehniški šoli v Velenju tudi zaposlil kot tiskar in grafik v Koroški tiskarni. Zapisal je, da so na njegovo razmišljanje in literarno izobrazbo pomembneje

vplivali avtorji — H. Hesse, G. Byron, E. A. Poe, W. Whitman, F. M. Dostojevski, K. Vonnegut in F. Prešeren. Izdal je že dve pesniški zbirki v samozaložbi, pisal pa je tudi besedila za potrebe rock skupine.

Instant prijatelj

Rad jo imam . . .
Nikoli ne tuli v luno
in sploh ne vznemirja sosedov.
Ne goni se z drugimi psi,
niti spomladi.
Na sprehodu ne laja
na pasante in čuvaje.
Ne ščije nanje,
niti na vogale in ograje.
Krotka je kot jagnje
in ne grize.

Na vrvi vlečem privezано konzervo.
Spodobni ljudje vihajo nosove,
stegujejo kazalce in vratove,
ker nihče ne razume.
Ampak nekoga moraš imeti rad!

Nežno jo kličem po imenu,
pa govorijo, da sem znorel.
ČE bi znorel, bi besnel
in pljuval peno,
potem bi se vsedel
in mirno buljil v steno.
V tisto točko na zidu, . . .
nihče drug ne ve zanjo.
Ker pa jaz tega ne počnem,
me pustite pri miru,
in ne silite vanjo!

IRENA RAZBORŠEK je po poklicu ekonomska tehničarka, njena bližnja prihodnost pa je zavezana študiju primerjalne književnosti. Rada prebira dela svetovne književnosti, med pesniki pa so njeni izbranci — S. Quasimodo, J. Prevert, C. Zlobec, D. Poniž in G. Carducci.

«Moje pesmi — moje sranje»

Nihče me sicer še ni prosil,
vendar se sprašujem:
Kdaj bom nehal pisati pesmi?

Kot, da ne vem, da bo to takrat,
ko bom votlo prazen in prosojen,
ko bom slabo posnemal druge in
dobro ponavljal sebe . . .
ko ne bom več kompliciral
in bom duševnim maloposestnikom
razumljiv med porcijo pomfrija,
ko bom samo še govoril in
ničesar več povedal.
Ko bom misel zamenjal s frazo
in čustva napihnil v patetiko,
ko bodo kitice le forma brez vsebine
in le rutina brez poezije, . . .

Takrat bom nehal pisati pesmi
in bom začel kracati popevke.

(Jutri bom) egoist

Zjutraj, ko me bo zbudila,
jo bom za vedno ubil.
Hrapavi kovinski glas
mi ne bo več sanj drobil.
Razsul ji bom zobe,
iztrgal srce in drobino,
da jo bo lahko kak revež,
za dva deci,
peljal na surovino.

Lahko se bom obrnil stran,
prespal vso lokalno zgodovino,
zamudil bom na zadnji vlak in
ne bo mi treba s tabo v kino.
Spustil bom psa, naj sam divja
za poscanimi drevesi.
Iztegnil bom noge čez mizo
in se praskal za ušesi.
Za telefon me ne skrbi,
njegove klice bom preslišal.
In če boš stal pred vrati,
prav ničesar ne boš slišal.

Vzel bom kristalni kelih
in vanj natočil dan,
izpil bom iz večera vso svetlobo.
Dolgo gledal drsenje mehke sence,
dokler se noč ne splazi v sobo.

Jutri bom dan posvetil sebi.
Z obraza ti že berem zavist.
Ves dan v svoji lastni senci,
da, jutri bom egoist.

Tista prava

Tista prava,
čista studenčnica —

— le kako nisi vedel,
da reže struge
globoko v samotah.

Kako naj slikar

Kako naj slikar nariše takšno
sonce,
kot ga vidiš ti?

In kako naj nekdo
živi tako,
kot želiš ti?

Življenje

Ko ti kdo stopi na nogo,
ga ostro pogledaš
in si misliš —
kakšna neroda;
ko ti komu stopiš na nogo,
te ta ostro pogleda
in si misli taisto —
kakšna neroda.

SAŠKA FUŽIR, dijakinja ravske srednje šole, gimnazije, je članica neredno delujočega literarnega krožka, katerega glasilo je *Misli mladih*; tu je že objavljala, prav tako tudi v reviji srednje šole iz Murske Sobotice. Piše pesmi in Prozo.

Norci se plazijo

Norci se plazijo po kolenih
mimo
moje postelje in me vabijo v
velika verstva.
Sline se jim lepijo s sanjami.
Lahko bi se prerinila
v ospredje.
Lahko bi se jih mrzlično
otresla.
A nočem zamuditi nobene
pravljice
in se delam, kot da me ni.

Njiva je zorana

Njiva je zorana in vse bi lahko bilo.
Pa so samo drobci.
Drobci in ostro robidovje.
Ptički zobajo . . .
Tri dni, dve noči . . .
tretjo noč omagajo . . .
. . . nekaj je še ostalo . . .
. . . vedno ostane vsakomur
nekaj nedosegljivega.

BERTA PAVLINEC je upokojenka, Ravenčanka, in že več kot četrto stoletje zavezana lepi besedi. Doslej je večkrat sodelovala z mladimi na njihovih prireditvah, objavlja pa tudi v ravnem Fužinarju.

Mlad paver

Mlad paver, zakaj se ne ženiš,
z ženkico lepše ti bo,
pri delu ti bo pomagala,
v dvoje vse lažje bo šlo.

Spomladi, ko vse je v cvetu
in travniki že zelene,
mar nič ne pogrešaš ženice,
ki vsak dan objela bi te?

Poleti, ko žito je zrelo
in pa seno se suši,
mar nič ne pogrešaš ženice,
ki z malico na travnik hiti?

V jeseni, ko se sadje pospravlja
in mošt se izpod preše cedi,
mar nič ne pogrešaš ženice,
ljubezni in pridnih dlani?

Pozimi, ko zunaj je mrzlo
in sneg nosi vse naokrog,
mar nič ne pogrešaš ženice,
smeh in jok majhnih otrok?

Ko pride Abraham

Nisem še za staro šaro,
saj sem vitka kot dekle,
ko harmonika zaškriplje,
urno obrnem jaz pete.

Nisem še za staro šaro,
če oblečem pisan gvant,
čevlje na visoke pete,
se za mano ozre še fant.

Nisem še za staro šaro,
saj prav rada se smejim,
včasih v prijetni družbi
pa še kak poljub dobim.

Saj je samo list

Saj je samo list v vetru.
Lahko odideš, če te je
strah šumov svojih misli.
Vrata pa pusti odprta,
kajti list lahko zajadra v
brezvetrje in bo potlačen
na dno.
Jaz pa tega nočem!

JERICA PIRTOVŠEK je maturantka slovenjgraške ekonomske šole. O sebi pravi samo to, da je prve pesmi napisala v začetku srednješolskega učenja, doslej pa še ni objavljala.

Reka

Reka teče.
Ptice pojejo nad njeno gladino.
Blagor reki, saj njeno pot spremlja pesem!
In ribe tekmujejo med valovi.
Blagor reki, saj v njej domuje življenje!
In pesniki opevajo njeno lepoto.
Blagor reki, ker ni pozabljena!

Svetnik

Kamen, ki ni le kamen,
se skrivnostno smehlja
ljudem s prekrizanimi rokami.

»Blagor, blagor . . .«
se od posivelih zidov
odbija glas pobožnih.

Kamen, ki ni le kamen,
se skrivnostno smehlja
in gleda na žalostne oči pobožnih.

Odbleska ni.

Ponovno rojstvo

Marjetica v laseh,
srečen nasmeh na rdečih ustnicah.
Z roko v roki ležita na pokošeni travi.
Pogled, nato poljub.
Prvi, nežen.
Trava jima je priča,
sonce ju poroči,
veter jima poje poročno koračnico.
V tem trenutku
vstopata v novo življenje.

Vrvenje množice mi je bilo zmerom odveč. Verjetno je to pogojeno s tem, da sem vaško dete z makadama. Nekak odpor čutim do množičnih prireditiv. Še posebej odvratne pa so mi takrat, ko se ne morem izogniti dotikanju neznancev v slučajnih objemih. Včasih mi je bilo, da bi . . . Ko sem začutil njihove trde komolce in nabrekle trebuhe med svojim rebri, udarce s »špičaki« ali gozdarji, in ohlapne prsi žena, njihove polne zadnjice (no, ja . . .), in predvsem spremljajoče različne vonjave različnih individuuumov. Eh! iz teh reči ni, da bi se norčeval; to je moj zadah! Na kakšnem rock koncertu, na nogometni tekmi ali pa na gasilski tomboli, povsod je enako. Množica ljudi dviga roke kvišku (kakor da so se predali!).

•••

Izredno srečen človek zagotovo ne more biti izredno kreativen. Ustvarjalnost je posebej v umetnosti povezana s frustracijo. Nezadovoljstvo ponavadi človeka spodbuja k velikim duhovnim in fizičnim naporom, ga aktivira. Nekateri vrhunski mojstri so živeli v prav bednih razmerah, a vseeno so ustvarili neminljive mojstrovine. Jasno pa je, da beda in revščina še ne zagotavljata kvalitete. Pa tudi časi se močno spreminja. Umetnost je dandanašnji postala business in ustvarjalci bolj ali manj uspešni poslovneži (managerji), ki razpolagajo z ogromnimi finančnimi sredstvi. Tako npr. v likovni umetnosti še kako veljajo in delujejo zakonitosti trga. Seveda, nimam nič proti zakonu ponudbe in povpraševanja, prepričan pa sem, da v umetnosti ne gre zgolj za mamon (hebr. denar, pohlep po denarju). Kajti, če je denar edini ekvivalent lepote, potem umetnost preprosto ne zasluži več svojega imena in ne služi več svojemu namenu. Potešiti zgolj potrebe, želje in strasti trga, je položaj, ki je tudi ponižujoč za umetnika. Likovni izdelki potemtakem niso več »v prodaji«, pač

pa »na razprodaji«, kar je pomembna razlika. V primerih razprodaje kvaliteta in dober okus nista odločilna. V tem konfuznem položaju je posebej upodabljaljočim umetnikom uspelo najti zaupnike in seveda kupce predvsem med rokodenci in obrtniki vseh vrst. Vključila so se tudi poslovno uspešna podjetja zaradi promocije. Posli gredo dobro. Toda nivo . . . Nekdo, ki je manjši po postavi, a menda velik kot slikar, mi je s ponosom zatrdil, da je zgradil večji prizidek ob svojem domovanju kot pa imajo drugi hišo. O, krasna, nepozabna preteklost, ko so se umetniki postavljali s svojimi deli, z uspehi pri brhkkih deklicah ali pa s pivsko kondicijo . . .

•••

Ko je Salman Rushdie, avtor Satanskih stihov, pred meseci izrekel embargo za tisk žepnega formata romana in se obenem opravičil muslimanom po vsem svetu, so bili mnogi razočarani. Pisatelj se je dejansko umaknil za korak v prete-

klost. Seveda je lahko razsojati iz zapečka na varnem in povzdigovati moralnost in pogumno držo npr. Thomasa Mora. Drugače pa je, če te proglasijo za sovražnika št. 1, če živiš v osami obsojen na smrt, če te zapustijo celo najbližji . . . In Galileo Galilei se je tega predobro zavedal. Včasih nima smisla biti mrtev heroj. Vsekakor pa je tudi res, da je začetnik muslimanske vere Mohamed (Abul Kasim Ibn Abdalah), ko je moral pobegniti iz Meke v Medino, bežal v prihodnost — pro futuro. (Glej podatke o ekspanziji števila muslimanskih vernikov!).

•••

Kdor verjame v mistično avreolo kakšnega pomembnega človeka, si je preveč razvel utrjene možgane. A še težje je naivnemu sanjaču, ki upa, da bodo plemenite ideje preobrazile ljudi. Če slabi zgledi vlečejo, potem dobri najbrž močno zavirajo. Tako sem razmišljal na obali velikega pristanišča Rotterdam. Tam, kjer so razpostavljene lego kocke nebeških stolpnic in ogromnih igračk — prekooceanskih ladij, kamorkoli nesejo oči. Toda nikjer Erasmusa Roterdamsa. Kakor iz prače pa je vsenaokrog zaneslo njegove

misli iz posmehljive (in še kaj več!) Hvalnice norosti. In na večer po rotterdamskih ulicah: »Ud, ki nadaljuje človeško pleme, je tako neumen in tako smešen, da mu še imena ne moreš izreči, ne da bi se režal. On je tisti sveti vir, od koder vse stvari zajemajo življenje . . .« (Amsterdam—Rotterdam—Notredame).

•••

Prejšnji teden se je zaključil »z zobni šklepetajoči« mesec prosinec (januar). Le zakaj je starih Grkom pomenil najprimernejši čas za sklepanje zakonov, za razkošna poročna slavlja? Danes veljajo kakršnikoli napotki o teh rečeh za absurde, ker zadevajo v človekovo intimnost in prostost obenem. Zadeve se urejajo po hitrejših postopkih, na drugačen način. Ljudje se poročajo ali pa tudi ne, kjerkoli in kadarkoli, in podobno ločujejo. Ure tikakajo hitreje. Le kje še uredničujejo Platonove napotke, da se mora ženska poročiti med 20. in 40. letom, medtem ko moški med 35. in 55. letom. Kako je bila ogorčena sicer prijetna »koroška feministka«, ko sem nekoč citiral Aristotelovo misel, da je prosinec tisti pravi mesec za svadbe, ko naj skleneta IDEALEN ZAKON 18. letna ženska in 37. letni moški. Aristotel deli dobe človeškega življenja namreč s sedem: od 0—7, 7—14, 14—21, itd. Tako mora moški preskočiti najmanj dva ciklusa. Vprašujem se: ali so antični napotki za uspešno življenje v dvoje za današnjo rabo neuporabni in neprimeri, ali pa se je naše stoletje pootročilo?!

•••

Ko sem se v večernih urah vračal s pohajkovanja, sem v bližini doma zaslišal lajati psa: sosedov Rolf je namreč bevskal name. Hej, celo psom ni več moč zaupati! Zares paradoksalni časi, ko psi lajajo na skorajda že domesticirane znanke, ko so zime le še meteorološki pojem in brez snega, ko lopovi elegantno vstopajo v banko skozi glavni vhod . . ., a domnevni izobraženci ne obvladajo več geografije. Tako je bilo:

— A: »Poznaš tisto šalo o tipusu, ki se odpravi v Johannesburg?«

— B: »Ne, pa jo povej!«

— A: »Saj veš, kje je Jo-



Ossip Zadkine, Veliki Orfej, 1956, patiniran bron, 288x120x65 cm

hannesburg, kajne?«
— B: »Seveda, že trikrat sem se vozil skozenj!«
Sic! Kot da bi nekomu pripovedoval zgodbe o vampirjih, oni pa bi verjel, da pogovor teče o kvaliteti vampov v omaki.

•••
Ljudje smo ponavadi dokaj površni. Ukvarjamo se z obrobni problemi in potem naše možgane bremenimo s kopico nepomembnih podatkov. Obenem pa nenehno špekuliramo s svojo prihodnostjo. Postali smo že pravi amaterski futurologi. Kolega Gorazd bi pripomnil, da spet rešujemo enačbo s preveč neznankami. To pa je zanj Sizifovo prekletstvo. Zasnovali smo že brezštevila teorij o naši prihodnosti. V zadnjem času jih je sicer večina tipa a la Huxley, Zamjatin, Orwel (negativne utopije). In bolj ali manj nam je znano (PREDVIDEVAMO), kakšen bo razvoj tehnologije v

naslednjem stoletju. Najpomembnejše, lasten razvoj od porajanja, rojstva, mladosti, staranja in do končnega odmrtja, pa OSMIŠLJAMO bolj mimogrede. V tem smo daleč za Atenci izpred dveh tisoč in še več let. Kajti soočiti se »face to face« s samim seboj, je najtežje. Priznam, tudi jaz bi najraje spregledal vse nadležne gube na svojem čelu.

•••
Vse, kar je tuje, ni naše (domače), ni znano in ne preverjeno. Bojimo pa se prav tistega, kar ni vključeno v strukturo našega razmišljanja, ali pa tistega, česar ne zmoremo razumeti, zaznati.

Tisto, česar se bojimo, pa odklanjamo. Lev je sestavljen iz ovac, ki jih je prebavil, je zapisal P. Valéry. Novost pa je nevarnost, avantura, kakor da bi brez dovoljenja očeta poljubljal hčerko prodajalca zgodnjega sadja (le od kod prihajajo s

svojo maščevalnostjo?).

•••
Vsak človek — posameznik, tako ali drugače, predstavlja tudi značilnosti skupine, ki ji pripada. Določajo ga lastnosti, bodisi formalnih ali neformalnih skupin, način razmišljanja in »življenjski stil«. V določeni meri ga skupina tudi obvezuje. Vsakdo pa skupini daje (vrača) svoj osebni prispevek (potenciala, čustva, sredstva...), ki je lahko specifičen ali celo originalen; spet do določene mere.

Kaj pa jaz? Ugotoviti moram, da so mi posebej ljudje iz nekaterih subkulturnih ali celo kontrakulturnih skupin privlačni. In prav zato javno izjavljam: moja referenčna skupina so že nekaj časa ROTGELDI!

•••
Prav mi je, če nikoli nisem imel uporabnega kompasa, s pomočjo katerega bi se lahko orientiral v družbe-

nem prostoru in času. Tako pa sem begal z leve na desno celo takrat, ko ni bilo zaželeno. Obenem se še zmeraj oblačim v rdeče in črno, v barvi, ki že kar nekaj zadnjih let nista več modni.

Prav mi je in kdo naj mi pri tem pomaga, če pač ne prenašam konformistov in oportunistov z naših poljan. Posebej z drugimi je res težko; ko morajo pod prisilo sestopiti, se človeku celo zasmilijo v svoji neobglenosti, ko pa so v zagonu navzgor, znajo biti nadvse odurni. A bolje bo, da zaključim z začetno introspekcijo, ne pa z obtoževanjem drugih in z objokovanjem svojega položaja, pač nisem »fant s kompasom«. Tudi Tersites je bil menda med GRKI naj-GRŠ(K)I.

POST-ART

(Umetnost enaindvajsetega stoletja)

Konfliktna razmerja mednarodnih odnosov so se z osi vzhod-zahod premaknila na relacijo sever-jug. Razkorak med nasprotujočimi si ideologijami je nadomestila konfrontacija bogatih in revnih. Novim problemom se bo morala odzivati tudi umetnost.

V preteklosti je umetnost iskala smeri razvoja v duhu eksperimenta, ki je tekkel vzporedno z eksperimenti v sferi ekonomske produkcije. Sprva le na zahodu, po padcu berlinskega zidu pa tudi na vzhodu.

Umetnost se kaže kot univerzalni jezik, ki kot dejstvo sprejema zaokroževanje različnosti v kontekstu svojih sistemov in razvoja urbanih metropol, vključno z geti, v katerih živijo etnične manjšine. Takšna praksa je povsem verjetna tudi v urbanih okoljih vzhodne Evrope, ki so bila končno odrešena balasta ideologije.

Nove, še neraziskane kanale in možnosti komunikacije, je odprla vojna na Srednjem vzhodu. Mas-mediji so dotlej izoliranim in neznanim geografskim okoljem ponudili izčrpno in neprekinjeno pokrivanje. Te geografske prostore je zapljusnil val vojnih in povojnih informacij. Za umetnost je povojno obdobje prineslo celoten sklop problematike, ki ni vezana na vojno in konec vojskovanja, dejstvo pa je in to je paradoks, da je ravno vojna, ne glede na vse antagonizme, zgodovini teh oddaljenih ljudstev dala možnost komunikacije s svetom.

To dogajanje je učvrstilo naše zanimanje za tretji svet, kjer gre tehnološka zaostalost z roko v roki z bogastvom zgodovinskega spomina, ki je nepogrešljivo sredstvo ljudstev, ki upajo na razvoj zavesti o lastni antropološki identiteti. Ljudje so v vojni pokazali presenetljivo zmožnost izrabe pripomočkov medijske informacije. Podobno si lahko skozi sistem informacij zamislimo vlogo umetnosti.

Če govorimo o vojnah v smislu povojnega obdobja, pomeni, da verjamemo v premoč logike življenja nad logiko smrti, v kulturo in izraze kulturnih razlik kot končno vrednoto. Celo nedavna vojna med vzhodom in zahodom je bila paradokсна izpolnitev potrebe po dialogu, čeprav je šlo za konflikt: tehnološki pragmatizem je stal nasproti ver-

skemu fundamentalizmu. Konfrontacija je v vsakem primeru izpostavila vprašanje sklicevanja na občutek za različnost. Kadar govorimo o razlikah imamo vedno in neizogibno v mislih kulturo. A kadar se govori o razlikah z metodami obojestranskega zanikanja in izključevanja, smo zunaj meja kulture. O Islamu imamo neizogibno predstavo kot o starovečnem produktu identifikacije religije in politike, in zato nevarnosti. Toda pogled, ki je osredotočen na povojne možnosti, se lahko razvije v okvirih kulturne antropologije. Umetnost srednjega vzhoda, arabska in hebrejska, je vedno ustvarjala neslikovne podobe, zasnovane na geometriji in ornamentu, ki so vsekakor vezane na izraze duhovnosti, ki pripada zgodovini teh narodov.

Značilnosti, ki so lastne vzhodnemu svetu, lahko postanejo predmet prepoznavanja zahoda, kot plod kulture družbe, ki samo sebe bazira v pluralizmu in hipotetičnem sprejemanju razlik. Ta možnost bo obstajala ne glede na prevlado vojnih zmagovalcev, ki so dokazali svojo tehnološko premoč.

Umetnost je lahko prostor spoštovanja, ki bo potrjeval vedenje o specifičnosti »genius loci«. Transavantgarda se je zoperstavila hegemoniji severnoameriških modelov. Ta nazor bi lahko služil kot uporabno orodje za spoštovanje narodov z vsemi kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, ekonomskimi in verskimi razlikami. Če je medijsko pokrivanje, s skrajšavami geografskih razdalj pomenilo transformacijo vojne v vojne igre, bi bilo moč z razvijanjem oblik informacij in reduciranjem zgodovinskih razlik preseči razkorak med logičnimi razlikami v koncepciji umetnostnega jezika, ki se artikulira v skladu s kulturnimi posebnostmi antropoloških prostorov, v katerih umetniki živijo in delajo. V vojnih dogodkih torej najdemo paradoksalno spoznanje, ki s pogledom na prehod v povojno obdobje, mora izpostaviti interes za umetnostno produkcijo teh območij, seveda s pomočjo kritične presoje. S tem je odprta ena izmed smeri za umetnost enaindvajsetega stoletja.

Achille Bonito Oliva
Flash Art, št. 158,
maj/junij 1991,
str. 136
prevedel: Marko Košan

Kultura za enaindvajseto stoletje

Vizija o umetnosti za enaindvajseto stoletje, kakršno nam sporoča slavni italijanski likovni kritik, utemeljitelj gibanja umetnostne transavantgarde ob koncu sedemdesetih in v začetku osemdesetih let, Achille Bonito Oliva, izpostavlja moč informacije, ki se pretaka skozi moderne medijske pripomočke. V resnici je šele nedavna vojna na srednjem vzhodu vzbudila pozornost za eksotiko kulturne identitete narodov, ki živijo na teh področjih.

Zanimiva in vznemirljiva je aplikacija takšnega razmišljanja na naše razmere, kjer z zapletanjem političnega in gospodarskega položaja prihaja na površje vsa različnost tradicionalnih kulturnih vrednot posameznih jugoslovanskih narodov. Komunistična oblast je s prefinjenim sistemom državne oblasti, ideologijo jugoslovanstva ter parolo bratstvo in enotnost zbijala manifestativnost specifične kulture izraza v enotno državo združenih etničnih skupin. Pod zunanjo fasado lično konstruiranih folklornih posebnosti in novokomponovane tradicije (vključno s forsiranjem »avtentičnega jugoslovanskega umetniškega izraza« — naivno umetnost), se je prikrla resnična podoba kulturne identitete, ki je bila v banalnih oblikah vsakdanjega življenja še kako živa in povsem neodvisna od proklamiranega idejnega toka. Pod parolo »Zbližajmo jugoslovanske narode«, smo bili v resnici vedno bolj vsak sebi. Koliko Slovencev je pred letom 1981, ko so izbruhnile demonstracije, poznalo način življenja Albancev na Kosovu, ali celo

njihovo kulturo? Kdo od nas je, mimo skopega pouka zgodovine in književnosti v šolah, poznal srbske mite, vezane na davno ali bližnjo zgodovinsko dogajanje te, v srednjem veku mogočne države na Balkanu? Šele konfliktna politična situacija, ki kot tolikokrat poprej v zgodovini korenini v gospodarski recesiji kot idealnemu gnojišču za vzpon karizmatičnih voditeljev, ki svoj program izvedejo iz arzenalov nacionalistične mistike lastnega naroda, je kot nezadržna plima naplavila divje strasti poveličevanja glorijske lastne zgodovine in kulturne veličine.

Pri tem del bodoče združene Evrope, ki sicer s strahom gleda na spremembe jugoslovanskih zunanjih meja, preko mas-medijev s cinično simpatijo spremlja podobe etnično čistih parad četniških hord v Srbiji, prelestnih mladcev v fantazijskih gardističnih uniformah, ki »polagajo zakletvo« na zagrebškem stadionu in nenazadnje nezadržni šarm dvojice najmlajših ministrov v slovenski vladi, ki »lokok« državnih brambovcev lansirata na modnih revijah.

Evropa se bo počasi in zanesljivo unificirala tudi v smislu kulturne identitete, medtem, ko bomo na Balkanu očitno še nekaj časa obujali fantazme etnične eksotike, ki nam dviguje moralo in borbenega duha. A naj nas ne bo strah ali sram. Skupaj z Arabci iz naftnih džamahirij in Bušmani iz južne Afrike bomo odskočna deska v projektu umetnosti za 21. stoletje, kakršnega je zastavil slavni Achille Bonito Oliva.

Marko Košan
junij 1991

Ocene

Milena Cigler REGRATOV CVET

Milena Cigler, rojena Ihanka, naturalizirana Korošica, pisarica Dravograjčanka in odslej slovenska pesnica čisto zares je v knjigi dočakala svoj Regratov cvet. Zadnji del te zapletene ali vsaj težko razumljive povedi bodo najlažje razvozlati tisti, ki bodo vzeli v roke pesničin z rumeno obvezo dooblikovani prvenec z regratovo lučko Stojana Brezočnika na naslovnici, knjižica pa je obenem tudi prvorojenec novorojene založbe Galerija N Kolar iz Slovenj Gradca.

Ciglerjeva se je v slovenskem revijalnem tisku oglasila že večkrat, zadnja leta je bila tudi v Odsevanjih nepogrešljiv del bilance literarnih snovanj na Koroškem in najbrž ni pretirano trditi, da si je med poznavalci in ljubitelji poezije že oblikovala svoj razpoznavni profil. Če pesniku uspe slednje, potem se je trdno zasidral v kolikor že številčen del bralčevske lirske zavesti.

Pesniška zbirka ima dva razdelka — Kako je prišel Toni (28 pesmi) in Domačija (12 pesniških enot). Že iz naslovov sta razberljiva motiva obeh ciklov — ljubezen in domačjskost; prvi pesničin čisto zasebni, drugi del občestva, oba pa glede intenzivnosti doživljanja enako individualna kot splošna.

Ljubezen je v poeziji Milene Cigler osrednji motiv oziroma čustvo. Je sinonim za srečo, spravo, za ravno pravšnjo mero svetlobe v siceršnji vsakdan. Domsnost (namerno rabim takšno obliko) je temu nasprotje. Njene domačije so prazne, zapuščene, razpadajoče, gnijoče. In ne morejo biti drugačne, kajti v njih ni več ljudi, če pa so, ni dvojine, torej ni ljubezni, ki je očitno osrednje gibalno ljudi in stvari (natančno vem, kaj sem napisal, saj ljudje ljubijo domove ali pa ne), torej osrednje gibalno ljudi in stvari v pesnični zasebni in splošni skušnji.

Naslovnica zbirke nosi v sebi dvojnost oziroma nasprotje — sintagmo regratov cvet in Brezočnikovo likovno upodobitev regratove lučke. Je na takšen način zastavljeno tisto temeljno vprašanje in odgovor na to, kaj je ljubezen? Je to najsilnejše, najplemenitejše in najbolj tragično človeško čustvo tisto prvo, neobremenjeno, ničemur navezano, do konca osvobodeno trženje dveh svetov, ko do boleče zlasti visoka voltna napetost zbeži po vseh nitih telesa, ali pa umirjena, posvečena, žrtvujoča se, v vse najmanjše podrobnosti vsakdana vržene že kar spokojna vdanost v iskanje na novo najdenega izgubljenega?

Ljubezen v poeziji Milene Cigler ni vzvišena, nad resnico

privdignjena — je nekaj čisto vsakdanjega, včasih bi rekli že kar banalnega, a zato toliko bolj našega — slednje šele takrat, ko smo sposobni vsakršnih distanc in torej zaresnega vpogleda v realnost — tudi dvojinsko. Prav zaradi tega je poezija Milene Cigler tako daleč od tiste ljubezni, ki si jo želimo, in tako blizu tisti, ki jo živimo.

MA

Marjan Mauko GORJE PAMETNEMU IN DRUGE NEUMNOSTI

Mežičan Marijan Mauko, nemirni nepoklicni raziskovalec, ljubiteljski umetnostni zgodovinar, predsednik Literarnega kluba Slovenj Gradec, predvsem pa pesnik, je v samozaložbi izdal knjižico verzov Gorje pametnemu in druge neumnosti. Iz kazala se da razbrati, da je v zbirki pet razdelkov, in sicer Sončni odblistki (22 pesmi), Veseličke (27 enot), Frklje (10 pesniških besedil), Laboristke (6 verzificiranih tekstov) in Hajka za haikuji (40 trivrstičnic).

Mauko poseduje zavidanja vredno energijo (življenjsko) in njegovi interesi so obrnjeni k vrsti na videz nezdružljivih

področij — žal mu je ta pozitivno naravnana kvaliteta v pesniškem prvencu prej škodovala kot koristila. Zakaj? Ujel se je v past, ki se ji je sicer v življenju težko izmakniti — želel je izkoristiti priložnost in v eni sami knjižici zbral preveč, vanjo je strpal, kar mu je bilo izmed verzov ljubó in drago, učinki pa so nepreglednost, motivna (tematska) nečistost (neenotnost) posameznih razdelkov, beg bralčeve pozornosti od predmeta k predmetu, kar mu ruši zbranost in jemlje možnost celovitega doživljanja in umevanja.

Moč Maukove poezije je v nje-mu lastni fini ironiji, skozi katero govori o navidez obvladanim svetu in življenju, v pogumnem posmehu samemu sebi — zaradi površnega izbora pa se prav ta kvaliteta izgublja med številnimi verznimi teksti in jo treba neprestano iskati, brskati za njo, namesto da bi bila sama po sebi osrednji naboj, se nam navrgla in nas okupirala (osvojila), kar je bilo že od nekdaj posebna kvaliteta po slovenskem revijalnem tisku razmetane Maukove pesniške tvornosti. Sicer pa — ali ni 105 pesmi, razvrščenih v eni sami knjižici, ki je povrh vsega še prvenec, odločno preveč? No, vendarle je treba reči, da je Mauko v zbirko natresel nekaj lepih verzov. Za pokušino predlagam eno jezljivo (Na moji gmajni), pa ljubezensko (Mimava), vdanostno (Pobi, adijo) in maukovsko (haiku).

MA

KD Splošne bolnišnice KOMEDIJA LJUBEZNI

Gledališka skupina Kulturnega društva Splošne bolnišnice Slovenj Gradec tudi v letošnjem letu nadaljuje z uredništvom po lastni meri oblikovanih standardov, kar ji sicer uspeva že nekaj sezon. Oreh, ki so ga strli letos, je Noela Cowarda Komedijska ljubezni v (čigavi le?, mišljeno in napisano z vso spoštljivostjo do opravljenega dela) režiji Miće Mićevića in scenografiji Ivana Leskovška, oba pa sta prispevala tudi igralski delež (letos, žal, nekoliko skromnejši) brez katerega »bolnišničnih« gledaliških predstav še nekaj let ni. Pri oživiljanju odrskih prizorov so sodelovali še odlična Sonja Škrobec v vlogi Amande Pryne, Zvezdana Hajdinjak kot Sibila Chase in epizodno Nada Štaleker kot Luiza. V iskranju presenečenj, s katerimi gledališki sodelavci znajo postreči iz predstave v predstavo, je letos sodeloval tudi Božo Kolerič, ki je s triom Nič kaj exstra, v katerem sta muzicirala tudi Danilo Karlin in Robert Mrzel, imenitno nadgradil razpoloženje in v živo soustvarjal mnogomedijski projekt.

Pričujoči zapis nima namena polemizirati z besedilom, gre mu predvsem za zapis videnja

slovenjgraške premiere. Scenografija in glasbena oprema sta bili za ljubiteljski oder presenetljivo dobri, trio Nič kaj exstra je funkcionalno zapolnil prazne prostore med posameznimi slikami oziroma prizori, igralski delež pa se je gibal od odličnih partij posameznikov (na žalost v ednini) do zelo poprečnih, tu in tam tudi slabih upodobitev. Jezik? V glavnem slabši kot smo ga bili vajeni pri predstavah te gledališke skupine, a je treba vedeti, da komičen tekst prav z jezikom, danes je to tako modno reči, obstoji ali pade — v Komediti ljubezni je prav jezikovnih bravur v obilju in vredno bi jih bilo briljantno izdelati, da bi s svojim nabojem dosegle cilj.

Dramaturgija? Začetek zelo dober, ko pa bi moralo besedilo začeti delovati s svojo napestostjo, se, v tem tekstu zapisujem že drugič, žal, predstava počasi sesiplje samo vase. Škoda — morda bi veljalo s premiero še malo potrpeti in nestrpnost igralskega dialoga s publiko preložiti v zrelejši čas. No, vsemu navkljub smo preživeli prijazno uro in pol v razkošju odrskih luči, prijetnih in razpoloženje dograjujočih ritmov in tonov ter v nekaj prizorih prav dobri odrski igri in besedi.

MA

Zbornik ob 30-letnici slovenjgraške srednje šole

Sobota, 22. junija 1991. Zdaj prebiram VII. zbornik srednje šole Slovenj Gradec, ki ima ob naslovu postavljeni zgovorni letnici 1960—1990. Še jutraj sem na tej šoli prisostvoval seji izpitnega odbora za ponovno in zaradi stavke tako burno vpeljane zaključne izpite v 4-letnih šolah. V letih 1985—1990 jih slednje namreč niso imele, kar je bila ena najbolj ponesrečenih novosti usmerjenega izobraževanja.

Tako je bila tradicija zrelostnega izpita prekinjena in že kmalu so se ob tem začutili prikrajšane tudi učenci sami, kar so vztrajno dokazovali na srednješolskih srečanjih prav na naši šoli. Zato je bil letošnji odpor nepričakovan, toliko bolj, ker so zaključni izpiti že dve leti brez težav potekali na poklicnih šolah. Naj podčrtam, da na vse to opozarjam, ker se mi zdi zapis o srednješolskih srečanjih v zborniku tudi z vidika lastnega deleža Silve Vaupotove preskromen. Srečanja so bila dogodek, ki je vsako leto v širšem krogu pri-

tegnil številne učence, učitelje in pedagoške strokovnjake ter politike oz. najvišje predstavnike šolskih oblasti. Razprave so bile temeljite in burne in na šolski ravni gotovo pomenijo uvod v slovensko pomlad.

Srednji šoli Slovenj Gradec torej še vedno uspeva, da vsaj za pomembne okrogle obletnice pripravi knjižico, ki s trajnim zapisom ohranja najpomembnejše mejnike v njenem delovanju. Za svojo 30-letnico sicer iz različnih razlogov nekoliko zamuja, kar pa ni tako bistveno kot samo dejstvo, da je zbornik sploh izšel.

V uvodnih prispevkih ravnateljice Silve Vaupotove, podpredsednika skupščine občine Slovenj Gradec Petra Petroviča in predstojnika koroške enote zavoda za šolstvo Slovenije Frančka Lasbaherja najdemo času in kraju ustrežna razmišljanja o pomenu obravnavanega praznika šole, pa tudi o pomenu izobraževanja nasploh ter posebej o vlogi slovenjgraške šole v tem sistemu. Opazen je poudarek, gotovo

čedalje nujnejši, čim širši splošni izobrazbi, ki jo terja razvoj gospodarstva v sodobno proizvodnjo. V tej je čedalje manj dela za en sam ozko usmerjen poklic in dejstvo, da je kakršnegakoli družbeno organiziranega proizvodnega in administrativnega dela v sedanjem obdobju tudi sicer čedalje manj, samo še povečuje pomen splošne izobrazbe.

Obsežnejši zapis »1960—1990« Toneta Turičnika, ki ga je — kot pač celoten zbornik — utesnjevala prostorska stiska, v sedmih razdelkih celovito obdelava vso dosedanjo zgodovino šole. Še zlasti pomembno je, da se pri tem domiselno in dokumentirano opira na najrazličnejše mejnike, med katerimi je seveda najvažnejša prav ustanovitev najstarejše, torej ekonomske šole z odločbo okraja Maribor 14. 7. 1960 in s pričetkom pouka 15. 9. istega leta. Druge šole so si sledile v letih 1971 — trgovska, 1973 — zdravstvena, 1975 — poslovska, 1976 — gostinska in upravno administrativna, 1978 — poklicna administrativna in 1987 — lesarska kot najmlajša enota. Zares vzpodbudni so podatki, da je šola v obravnavanem času omogočila strokovno oz. poklicno izobrazbo množici skoraj 5.000 mladih in odraslih učencev: 2171 ekonomskih tehnikov, 525 zdravstvenih tehnikov, 943 upravno administrativnih tehnikov, 183 poslovdij in 51 komercialnih in 25 hotelskih tehnikov. Približno četrtna je nadaljevala šolanje na višjih in visokih šolah oz. univerzi. Na triletnih šolah se je izšolalo 1.094 prodajalcev, 264 kuharjev, 178 natararjev in 30 lesarjev, na dvoletnih pa 9 bolničarjev in 68 poslovnoblagovnih manipulantov. Veliko od njih bi jih ostalo brez izobrazbe, ko bi jim šola ne bila tako dostopna s svojo bližino in vedno odprtimi vrati, četudi na račun popoldanskega pouka, često enako obsežnega kot dopoldne. Turičnikov prispevek nazorno dopolnjujejo računalniško obdelani statistični podatki o vpisu učencev po občinah (na prvem mestu se glede na število vpisanih menjavata občini Slovenj Gradec in Ravne, Velenje pa so trdno na tretjem pred Dravogradom in Radljami), o učnih uspehih in še nekaterih drugih sklopih — vse to za celotno obdobje.

Vsakdo bo z veseljem prebral misli nekaterih občasnih in stalnih učiteljev na tej šoli — nekdanjih njenih učencev — pod skupnim naslovom in ko se vrneš, ki so jih napisali Maks Jaš, Marjeta Sevcnikar, Danica Doler, Erna Podjavoršek, Franc Juričan in Jani Brlež.

Milka Urbančlova svoj prispevek namenja skoraj 15-letne-

mu delovanju študijskega centra VEKŠ za izredni študij na I. stopnji (1975—1989). Kazalo bi ga dopolniti vsaj še s podatki o številu vpisanih in koliko jih je diplomiralo.

Za tem so na vrsti poročila o šolskih letih med prejšnjim in zdajšnjim zbornikom, torej za obdobje 1985 do 1990. Simon Rožej utemeljuje nastanek lesarske šole in prikaže dolgoletna prizadevanja za njen nastanek. Andrej Makuc poroča o kulturnih prireditvah in dejavnostih, žal tudi preskromno, brez imen in kdaj še kako pomembnih letnic, Jože Potočnik pa o nagradah in priznanjih šoli in njenim sodelavcem (najpomembnejše: Žagarjevo priznanje za šolo 1987 in Žagarjeva nagrada T. Turičniku, 1990) ter o najpomembnejših dosežkih učencev.

Zbornik seveda vsebuje še vrsto preglednic o zaposlenih rednih in zunanjih učiteljih in učencih šole kot celote ter njenih posameznih enot. Diplomanti obdobja 1985—1990 so navedeni imensko in po uspehu, posebej in brez morda potrebnega zgodovinskega komentarja spet vpeljani zaključni izpiti leta 1990 ter vsi vpisani učenci v šolskem letu 1990/91, kar velja tudi za oddelke izobraževanja ob delu.

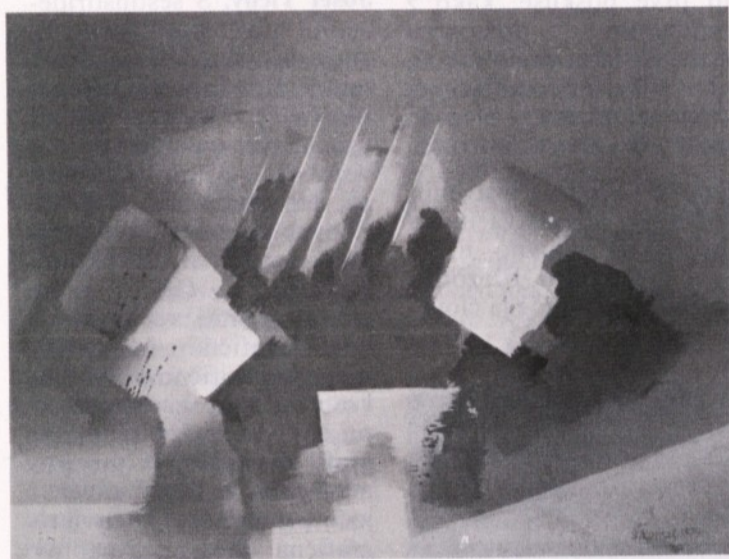
Prav na koncu sta nam urednika (glavni T. Turičnik, odgovorna S. Vaupotova) pripravila še presenečenje — prispevek mag. Antona Schellandra Prijateljske vezi prerasle v plodno sodelovanje, ki ga kot pobudnik in poglavitni izvajalec pisec namenja povezavi trgovske akademije iz Velikovca s srednjo šolo v Slovenj Gradcu. S tem odlično dopolnjuje zbornik, saj prikaže vso zgodovino tega zblíževanja od prvih začetkov v letu 1984 do letošnje zelo odzivne prve izmenjave učencev obeh šol z enotedensko vključitvijo v šolsko delo pri sosedih preko meje.

Pogled naprej, zaznaven v marsikaterem prispevku k temu zborniku, naj torej izhaja iz šole sedanosti v šolo prihodnosti. In tu smo tudi pri temeljni značilnosti vseh dosedanjih slovenjgraških srednješolskih zbornikov, ki niso le poročali o preteklosti temveč so tudi sooblikovali novo v nehnem nastajanju.

Franček Lasbaher

V galeriji Kolar

Silvester Komel



Nočna suita, 1979, a., o., pl., 60 x 80 cm. Suite notturna

Ko danes razmišljamo o slikarstvu Silvestra Komela, smo na eni strani že zavezani preteklosti, torej njegovi vlogi v poznih šestdesetih, sedemdesetih in zgodnjih osemdesetih letih, po drugi pa vrednotenju njegovega prispevka k slovenskemu slikarstvu na sploh. Pred sedmimi leti umrlí umetnik nedvomno sodi v svoj čas in distanca do njegovih poslednjih del je ob pluralizmu v našem desetletju navidezno nemara večja, kot je v resnici, vendar menim, da je obravnavanje

Komela zgolj v zgodovinskem kontekstu nedosledno. Zanimarili bi namreč način slikarskega mišljenja, ki je aktualen še danes, prizadevanja za avtonomijo likovne govornice in izrazito osební pristop. Poznamo ga kot izjemnega kolorista, ki je svoj svet ustvarjal z žarečimi barvami, na površinah, ki so včasih zaradi velikosti že prevzele funkcijo stenskega slikarstva. Bil pa je tudi značilen predstavnik abstraktnega slikarstva, v začetku očitno vezan na določen motiv, kasneje v

bolj neodvisen od zunanjega sveta.

Pri Komelu gre za postopno preobrazbo realnega motiva, njegovega rodnega primorskega pejzaža, ki vse bolj izgublja ne le svoje topografske temveč celo splošne formalne posebnosti. Razumljivo, da ga prav zato ni nikoli zanimala sama konstrukcija svojstvene mediteranske krajine, ki ima že po svojih naravnih danostih čiste in enostavne oblike, pač pa njena dražljiva podoba in odprtost v neskončnost prostora. Tako se konture prej ploskovitih, kubično poenostavljenih elementov iz določenega krajinskega pogleda razklepajo in spreminjajo v svoje barvne odbleske, barva postaja njihov označevalec in edina konstitutivna prvina slike. Prvotno izhodišče ostaja posebej pomembno kot specifičen prostor, ki omogoča imaginacijo komaj slutene razprostranjenosti, globine in silovite energije, s pomočjo katere Komel odkriva nove, lastne pejzaže.

Na slikarski ploskvi nastajajo dinamične kompozicije barvnih plasti, ki se navidezno odmikajo iz prvega plana proti poudarjenemu svetlobnemu centru nekam v neskončnost. Tu ne gre več za običajna prostorninska razmerja, ki smo jih vajeni tudi v abstraktni umetnosti, marveč za način iluzionističnega slikarstva, ki ga poznamo zlasti po razkošnih baročnih interierih, kjer se zemeljsko nevidno staplja z nebesnim prostranstvom. Prav take so Komelove krajine, kolikor lahko o krajini sploh še

govorimo, kjer umetnik mojstrsko obvladuje izziv slikarske ploskve z njenimi dvodimenzionalnimi možnostmi in ustvarja z barvnimi nanosi nadvse slikovita razmerja in maksimalno iluzijo globine. Čeprav mu ne moremo odreči intuitivnih vzpodbud in celo nekontrolirane geste, pa je racionalni moment, ki je prisoten še posebej v preišljeni kompoziciji in obvladanju optičnih zakonitosti barv, v njegovem specifičnem videnju sveta neobhoden. Sveta, ki je v umetniku ne glede na to, kako se je formiral, zanimiv predvsem kot slikarski prostor, kot prostor barve. Slednje pa je še vedno eden osrednjih problemov slikarstva danes.

Judita Krivec Dragan

Silvester Komel

Rojen je bil 5. septembra 1931. leta v Rožni dolini pri Gorici, kjer je 1983. leta tudi umrl. Akademijo za likovno umetnost je absolviral leta 1958, diplomiral pa deset let pozneje pri prof. Stupici. Bil je dolgoleten učitelj likovnega pouka na goriških osnovnih šolah in se obenem intenzivno posvečal slikanju. Razstavljal je na številnih samostojnih in skupinskih razstavah doma in na tujem. Za slikarstvo in pedagoško delo je prejel Bevkovo nagrado (1975) in nagrado Prešernovega sklada (1981).

GALERIJA

Kolar

PRODAJA OLJNIH SLIK, GRAFIK IN SKULPTUR

Prodaja izdelkov domače in umetne obrti
Prodaja plošč in kaset klasične glasbe
Prodaja likovnih monografij, plakatov in razglednic
Založniška dejavnost za področje umetnosti in kulture
Posredovanje likovnih razstav doma in v tujini



DROGERIJA ZALA
Grad Rotenturn
Slovenj Gradec
Telefon: 0602/44-155

ODSEVANJA — časopis za leposlovje in kulturna vprašanja.
Izdaja:

Zveza kulturnih organizacij Slovenj Gradec v sodelovanju z Literarnim klubom Slovenj Gradec.

Uredniški svet: Marjana Vončina, Mirko Krevh, Mirko Tovšak, Jože Potočnik, Alenka Horvat, Matjaž Gostenčnik in Karel Pečko.

Uredniški odbor Niko R. Kolar (glavni in odgovorni urednik), Andrej Makuc (poezija in dramatika).

Tone Turičnik (proza), Jure Juričan, Jerica Smolčnik in Vladimir Verdnik.

Tajnica uredništva: Marjana Štalekar.

Naslov uredništva: Zveza kulturnih organizacij Slovenj Gradec, telefon: (0602) 42-660

Tisk: Koroška tiskarna Slovenj Gradec.

Naklada: 600 izvodov.

Cena: 50 tolarjev.

Časopis je oproščen prometnega davka.

V galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec

3. koroški likovni bienale

Galerija likovnih umetnosti Slovenj Gradec, marec 1991

V Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu so tokrat razstavljali Vida Slivnik Belantič, dobitnica nagrade prejšnjega bienala, Lojze Logar, Rudi Benétik, Peter Hergold in kot gost bienala avstrijski umetnik Josef Tichy.

Likovna podoba bienala nam omogoča vpogled v tekoče ustvarjanje umetnikov, ki so se že trdno zasedrali v našo likovno zavest.

Vida Slivnik Belantič je presenetila z najnovejšimi deli, nastalimi v letu 1990–91, kjer je njeno stapljanje z živo materijo postalo že skoraj istovetno materiji sami. Lirsko abstrakcijo in študije svetlobnih efektov je zamenjala z občutkom za snovnost, za prosojnost in kompaktnost »listov in cvetov«, ki nastajajo izpod veččega čopiča. Do izraza je prišla tudi večja barvitost, četudi prevladuje risba s čopičem in čeprav je njena vegetacija vpeta v prostor in včasih le navidez asociira na nam všečne in znane motive. Šele pozornemu opazovalcu se odpre njen mikrokozmos, ki daje slutiti nove razsežnosti slikarkinega razvoja.

Lojze Logar pa je še enkrat potrdil, da je njegovo slikarstvo več kot likovno doživetje. Vsaka slika je subjekt, nastal skozi proces oživljanja, kjer se je v njeno tkivo zarisala avtorjeva vitalna energija in kjer je formalna obdelava postala sredstvo za realizacijo novega telesa. Moč in sila slik prihajata iz nepoznatih globin, kot čista esenca, ki jo čutimo kot vznemirjenost. Pušča nas na meji likovnega in psihoanalitičnega doživetja.

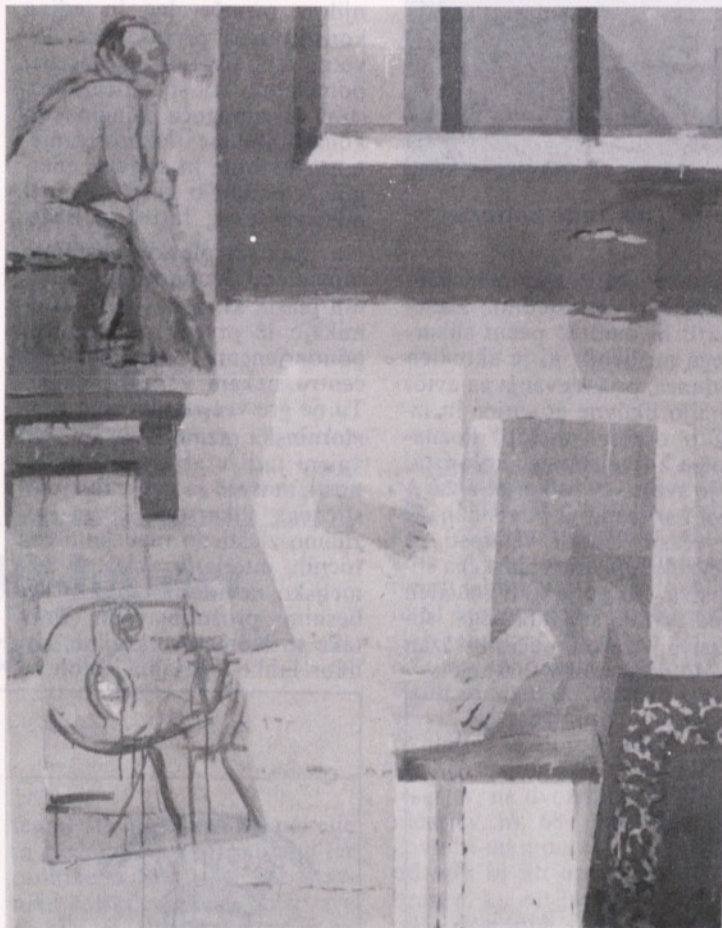
Magične razsežnosti barve in Malevičevi križi manifestativno izraženi že s suprematizmom, so zaznamovali inštalacijo našega rojaka iz zamejske Koroške **Rudija Benétika**. Z aditivnim nizom slik v intenzivni barvi ultramarina, kjer črn križ izstopa v vsej popolnosti, je Benétik ustvaril projekcij-

ski prostor, ki nam omogoči dialog med subjektom in objektom.

Mlad slikar **Peter Hergold** se je, razen na razstavah študentov ljubljanske likovne akademije, tokrat prvič predstavil. Pritegne nas z zanimivimi iskanji, čeprav njegova dela še vedno kaže-

jo izraziti vpliv akademije. Vendar pa že lahko razbiramo prve poskuse, kako z gradualnim pristopom gradnje slike preiti iz tipične slike, oziroma iz njene iluzionizma, v plan, ki pozna le dve dimenziji.

Hergold se je lotil bistvenih problemov slikarstva in ob tem izrazil likovno misel skozi življenjsko filozofijo senzibilnega mladega človeka.



Peter Hergold, Interier, 1988, olje, platno, 200 × 150 cm

Gost bienala pa je tokrat priznan avstrijski grafik **Josef Tichy**. S šestinštiridesetimi grafičnimi listi in listi iz skicirke, ki je v bistvu tanka aluminijasta ofsetna plošča, je pred nas razgrnil tipični svet umetnika in navezal dialog skozi razsežnosti ter možnosti grafične likovne govorice. S cikli Figure in obrisi, Strukture, Znamenja in Graffiti je še enkrat potrdil večno vrednost grafične izraznosti, njeno specifičnost in enkratnost. Gre za mojstrski prijem v preoblikovanju grafične plošče, ki mu pomeni izziv in hkrati zavezujočo pripadnost. Tichy-jeva grafična dela, pravzaprav gre na razstavi za prikaz umetnikovih snovanj v zadnjih desetih letih, so za nas pravo doživetje, kjer v klasičnih grafičnih tehnikah (jedkanica, aquatinta, suha igla) podoživljamo likovne stvaritve danes velikokrat preveč profanirane likovne zvrsti.

Milena Zlatar

Restavracija Pri grofu grad Rotenturn

Solska ulica 5, 62380 Sl. Gradec
telefon: 0602/ 43-769

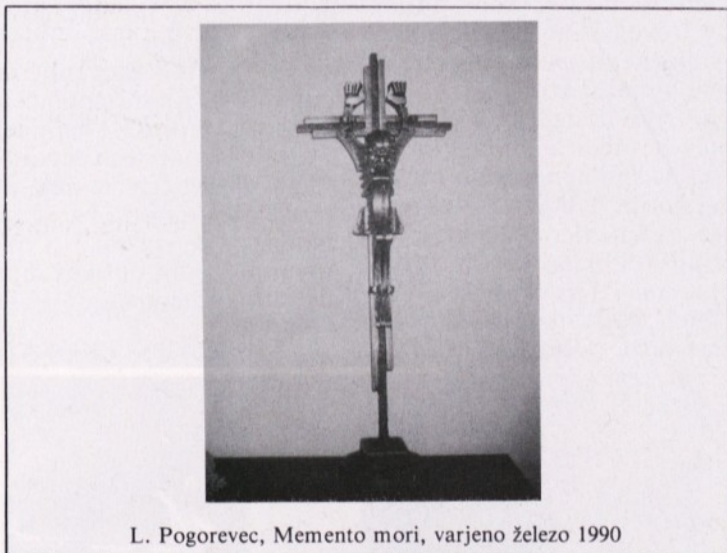
Odprto	
ponedeljek	zaprto
torek, sredi, četrtek	12.00–24.00
petek, sobota	12.00–01.00
nedelja	12.00–18.00

Razstava kiparskih del Lojzeta Pogorelca

GALERIJA dr. Staneta Strnada

Dr. Lojze Pogorelec se nam s samostojno razstavo ne predstavlja prvič. Spomnimo se samo njegove zadnje razstave v prostorih istega razstavišča, ko je postavil na ogled nekaj skulptur in slik. Že takrat smo lahko videli, da se je zapisal kiparstvu oziroma upodabljanju svojih videnj v kiparski tehniki varjenega železa in da mu je bilo slikarstvo le vmesna stopnja, navidez lažji način uresničitve neke pripovedi. Resnično lahko pri Pogorelčevih skulpturah govorimo o materializirani pripovedi, ki svoje pobude črpa tudi v konkretnih literarnih predlogah ali zavestno postavljenih in poudarjenih miselnih premisah.

Oblike so torej docela podrejene zgovorni misli in šele ob vseh miselnih konstelacijah, se naša pozornost usmeri v likovno doživetje. Najprej vzbudijo pozornost skice — avtorjeva priprava (likovno učinkovita) ali tisti prvi poskus realizirati misel. Pogorelec si je kasneje izbral železo, ki je v postopku nastajanja nadomestilo besedo, potem pa so seveda po neki logiki spontano izstopili tudi likovni elementi. Osnovna oblika predmeta se velikokrat izgublja v detajlih, v neprestanem prepletanju gladkih in razgibanih form se potem umirja, drugje pa izveni kot filigranska čipka. Kiparja najbolj navdušujejo ravno



L. Pogorelec, Memento mori, varjeno železo 1990

Vse skulpture, ki jih je simbolično poimenoval, ta poimenovanja pa aludirajo na konkretno življenjsko filozofijo avtorja / so v svoji vizualni upodobitvi sicer predmeti, vendar ne v smislu predmeta in njegove likovne podobe, temveč v vsej predstavnosti, ki nam predvsem nekaj pripoveduje. Ta pripoved pa nikakor ni skopa, je gostobesedna in celo naturalistična, ne glede na želene simbolične učinke. Dela, kot so: Ecce homo, Memento mori, Atomska apokalipsa, Daj nam danes... ne potrebujejo posebnih analiz, vsaj v smislu vsebine ne. Prav tako so Demon pomladi, Deseti brat, Nedočakana simfonija, Starec in morje — poudarjene pripovedi, ki nam razkrivajo ustvarjalčevo misel bolj, kot smo vajeni to pri likovni izrazno-

nadrobnosti, ki jim posveča največ pozornosti in jih tudi najbolj izdelata. Medtem ko za celostni učinek predmetov — figur, lahko trdimo, da je kipar želel v eni sami figuri izpovedati misel na način, kot smo z besedami vajeni oblikovati in izražati misli. Pri tem pa je včasih nezavedno pozabil na čistost in specifičnost likovne govorice, tako da si morajo likovne prvine naravnost izboriti svoj obstoj. Morda slednje zveni ne navadno — saj je navsezadnje nastala čisto konkretna stvaritev — kip, to je predmet, telo, ki je zaživelo in mora živeti znotraj resničnega prostora. To naj bo utrinek mojega osebne pogleda in doživetja razstave!

Milena Zlatar

Ob razstavi akvarelov Petra Petroviča

GALERIJA dr. Staneta Strnada

Če se ozremo vse do začetkov, to je do kitajskega in japonskega načina slikanja v tej tehniki, so to prej kolorirane risbe, torej v popolnem nasprotju s sodobnim pojmovanjem akvarela danes. Tudi lavirana risba je bila le predhodnik sodobnega akvarela, saj je šlo le za pomožno sredstvo v postopku, potrebnem za izvedbo slike v olju ali temperi. Samostojno izrazno sredstvo je akvarel postal šele z nastopom velikega Dürerja, ki je tudi po Herbertu Readu utemeljitelj kasneje tako razširjene in nadvse priljubljene tehnike. Nadvse pomembno vlogo so imeli pri razvoju akvarela angleški krajinarji 18. stoletja, kajti od takrat dalje lahko govorimo o specifični estetiki, ki jo daje tehnika akvarela. Že sam naziv tehnike je dovolj jasen, saj latinska beseda aqua, oziroma italijanska acquarello pomeni sliko, izdelano z vodenimi barvami. Pri tem ni nepomembna sestava barvnih pigmentov in veziv, topnih v vodi. Danes so te vrste barv zelo razširjene, izdelujejo jih industrijsko ter so postale dostopnejše vsakomur. Slikar lahko spontano ustvarja podobo, maksimalno izrabi vse prednosti, ki jih daje slikanje v tej tehniki, zaradi hitrega in pogumnega pristopa, ki ga tehnika omogoča, je zato likovni zapis svež in avtentičen. Za akvarel lahko rečemo, da se posreči. Bolj je slikar več tega načina, bolj se zaveda vseh prednosti in pasti, v katere se lahko ujame, hkrati pa lahko ravno s to tehniko doseže najzgovornejšo in najpristnejšo liko-

vno komunikacijo. Akvareli Petra Petroviča so narejeni na spontan in zelo osebni način. Čeprav slikarja že poznamo po pejzažih, se nam tokrat predstavlja z novo motiviko — s tihožitji. Pravzaprav gre za študijski pristop do obravnavane teme, motiv je poetičen, gre za cvetlične aranžmaje, ponekod dopolnjene s sadjem ali drugo scenerijo. Cvetlični aranžmaji so naslikani z mehko, prosojnostjo in lahkostjo, bogati so tudi v koloritu. Slikar je z velikim smislom za materijo v nekoliko zastrtih barvah opredmetil naslikan motiv. Gre za subtilnost slikarja, ki zna dobro opazovati in se trudi, da bi bila kompozicija dovolj trdna in do kraja izgrajena. Morda je celota celo preveč dodelana in ni hitra zabeležka oblik in spremenjajoče se atmosfere, kar gotovo morajo zračiti v tej tehniki narejeni pejzaži. Vseh dvanajst razstavljenih Petrovičevih akvarelov potrjuje poglobljen študijski pristop, ob tem pa dovolj zgovorno sožitje tehnike, materiala in slikarjevega ustvarjalnega potenciala. Eden naših najvidnejših likovnih teoretikov prof. Milan Butina je zapisal: »Tako se nam material razkrije ne samo kot tehnično vprašanje, ampak tudi kot aktivni sestavni del oblikovanja, smatramo ga lahko za primerno izrazno sredstvo, do katerega ima umetnik zelo osebni in intimen odnos in skozi katerega tudi gledalec lahko naveže enako intimen in osebni odnos do umetnine in do umetnika.

Milena Zlatar



Peter Petrovič, Ptuj, 1969

OSSIP ZADKINE



Francoski kipar in grafik židovskega porekla Ossip Zadkine (1890—1967), ena izmed osrednjih osebnosti herojskih let rojevanja moderne umetnosti v Parizu v začetku stoletja, je ob boku številnih priznanih svetovnih umetnikov sodeloval na obsežni in odmevni razstavi

»Mir, humanost in prijateljstvo med narodi« leta 1966 v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu. Ob tej priložnosti je bil kot velikan in doajen svetovne umetnosti imenovan za častnega meščana Slovenj Gradca. V zahvalo je Galeriji in mestu poklonil skulp-

turo — spomenik francoskemu pesniku, sodobniku in prijatelju Guillaumeu Apollinairu. Po zapletih z dediči smo kip končno pridobili ter ga 23. oktobra lani, na predvečer dneva Organizacije združenih narodov slavnostno odkrili v atriju Galerije.

Ossip Zadkine velja ob Jacquesu Lipschitzu in Henriju Laurensu za najpomembnejšega predstavnika kubistične plastike. Njegovo kiparstvo je v osnovi ekspresionistično, temelji na figuralnem pristopu in reprezentacijskih kodih, v oblikovanju površine pa je

avtor ves čas ostal zvest kubističnim načelom. Delal je predvsem v kamnu, bronu in lesu, mnoga njegova dela pa so izrazito monumentalnih dimenzij.

Hkrati z veliko in pomembno pridobitvijo, ne samo za Slovenj Gradec, temveč tudi širši slovenski kulturni prostor, smo v Galeriji načrtovali veliko razstavo Zadkinovih del iz muzeja Zadkine v Parizu, od koder njegova zapuščina le poredko odrine na pot po svetovnih muzejih in galerijah. Z ljubeznivo pomočjo direktorja muzeja je strokovni sodelavec, likovni kritik iz Ljubljane Brane Kovič, za umetnostno zapuščino (študija Brane Kovič), s črno-belimi reprodukcijami razstavljenih del. Drugi segment je namenjen izjemno pomembnemu francoskemu pesniku Guillaumeu Apollinairu, ki pri Slovencih še ni bil dovolj ovrednoten (tekst in prevode doslej v slovenskem jeziku še neobjavljenih pesmi je pripravil literarni kritik iz Ljubljane Aleš Berger). Predstavitelj pesnika je seveda vezana na spomenik, ki je v lasti Galerije. Tretji del kataloga je namenjen zaokrožitvi opusa Stojana Batiča oziroma analizi vplivov, ki jih je imel Zadkine na njegovo razstavo odbral 46 Zadki-

novih kiparskih umetnin in dve grafični mapi (22 listov). Specifičen slovenski pogled na mojstrovo ustvarjanje je dosežen z vključitvijo nekaterih pomembnih del kiparja Stojana Batiča, ki bi ga lahko uvrstili v krog Zadkinovih učencev. V letu 1958 je namreč deloval v njegovem ateljeju v Parizu. Razstavo dopolnjuje še arhivski material iz pariškega muzeja ter nekaj avtentičnih spominov na mojstra iz Batičevega osebnega arhiva.

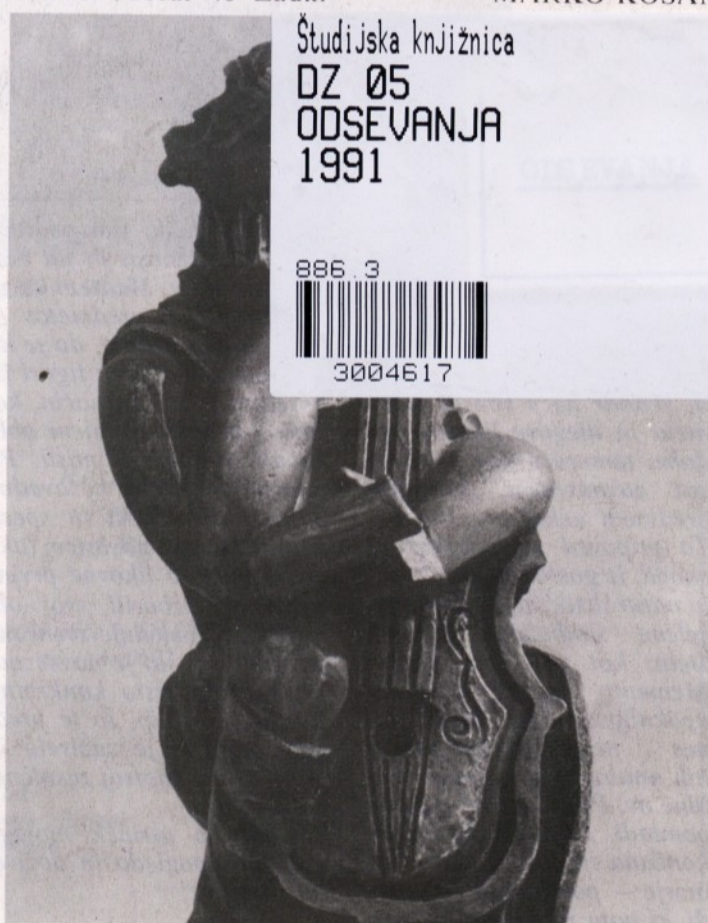
Razstavo spremlja bogat katalog, razdeljen na tri dele: prvi in seveda najboljšeje predstavlja Zadkinovo delo in delo ostalih slovenskih kiparjev po drugi vojni (avtor besedila kustos Galerije Marko Košan). Uvodni tekst v katalogu je prispeval konzervator Muzeja Zadkine v Parizu, gospod Sylvain Lecombre.

Razstava je v Slovenj Gradec privabila številne strokovnjake in ljubitelje likovne umetnosti iz Slovenije in zamejstva. Reprezentančen izbor skulptur velikega mojstra sodobnega evropskega likovnega izraza je hkrati odlična priložnost za mlade, da se spoznajo z osnovnimi vzgibi oblikovanja moderne umetnosti.

MARKO KOŠAN



Ossip Zadkine, Dekle z lutnjo, 1925-1926, patiniran bron, 43x23x19 cm



Ossip Zadkine, Violončelistka, 1935, patiniran bron po terakoti, 44 21 24 cm

Študijska knjižnica

DZ 05
ODSEVANJA
1991

886 3



3004617

KOROŠKA OSREDNJA KNJIZNICA
RRIINE

COBISS 8